

L'ÚNICA CARTA

DE

ROSA MARIA SERRA I REIXACH

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'RMB', with a long horizontal stroke underneath.

INDEX

PRIMERA PART

1	4
2	9
3	15
4	19
5	23
6	27
7	32
8	39
9	45

SEGONA PART

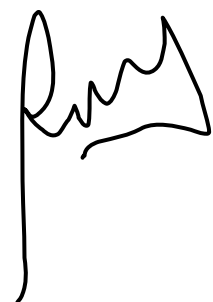
1	49
2	54
3	68
4	75
5	87
6	97
7	106
8	116
9	124
10	132
<i>L'única carta</i>	138

Als qui estimen incondicionalment.

*Amor, de vós, jo en sent més que no en sé,
de què la part pijor me'n romandrà,
e de vós sap lo qui sens vós està:
a joc de daus vos acompararé.*

AUSIÀS MARCH

A handwritten signature in black ink, consisting of a vertical line on the left and a series of loops and curves on the right, characteristic of the poet Ausiàs March.

PRIMERA PART

1

L'esclat de la guerra arreplegà en Marcel Serrallonga a Moscou, on havia estat convidat per Johannes R. Becher, redactor-cap de la revista *Internationale Literatur*, edició alemana de l'Associació Internacional dels Escriptors revolucionaris, per conèixer de més a prop els articles dedicats als lletrats espanyols i contactar amb altres intel·lectuals. En Marcel, com a reconegut estudiós i crític literari dins el seu àmbit, viatjava sovint per Europa, de vegades donava conferències, en d'altres ocasions contactava amb altres intel·lectuals i periodistes, tanmateix visitava les biblioteques, on feia investigacions que després, a la tornada, convertia en articles o assajos que publicava en revistes literàries o en diaris. El seu futur prometedor s'estroncà amb l'esclat d'una guerra fratricida que alterà no solament la seva vida sinó la de tots els espanyols.

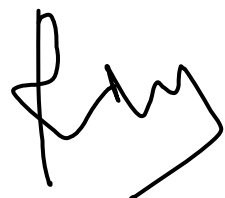
La seva dona, la Carme, que s'ensumava l'adveniment imminent dels temps tempestuosos l'havia advertit :

-Marcel, no te'n vagis ara, que això pinta molt malament. Cremen esglésies cada dia, sovintegen els assassinats... això de cap manera no pot acabar bé...

-Però, Carme, ara que he aconseguit el visat... No pateixis, dona.

-Ai, Marcel, que no em vull quedar sola ací... i si no pots tornar?

-No siguis exagerada, Carme. Haig d'anar-hi ara, potser després no podré. Només són quinze dies. Ja veuràs com no passarà res -li havia respost ell sense massa convenciment.

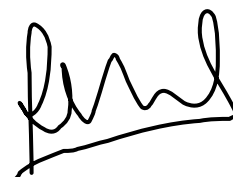

La Carme no insistí perquè prou sabia que al Marcel no se'l podia convèncer fàcilment. Un petit mareig al matí li havia fet abraçar l'esperança d'estar embarassada, tot i que ja tenia experiència de falses alarmes i no volia avançar esdeveniments innecessàriament. Fer-se il·lusions, però, era quasi inevitable. Pensà que quan el marit tornés de Rússia ja en podria estar més segura.

El viatge fou llarg i esgotador, però l'acollida fou molt calorosa. En Becher i altres intel·lectuals russos i espanyols foren molt hospitalaris. El portaren a visitar la ciutat. L'impressionà la grandiositat de la plaça Roja, li encantaren les esglésies, el Jardí Neskuchny i el Gorky Park. S'assabentà per ells de l'inici del conflicte bèl·lic i se'n penedí durant uns segons d'haver deixat sola la Carme. El telegrama de la dona arribà més tard. El Marcel s'adonà que l'estança s'havia d'escurçar, malgrat que allí s'hi trobava molt bé, entre amics, abans que s'iniciessin les campanyes de repressió política i persecucions. El Marcel decidí tornar més aviat a casa. Els seus amics varen animar-lo i li van donar suport perquè confiaven en què la guerra seria curta i la victòria, sense dubte republicana. No obstant això, ell no les tenia totes i marxà amoïnat. Encara sort, que miop com sóc no em cridaran a files -va pensar el Marcel.

Mentrestant, els mareigs acompanyats de les nàusees feien somiar la Carme, alhora que estava neguitosa per veure's sola sense el Marcel en aquelles desagrades circumstàncies i témer que ell no ho tindria fàcil, per tornar aviat.

Efectivament, el retorn es complicà perquè hagué de passar amb tren per Berlín, on s'estaven preparant per als jocs Olímpics de l'agost, en el seu llarg trajecte via Varsòvia-Berlín-París-Madrid. Els amics li van aconseguir un bitllet i anà a l'Estació *Bielorusski vokza* tan bon punt va poder. El tren va sortir amb puntualitat a les set

del matí. En arribar a l'estació berlinesa, veié per tot arreu les banderoles nazis, clarament propagandístiques d'un poder alemany que feia tremolar, anunciaven l'esdeveniment olímpic de la primera quinzena d'agost. El boicot espanyol i la convocatòria de l'Olimpíada popular a Barcelona -sospesa per l'esclat de la guerra- no podien impedir la celebració dels jocs a Berlín ni la pretensió hitleriana de demostrar la superioritat de la raça ària; cosa que finalment no aconseguiria.

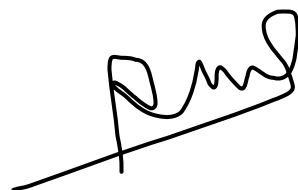
Abans de sortir de l'estació, un policia pujà al tren i li demanà el salconduit. El Marcel intentà fer-se explicar que quan marxà del seu país no hi havia guerra i no era necessari cap salconduit especial fent servir algunes frases d'alemany que havia après, però fou inútil i el van fer baixar del tren per fer algunes comprovacions. Van retenir-lo una estona, van preguntar-li d'on venia, on anava i el motiu del viatge. Sortosament, es va mig entendre amb un alemany que xapurrejava el castellà i, finalment, el van deixar marxar, però el tren ja havia sortit. Ni fet expressament! El següent tren no sortia fins a l'endemà. Havia de buscar una alternativa o bé buscar algun lloc per passar la nit. Amb pocs diners, no sé com m'ho faré -va pensar el Marcel, poc convençut de sortir-se'n bé-.

Intentà posar-se en contacte amb un amic berlinès, del qual afortunadament tenia l'adreça en la seva petita agenda perquè l'havia convidat en diverses ocasions a casa seva. Amb ell mantenia correspondència de forma habitual, tot i que feia mesos que no en sabia res. No li havia contestat a la darrera carta i això li estranyava. S'hi acostà a peu des de l'estació i en arribar al destí, gràcies a les indicacions que li havien donat, s'aturà davant una casa, les finestres de la qual estaven tancades completament, i en conjunt presentava un aspecte deixat com si no hi visqués ningú

des de feia mesos. Tot i així va picar a la porta. Va insistir dues vegades més i al final sortí per la finestra una dona de la casa del costat. Se'l va mirar de dalt a baix, desconfiada. Ell li preguntà pel amic. No li va respondre immediatament, però sortí de la casa i s'hi atansà. Li va dir amb veu baixa que havia hagut de marxar perquè la dona era d'origen jueu. El Marcel li donà les gràcies i marxà cap a l'estació un altre cop, on hi passaria la nit per agafar el tren de l'endemà. Intentaria viatjar amb el mateix bitllet, perquè no tenia prou diners per comprar-ne un altre, tot i el risc que podia córrer. Era dissabte a la tarda. Intentà acomodar-se en una cadira i es posà a llegir. Més tard, treié el menjar que s'havia emportat per al viatge. Confiava en que ningú es fixés en ell. A l'estació hi havia molta gent. Havia de deixar passar les hores. Prendre paciència. Dormir. Reposar després de l'ensurt.

Però a l'estació no s'hi podia quedar ningú durant les hores que no hi havia transport de passatgers. En fer-se de nit, l'estació es va anar buidant i els Bahn Polizei van començar la ronda per desallotjar-la completament. El Marcel no s'adonà perquè s'havia adormit de cansament. Un dels policies es dirigí al Marcel i el despertà amb un copet a l'espatlla per advertir-lo del tancament de l'estació. El Marcel se sobresaltà i reaccionà ràpidament. No els va fer repetir l'advertiment, pr si de cas. A l'estació no romangué cap ànima. El Marcel se sentí sol, no sabia on anar. Estava cansat i tenia ganes de dormir. Així doncs, sortí al carrer, escèptic i mandrós, i preguntà a un vianant on podia trobar un lloc per dormir. Tingué sort, una dona de mitjana edat se l'escoltà i li indicà una adreça. Plovia i no va trobar de seguida l'alberg on podria passar la nit per pocs diners. Amb un matalàs en tenia prou. Un cop a l'habitació, petita i ombrívola, es treié les sabates i les ulleres

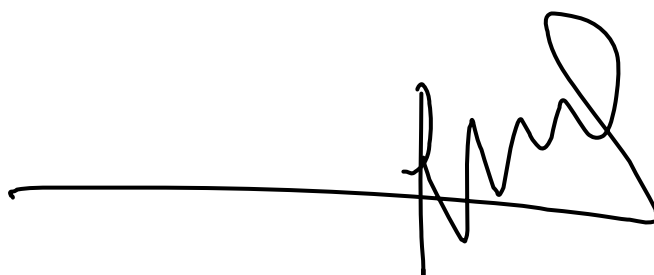
i s'estirà al llit. S'adormí en pocs minuts. A l'endemà agafà el tren a l'hora prevista sense més inconvenients.

A Tortosa, la Carme es trobava malament i patia pel Marcel. Intuïa que la guerra seria més llarga del que deia la gent. Li ho deia el seu sisè sentit. La mare li havia demanat que anés amb ella a Roquetes, però la Carme s'estimava més esperar el Marcel i fou la mare que es desplaçà amb el carro cap a casa de la filla.

-Encara sort, filla, que no te'l criden a files... Déu meu, senyor, esperem que aquest mal son acabi aviat- digué la mare.

La Carme li va prémer la mà i somrigué per no plorar perquè els seus pressentiments li deien el contrari.

El Marcel va veure interromput el seu viatge a les rodalies de París, on una petita eslleivissada es produí després de quatre dies seguits de pluja intensa i obligà el tren a romandre aturat durant unes hores fins que la via tornà a estar en condicions i obtingué permís per continuar. A París, amb força retard, agafà el tren de Madrid, on s'assabentà de la mort en accident d'avió del general Sanjurjo.

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal line followed by a series of loops and curves.

El Marcel arribà finalment a casa inesperadament, mentre la Carme i la seva mare eren a la cuina fent el dinar. La sorpresa va fer vessar llàgrimes a tots tres. La Carme abraçà amb força el seu marit, descarregant la tensió acumulada els darrers dies. El petonejà i li tocà la cara i els braços assegurant-se que tornava sencer.

-Marcel, com m'has fet patir... Segur que estàs bé?

-És clar, que estic bé!

El Marcel els explicà les dificultats del viatge, però ja respirava fons. Les dones, però, es mostraven pessimistes i atemorides per la situació.

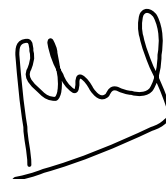
-Ai, Marcel, tinc por... tu no saps què ha passat... han cremat esglésies, convents... tot era foc. Sort que érem ací a dalt -li confessà al Marcel-.

-Ja he vist les runes venint cap ací, Carme. Ja veuràs com tot s'acaba aviat... A més, el general Sanjurjo -responsable de la conspiració contra el govern republicà- ha mort en accident a Cascais quan es desplaçava cap a Burgos.

-No ho sé... no m'ho sembla. Ja fa temps que no vivim tranquils com abans, tu ho saps millor que jo, Marcel, fa dos anys -des de la vaga general- que tot plegat s'ha embolicat de mala manera -callà durant uns instants i afegí: -T'haig de dir una cosa -mormorejà- estic embarassada i temo per la nostra vida i la del nostre fill.

El Marcel se la mirà sorprès i sense dir res l'abraçà. Procurà tranquil·litzar-la, tot i que el seu primer pensament fou que aquell fill tan esperat i desitjat no venia en el millor moment.

Després de dinar, van rebre una visita. El Marcel reconegué l'home que es presentà amb el nom d'Àngel Fumet, republicà revolucionari

que demanava al Marcel col·laboració per fer front als nacionals. Cap dels dos podien lluitar amb l'exèrcit pels seus defectes físics; però podien ajudar en altres tasques. El Marcel es treié les seves ulleres gruixudes i les netejà mentre escoltava aquell home que li proposava de lluitar pel bé de tots els catalans. Sospirà fort i respongué que no el comprometés, que ell de poc serviria. L'Àngel li explicà que la situació empitjoraria i caldria la col·laboració de tots, fos quina fos, per vèncer. La Carme va interrompre, es tocà la panxa i replicà:

-Àngel, si tot va bé... serem pares el mes de maig, si us plau, no us l'emporteu ara!

-Però Carme, amb més raó encara, pensa en quin món vols que visqui el vostre fill...

-Mira Àngel, ara no és el moment... nosaltres som febles -afegí amb veu baixa, com avergonyint-se.

-Està bé, si canvies de parer, busca'm a ca la Teresa, la vigatana. La coneixes, oi?

-És clar...

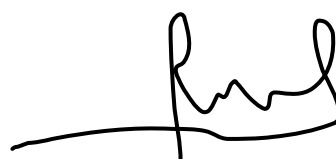
El Marcel acompanyà l'Àngel fins a la porta i en comprovar que la Carme se'n tornava a la cuina amb sa mare, li digué amb veu baixa que podien comptar amb ell si era necessari, com a últim recurs, oi que m'entens?

-Està bé, Marcel, tingues cura de la dona, la veig espantada.

-Prou que ho sé, Àngel, i jo si vols que et digui la veritat, també.

-Com tots, però hem de lluitar perquè el nostre és un govern legítim, lluitem per no perdre els drets, per ser lliures, per a un món millor.

-Ets un idealista, reconec que la teva utopia et dóna força i coratge, Àngel, certament sense ideals no faríem res, no aniríem enlloc i encara estaríem a les antípodes prehistòriques.

Se n'anà i el Marcel, pensarós, s'adonà que el futur de la seva família i poble en aquells moments era molt incert.

Els dies i mesos transcorrien i les dificultats per comprar menjar incrementaven tant com la por i la violència. La Carme tenia més gana que mai. Patia perquè no obtenia els aliments que més li feien menester en aquells moments en què havia de tenir cura d'ella i el seu fill. El Marcel caminava molt per anar a buscar menjar a altres indrets. Feia intercanvis, però cada cop tenia menys per oferir. Aquest any la collita de raïm no va ser tan bona com d'altres anys, per això, el Marcel va tenir menys guanys dels seus terrenys arrendats. I començaren els abandonaments perquè els pagesos eren a la guerra i no se'n podien fer càrrec els familiars, que fugien dels bombardeigs o es debilitaven per la manca d'aliments.

Ell col·laborava a la premsa local mitjançant articles de caire cultural abans de la guerra, però el *Correo de Tortosa* de caire catòlic i tradicionalista, amb el qual no es sentí mai còmode, desaparegué i el diari independent *Heraldo de Tortosa* fou incautat per Comissions Obreres. Per al diari *Lluita* del PSUC escriví alguna crònica o article des del 1936, però s'estimava més dedicar-se als seus estudis filològics. De fet, sort tenia de les terres heretades de son pare i les de la Carme.

Abans de la guerra, en Marcel es guanyava la vida donant conferències, escrivint llibres i articles per a diverses revistes i diaris no solament locals sinó nacionals, però amb la guerra tot havia canviat. En realitat, pel sol fet de ser un intel·lectual republicà ja corria perill segons li havien dit alguns amics. No obstant això, accedí a fer algunes tasques en pro de la causa republicana, sense dir-li a la Carme, com ara traduir textos clandestins. De fet, ho va fer durant un llarg període; però els

bombardeigs sobre els ponts i l'estació de la ciutat sovintejaren a principis de 1937, quan la Carme estava en avançat estat de gestació i el Marcel l'havia d'ajudar i procurar-li menjar fos com fos; de manera que la feina de traducció va romandre aturada per les circumstàncies personals i per la guerra que es complicava cada cop més.

La mare de la Carme havia marxat a casa de l'altra filla, que s'havia quedat sola amb les dues nenes petites a Amposta, però arribà a temps pel part que fou llarg i difícil. Tornà amb una amiga llevadora retirada que l'ajudà a tenir la criatura, un mascle petit però eixerit que fou batejat amb el nom de Dídac. Els pares van haver d'aprendre una nova feina, tenir cura del fill en plena guerra. A mitjan d'abril de 1938, el Dídac era un nen sa i espavilat, però el front de la guerra s'acostà molt i molta població va marxar. El Marcel recomanà a la Carme que marxés a casa de la tia Lluïsa de Barcelona, però no volgué marxar sola amb el nen.

-I tu, què faràs?

-Haig d'ajudar...

-Marcel, tu t'has lliurat de fer de soldat, no pretenguis ser un heroi de cap manera, em sents? Et necessitem, no ho entens? -li recriminà la Carme.

-Sí, però per això mateix, perquè haig de fer alguna cosa perquè el nostre fill creixi en un món just, en una terra lliure -respon ell amb el cap cot.

-Ja t'has empal·lat de l'Àngel... l'has tornat a veure, oi? Has treballat ja per a ells i t'has compromès amb què els ajudaràs, no és això, Marcel? -li pregunta enrabada.

-Bé, sí, els he fet traduccions, res més.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Lluïsa', written in a cursive style.

-Ja, no t'adones que si t' enxampen... ai, Déu meu, no ho vull ni pensar! I si algú et delata? Saps que hi ha gent per tot. Pensa en mi i en el teu fill, Marcel, vine amb mi, no t'exposis més.

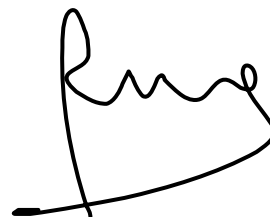
-Qui vols que em delati? No exageris, Carme, qui voldria venjar-se de mi, qui m'enveja què? -li replica atabalat.

-No ho sé, potser no, però he sentit dir que en les patrulles de control hi ha gent capaç de tot, gent sense escrúpols que s'aprofita de la situació. Marcel, marxem d'ací, anem a una altra banda on no hi hagi guerra. Fugim, Marcel, anem-nos-en, d'aquest infern - insisteix amb llàgrimes als ulls-.

-Està bé, marxarem, no sé on, a Europa tampoc és convenient, s'hi prepara una de grossa, ho intueixo, però marxarem... tinc coneixences que en circumstàncies com aquestes potser ens ajudaran. No pateixis. Comença a recollir les coses, ens anirem tan aviat com puguem.

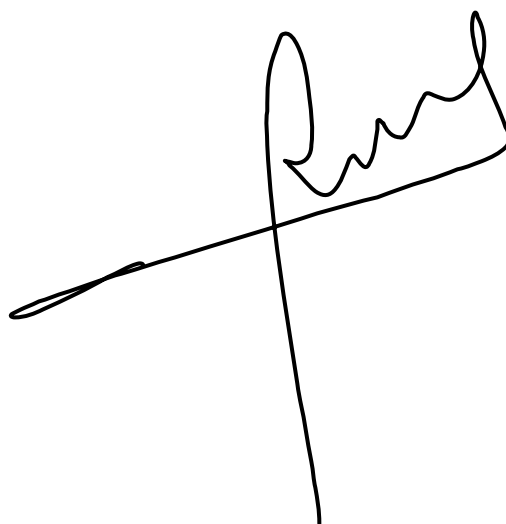
La Carme l'abraçà fort i li féu un petó. Després afegí com qui no diu la cosa Marcel, tinc una idea i, després d'un profund sospir, afegí anem a Argentina, hi tinc un oncle, ens ajudarà. El Marcel, sorprès, se la mirà i compregué que la por la feia agoserada, valenta i s'ho rumià abans de respondre-li -Carme serà molt complicat perquè no ens hi volen, però som-hi! hi anirem com sigui. Afegí -Saps que el viatge és molt llarg i anar amb una criatura tan petita és arriscat? La Carme assentí amb el cap i el mirà amb els ulls vidrosos. Estava tot dit. S'abraçaren i van posar fil a l'agulla, no era qüestió de perdre més temps un cop presa una decisió com aquella.

Un cop enllestits, amb els mocadors de fer farcells plens de roba i alguns estris imprescindibles, varen sortir disposats a trobar un lloc millor per viure. En Marcel havia aconseguit que un cosí de l'Àngel els portés amb carro fins a l'estació de tren més propera amb la

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Romeo', written in a cursive style.

intenció d'anar a Barcelona i des d'allí a Marsella i a Buenos Aires.
No tornà a veure'l, ni a ell ni a l'Àngel.

Abans de marxar, el Marcel volgué anar a Girona per acomiadar-se
de la família, però només va visitar una cosina segona, la Raquel.

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal stroke that curves upwards and then downwards, with several smaller loops and flourishes above it.

Arribaren a Buenos Aires un vespre de tardor. Arrossegaven fam i esgotament, però se sentien esperançats. La Carme s'havia posat en contacte amb l'oncle Pedro, un empresari amb càrrec polític mereixedor de tots els respectes que els havia facilitat l'accés a la capital bonarense. També la condició d'intel·lectual del Marcel va afavorir l'ingrés a les terres argentines.

El tio Pedro era Vidu des de feia poc més d'un any, i encara no avesat a la soledat, va acollir la seva neboda i el nen amb gran entusiasme, però les seves relacions amb el Marcel foren una mica tibants des del principi. Toparen ben aviat el progressisme republicà del Marcel amb el conservadorisme de l'oncle Pedro, acostumat a tenir la raó i a portar les brides a casa i als seus negocis. No obstant això, l'educació i la gratitud facilitaren la convivència. El Marcel obvià en més d'una ocasió la seva simpatia pels republicans per no discutir amb aquell familiar generós al qual havia d'estar agraït.

Van transcórrer alguns mesos i les notícies que arribaven de la guerra espanyola eren esgarrifoses. La batalla de l'Ebre els deixà molt capficats i moixos perquè la família era a prop i no en sabien res. La Carme es començà a penedir d'haver marxat i haver deixat la mare, la germana i els seus nebots a Amposta. Començà a lamentar-se, a criticar-se per haver estat molt egoista i haver deixat enrere els parents, potser ara morts, per viure amb comoditat. El Marcel intentà tranquil·litzar la consciència de la dona, tot i que ell mai no hauria marxat i hauria preferit lluitar per la república, pel govern legítim. No li ho deia pas a la Carme, per no recriminar-li res, perquè prou patia lluny de casa, lluny dels seus, prou li costava adaptar-se als nous costums, a la gent, a la

llengua, i a la maternitat; no, no era qüestió de posar més llenya i malmetre les relacions matrimonials que, amb el trasllat i l'atenció que el fill reclamava les vint-i-quatre hores, ja s'havien vist prou alterades.

De vegades, el Marcel se sentia sol, sense els seus amics de la tertúlia literària que es trobaven al casino, sense la seva biblioteca i els seus articles. S'assabentà que alguns escriptors catalans residents a la capital argentina com Gràcia B. de Llorens, Enric Martí i Muntaner, traductor al català del poema de José Hernández *Martín Fierro*; Andreu Dameson i altres col·laboraven en la revista catalana de caire nacionalista-independent *Ressorgiment* i s'hi posà en contacte, però no aconseguí cap contracte ni relació regular amb ells. Tampoc amb els redactors d'altres revistes *Crítica* i *Catalunya* mantingué una amistat fructífera. Ni amb el Casal català aconseguí comunicar-se com desitjava. Li semblà que aquells intel·lectuals catalans formaven uns cercles tancats al pròxim, a noves idees i noves incorporacions, tot i que eren antifeixistes i suposadament progressistes. El Marcel no es va sentir acollit ni prou valorat per ells i en defugí decebut. Sospità que la seva experiència com articulista en castellà li tancava les portes. Els seus estudis sobre els literats castellans no eren evidentment compatibles amb els interessos dels intel·lectuals catalans i es sentí marginat.

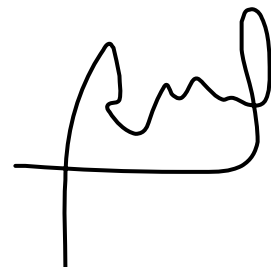
En canvi no va tenir cap problema per col·laborar asiduament al diari *La Nación* i ocasionalment en *Crítica*. Havia d'estar actiu i guanyar uns diners, perquè no volia pas viure de gorra a casa de l'oncle Pedro ni tampoc menysprear la seva generositat. Confiava en què el conflicte bèl·lic acabés aviat, ara que els rojos eren sotmesos i ja no hi havia res a fer, i pogués tornar, sense comptar que els anys posteriors serien de dura repressió i ell, com a

intel·lectual del bàndol republicà, corria més perill que mai; sense comptar que no podria utilitzar el català i que molts dels seus amics i companys s'haurien exiliat o mort; sense comptar que la casa on vivien havia estat destrossada pels bombardeigs i que la moneda republicana deixaria de tenir cap valor. El Marcel desitjava tornar, era el seu únic pensament des del moment en què li digué a la Carme anem-nos-en. La Carme també volia tornar, és clar, però l'aterroria descobrir la realitat. Temia no retrobar la família, la casa, tot se li feia tan feixuc que pensava en romandre a Buenos Aires per començar una nova vida amb les dues criatures: El Dídac i el petit que havia nascut a terres argentines dos anys després.

Ambdós renunciaven a compartir els seus anhels i pors, dissimulaven benestar i s'esforçaven a distreure's amb els nens per no capficar l'altre, fins que la incomoditat es tornà en obsessió i el Marcel suggerí el retorn a Espanya. La seva família era a Girona, on encara no havien entrat els nacionals; però després de la derrota republicana a l'Ebre, era d'esperar que no triguessin gaire a entrar a les capitals de província. Per la qual cosa, el Marcel esperava que, malauradament, tornés la tranquil·litat.

-Què et sembla, Carme, si tornem a casa a la primavera, quan tot s'hagi acabat? -li preguntà un vespre, després de sopar, quan el nens ja dormien. No podem quedar-nos ací per sempre.

-Marcel, tant de bo fos tan senzill com tornar enrere, creu-me, és el que més desitjo, tornar a casa, on he nascut i tinc o tenia els meus- i sospirà fons; però un intel·lectual com tu hauria de saber que no viurem amb pau... o penses canviar de jaqueta com molts fan i faran per sobreviure i treballaràs per al règim? Penses renunciar o retractar-te dels teus ideals republicans? Et conec, Marcel, i sé que no podràs respirar en un país reprimat.

Un cop més les paraules de la Carme prenen una significació i un pes determinants en la seva vida. Un cop més tenia raó, què faria ell, un miop que mai no ha treballat en una altra cosa que en un despatx o en una biblioteca, un home honest i amb principis morals, un pare de família amb uns ideals que l'havien fet fugir de l'infern i dels quals no estava disposat a renunciar malgrat tot.

-Fóra millor, doncs, Carme, quedar-nos ací amb el teu oncle? Sincerament, li estic agraït per tot el que fa per nosaltres; però em carrega -li respongué.

-T'entenc. És fastigosament conservador...

-Jo no he dit això.

-No, però ho penses. Et conec. Crec que ens hem de guanyar la vida ací i llogar un pis fins que a Espanya...

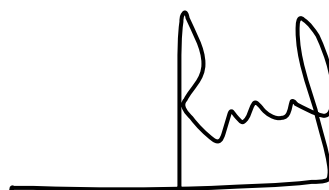
-Em penso que tindrem feixisme per temps...

-El Franco no durarà sempre, oi?

-No, és clar, i si dura anys? A Catalunya hi tenim la família, la casa... bé, almenys les teníem, ja no sé què en queda, potser no res. Encara no en tenim notícies.

-Tot ho tenim, tot ho hem deixat, prou que ho sé i me'n lamento cada dia que passa, Marcel, però i si t'agafen per simpatitzant republicà? I si s'assabenten que tens amics comunistes a Rússia, i si t'acusen de col·laboracionista? Escolta, ací també pots investigar. Posa't en contacte amb les noves editorials que tinc entès que s'instal·len. A més, tingues per segur que no estaràs sol, perquè vindran més exiliats quan la guerra s'acabi o abans. Segur que aquesta colla d'intel·lectuals catalans del Casal et poden ajudar. Hi ha un bon ambient d'exiliats catalans ací, m'ha dit l'oncle.

-Ho haurà dit amb cert menyspreu perquè són republicans... No m'he fet amb ells, no m'hi volen.

A handwritten signature in black ink, consisting of a vertical line on the left, a horizontal line at the bottom, and a series of loops and curves on the right side.

-Però, home, dona'ls temps a què et coneguim. Intenta-ho de nou, potser a l'editorial Poseidón tenen feina per a tu.

-Ja ho he provat, amb aquesta gent no hi veig cap possibilitat d'avenir-m'hi. Sóc al marge perquè les meves inquietuds han estat i són unes altres. Ja ho saps.

-Està bé, Marcel, no et sulfuris. Ja et conec prou bé... Si no et diuen que ets el millor en la teva matèria, ja no en vols saber res - va afegir amb veu baixa- .

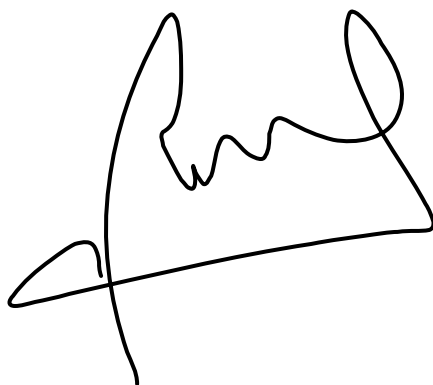
El Marcel escoltà les paraules de la dona i no les tolerà:

-Prou, Carme, no diguis res més, perquè tot ho saps, tot ho veus a venir i jo davant de tanta evidència, saps què et dic? Que tens raó, que ens quedem, per ara... Però a casa del teu oncle, no. Buscaré una feina més remunerada i marxarem d'ací. Entesos?

I la Carme abraçà el seu marit com abans de sortir de Tortosa. Però el Marcel afegí amb veu baixa com aquell que no vol la cosa quelcom que deixà la Carme intranquil·la: -I si no m'hi trobo bé, hauré de fer un pensament... Amb aquestes paraules, la Carme veié amenaçat durant uns instants el seu matrimoni. Per segon cop el Marcel insinuava una separació. I ni que fos temporal o perquè les circumstàncies obligaven a prendre decisions doloroses, temia que en fos capaç. El Marcel s'adonà de la transcendència de les seves paraules dites a contracor però amb plena consciència, quan la Carme mateixa s'afanyà a cercar un pis per viure i demanà d'amagat al seu oncle una feina per al Marcel amb la promesa que mai no ho sabia ell. L'oncle va comprendre la neboda i la situació del Marcel i es va comprometre a ajudar-los.

Mentrestant, el Marcel es posà en contacte amb l'editorial Losada i amb l'acadèmia de Margarida Xirgu. Comprovà que la Carme tenia raó pel que feia al trasllat de més intel·lectuals espanyols a Amèrica. Algunes editorials ja s'instal·laven a Buenos Aires. Això

significava una sortida, un nou alè d'esperança en aquella terra estranya.

El Marcel aconseguí finalment un lloc de responsabilitat dins la nova editorial Losada i al cap d'uns mesos la família va poder traslladar-se a un pis petit al barri de San Telmo. La Carme semblava satisfeta amb el canvi, però el Marcel no en tenia prou, era una feina, és clar, de què es podia lamentar? No obstant això, encara trobava a faltar la seva activitat investigadora i els seus viatges arreu del món.

Mentrestant, rebia notícies de la situació espanyola, catalana i europea, s'assabentà de l'esclat de la segona guerra mundial i prengué consciència de la sort d'estar en una terra neutral amb feina, dona i fills. Es posà en contacte amb la mare que era amb els familiars de Burdeus i li recomanà anar-se'n donades les circumstàncies. La mare en prengué nota.

El 1943, quan coincidint amb el viatge sorpresa de sa mare -vídua i malalta, però encara valenta i amb el cap clar- es presentà a casa del seu fill per passar-hi els darrers anys de la seva vida- tingué lloc el cop d'estat d'en Pedro P. Ramírez, simpatitzant de les potències de l'Eix però a les quals declararia la guerra un any més tard cedint a les pressions nord-americanes. El Marcel aprofità l'avinentsa per fer entendre a la dona sense gaire esforç que havia arribat l'ocasió de canviar d'aires. La Carme assentí atemorida per la nova situació política, de la qual en volia fugir fos com fos. Quan pujà al poder Perón l'any 1945 ja havien marxat al país veí, a Xile, car a Catalunya, fustigada per la repressió i els atacs dels maquis, era massa aviat tornar-hi. S'instal·laren a Santiago de Xile, on el Marcel pretenia anar com a representant de l'editorial Losada i contactar allí amb autors espanyols exiliats i la

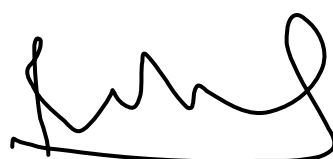
A handwritten signature in black ink, appearing to be 'RML', written over a horizontal line.

intel·lectualitat xilena. Tenia especial interès en conèixer a Neruda i a Gabriela Mistral. El seu desig fou acomplert i el Neruda començà a publicar el 1947 a Losada. *Tercera Residencia* fou el seu primer llibre de poemes i després van venir *Odas elementales* i d'altres. A la poetessa li publicà *Tala* el mateix any. També conegué Vicente Huidobro i va anar al seu enterrament el 1948. El Marcel estava content amb la seva feina, ja no tenia pressa per tornar a Catalunya.

Quant a la mare, la volia convèncer que tornés amb els altres fills. Però s'hi negà rotundament i expressà el seu desig de morir en aquella terra estranya al costat del seu fill petit. Ni el Marcel ni la Carme van entendre el perquè d'aquella decisió. Es convertí en una càrrega per a la Carme, que començà a tenir ganes de tornar. El Marcel copsà de seguida el malestar de la seva dona. Era ella qui s'havia empenyat a romandre en terres americanes i mai no havia mostrat tant interès en tornar a casa. I, en canvi, fou ella qui el 1950 li manifestà el seu desig desesperat de tornar a la seva terra. Les circumstàncies havien canviat, és clar.

-Els nois ja són uns adolescents, vull que coneguin el seu país d'origen, la seva família, les seves arrels, després, que decideixin per ells mateixos on volen viure- digué, tot i sabent que amb la sogra malalta no podien anar enlloc.

El primer que s'hi va oposar, però, no fou el pare, sinó el mateix fill gran, el Dídac, que no volia abandonar l'escola i els seus amics. El Marcel comprengué i compartí el desig del fill. La Carme, en canvi, es mostrà molt contrariada, no s'esperava la reacció del marit i es deprimí. Dia rere dia el seu posat era d'una ànima en pena, la seva salut se'n ressentí fins i tot, i el Marcel va témer el pitjor. La veia cansada i tremolava de pensar que la Carme també emmalaltís, ara que havia de tenir cura de l'àvia. Van transcórrer alguns

mesos, durant els quals, la salut de l'àvia empitjorà i quan la Carme era a l'abim de la desesperació, l'àvia expirà. Tots descansaren. Però la Carme, melangiosa, nostàlgica, no es recuperà ràpidament. També ella havia envellit i li faltava esma per seguir endavant.

Un cop més la pressió exercida per la Carme sobre el Marcel donà el resultat desitjat. Amb un mal humor crònic i una tristesa habitual, la Carme aconseguí un canvi de decisió del marit.

Ella s'havia adonat que per al seu marit la feina era un refugi, una fugida de la quotidianitat tediosa, una solució a l'ensopiment vital que envaïa la Carme, ara que l'àvia no la cridava a totes hores i els fills ja eren prou grans i feien la seva. Els nois no necessitaven ja una mare amatent, el Dídac preferia la companyia dels amics. El Ferran, el petit, s'estimava més escoltar música a la seva habitació. La Carme havia perdut activitat i esmaperduda, enyorava la companyia de la mare amb qui havia mantingut correspondència, trobava a faltar el paisatge de casa seva i tot allò que amb l'edat aprengué a valorar justament per la seva absència.

El Marcel considerà la possibilitat de representar l'editorial a Barcelona i així ho plantejà al seu cap. Però una rotunda negativa desfèu els seus plans i s'anà a la competència, l'Espasa Calpe, i oferí els seus serveis. L'acceptaren i així fou que un vespre, a la taula, mentre sopaven, que el Marcel anuncià que havia trobat feina a Barcelona i que, en acabat el curs escolar, ja podien marxar. La Carme se'l mirà sorpresa, perquè fins llavors no havia manifestat el seu desig de buscar feina a Catalunya, li somrigué i s'aixecà per abraçar-lo, com en altres ocasions que se sortia amb la seva. El Dídac s'aixecà de la cadira amb posat d'empipat i se n'anà sense dir res a la seva habitació. El seu germà se'l mirà però va romandre assegut. Tancà la porta, es gemegà com una criatura

i no sortí fins que son pare demanà parlar amb ell. Llavors sucumbí en veure que no hi havia res a fer, la decisió havia estat presa i ell ja no tornaria a veure els seus amics ni els seus professors, ni tornaria a ser el mateix en una terra per a ell estranya. I davant l'evidència callà, va prémer els llavis i assumí l'inevitable amb una resignació obligada, fins llavors mai necessària, per suportar aquella desgràcia terrible que el marcaria per sempre.

Per al germà, en canvi, la tragèdia no era tal, perquè no li agradava l'escola i desitjava perdre de vista els companys que li feien la guitza per portar ulleres com son pare. Conscient dels avantatges del canvi d'aires, no es queixà; però tampoc ho confessà per respecte als desitjos de son germà, el seu protector.

Van arribar a Tortosa la tardor del 1950. De la casa van trobar només runes. No s'hi podien quedar. La ciutat estava desconeguda, algunes cases noves o reconstruïdes contrastaven amb la majoria mig enrunades. Havien passat més de deu anys i les empremtes de la guerra eren encara molt visibles. Algunes cares noves, d'altres envellides... la majoria ja no hi eren. La tristor i la misèria senyorejaven aquella terra. Encara funcionava el racionament. Per uns instants, el Marcel es penedí d'haver tornat. Massa aviat, va dir-se. Es mirà de reüll el Dídac, el rostre del qual denotava desolació. El compadí i volgué demanar-li perdó per haver-lo portat allí. Després es contemplà la Carme i li veié les llàgrimes als ulls. Volgué tornar a Amèrica però féu el cor fort i decidí per tots: anem a Barcelona! La Carme i el Dídac no respongueren res, van seguir-lo i van romandre en silenci fins a Barcelona, ciutat de la qual n'havien sentit molts cops a parlar a l'àvia. El Ferran s'agafà a son pare, esperançat.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Ruy', written in a cursive style.

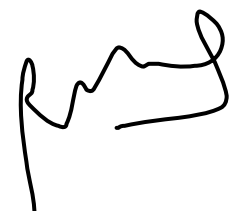
Van trobar una pensió al barri de Ciutat Vella per passar la nit i a l'endemà tots tres van anar a un administrador de finques del carrer d'Aribau. Els van ensenyar quatre pisos de l'Eixample esquerra. Massa cars! No ens ho podem permetre-pensava el Marcel-, però la Carme s'enlluernà d'un pis del carrer Mallorca, a prop del Mercat del Ninot. El Marcel li veié l'entusiasme als ulls, però no es volgué comprometre davant de l'API i volgué parlar-ho abans amb la família. La Carme s'avançà i proposà al marit de treballar ella, ara que els nens ja són grans, perquè amb dos sous en tindrem més que no pas amb un de sol. El Marcel s'estranyà perquè ella mai havia treballat ni havia manifestat cap interès pr cap activitat laboral fins llavors.

-Però, Carme, de què vols treballar? Si no tens ni estudis d'especialització ni ofici... A més, ja saps que en aquest país les dones casades no podeu treballar.

-Qui t'ho ha dit això? Au, Marcel, no diguis bestieses! És clar que puc treballar! Puc fer neteja... qui m'ho ha d'impedir? A més, no eres progressista, tu?

-No vull pas que la meva dona s'escarrassi netejant la casa dels altres. Jo sóc un intel·lectual, o ja no te'n recordes? Tornaré a escriure, treballaré a l'editorial i... t'ho repeteixo, no vull que la meva dona s'embruti les mans amb la porqueria d'altri. És una qüestió de dignitat, comprens? Per a mi és prioritària. Ja guanyaré prou diners, si em dónes temps.

-Podem negociar el preu amb el propietari... potser sigui comprensiu.

-Potser sí. Jo seguiria buscant. Anem a un altre administrador. Mirem en altres barris més assequibles.

La Carme, però, decidí per pròpia iniciativa posar-se en contacte novament amb el xicot amb qui havien parlat i demanar-li una entrevista amb el propietari . De moment no obtingué resposta.

Transcorreguts uns dies i després de tres visites més a pisos del barri de Gràcia, més barats per ser més vells i petits, però poc convinents; la Carme aconseguí parlar amb la propietària del pis del carrer de Mallorca, una dona viuda de guerra que s'escoltà amb atenció les seves explicacions i va quedar ben convençuda de realitzar una bona obra si cedia en l'abaratiment temporal del preu del lloguer. El Marcel s'empipà per la manera de procedir de la Carme, se sentí ferit per maniobrar a la seva esquena, però respirà fons i es veié alleugerit, tip com estava de veure pisos. El que calia era treballar i guanyar diners el més aviat possible.

La seva activitat a l'editorial començà tan bon punt van estar instal·lats en el nou pis. Compraren uns matalassos i alguns estris imprescindibles amb alguns diners estalviats.

El Dídac i el Ferran també començaren l'escola, un amb desgrat, l'altre amb entusiasme i reforçat per les noves expectatives. La Carme tornava a estar alegre. I en veure-la un altre cop feliç, el Marcel ja respirava tranquil. Es dedicà a la feina intensament, com sempre, i procurà adaptar-se a les noves circumstàncies.

Inicià un canvi de rumb en els seus interessos per fer país ara que la llengua catalana tenia greus restriccions. Així fou que començà a establir relacions amb autors catalans que poc a poc anaren recuperant, des de finals dels anys 40, la poesia catalana. Llegí a Carles Riba i el conegué personalment. I així fou que també s'animà a escriure ell en la seva llengua natal i començà a sentir-se a casa un altre cop.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Quan disposaren d'uns dies de festa anaren a veure la família d'Amposta i després a Girona. Tot foren abraçades, cap retret; però tornaren molt a tornar-se a veure, cap altre lligam els unia tret del sanguini. Tots els familiars se n'havien sortit, de la guerra, menys el tiet Vicenç caigut al front, després de lluitar molt; però a la guerra havien posat tots un punt final. No en volien sentir a parlar-ne més, sobretot la viuda del Vicenç que havia refet la seva vida al costat d'un guixaire emprenedor. I els contactes posteriors foren quasi puntuals i breus.

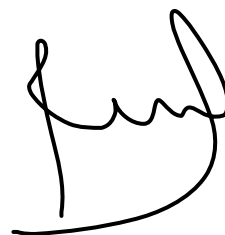
Qui va lamentar més la manca de fluïdesa en les relacions familiars fou el Dídac que es fixà en una noia que era a casa d'una cosina viuda de son pare. Hi havia anat sol amb ell i trobà que la relació amb aquell cosina segona no era igual que amb les altres. De fet, li estranyà que no en parléssin gaire, de la família, i encara més, quan veié de reüll com son pare li donava diners abans de marxar. La noia, d'edat semblant al Dídac era morena amb els ulls foscos i no tenia cap semblança amb la resta de la família. La noia, que responia al nom de Mercè, estava dibuixant el gos quan arribaren i ell, en Dídac, es quedà meravellat no solament de la bona traça de la noia, sinó també del seu posat, dels seus cabells llargs i sedosos, dels seus ulls grossos i penetrants, de la seva tímidesa. De fet, en quedà enlluernat. El pare fou escàs en explicacions, res d'estrany. Ja era habitual que no es prodigués en contar històries familiars. El Dídac no tornà a veure la noia que l'havia fascinat en molt de temps. Però no la va oblidar fàcilment. La Mercè també es fixà en aquell cosí i desitjà conèixer-lo millor, però alhora s'esforçà en oblidar el seu rostre per no haver de patir la seva absència. La mare tampoc no li havia volgut donar gaire explicacions. Era un cosí que la visitava després de la guerra, què tenia de singular? La Mercè havia après a foragitar del seu cor tensions innecessàries.

Fruït d'un pensament madur precoç havia decidit no patir innecessàriament i concentrar-se en les seves activitats pictòriques que l'omplien més que qualsevol altra cosa. Què havia de fer ella amb un cosí llunyà de Barcelona i amb accent xilè, a qui potser no tornaria a veure en molt de temps, al seu poble, a Palau-Sacosta.

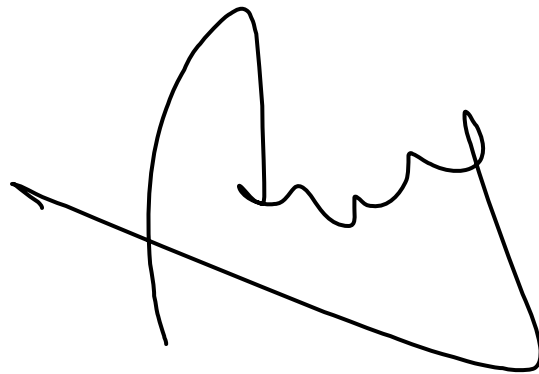
El Dídac no va fer preguntes al pare per discreció. Prou sabia que de vegades el món dels adults és més complicat del que sembla. Havia après que les persones de vegades tenen secrets inconfessables i que més val no desvetllar-los si no és per desig exprés del subjecte que se n'amaga. Ja se n'assabentaria un dia, n'estava segur; perquè els secrets difícilment són eterns. *Tot se sabrà un bon dia*, havia mormorat més d'un cop l'àvia, a qui amb prou feines havia conegut en els seus darrers anys, però de la qual en conservava un bon record sobretot pel misteri que irradiaven les seves enraonies mig pronunciades, deixant-les a l'aire per a ser copsades només perls bons compredors, cosa que neguitejava la Carme. Per a ell, en canvi, l'àvia era com son pare, una mica misteriosa i per això mateix interessant, la seva mirada sovint anava més enllà dels objectes i les seves paraules de vegades eren incomprensibles, per bé que era fàcilment atribuïble a la seva edat i al seu estat de salut precari.

El seu fill Marcel tenia cura d'ella quan arribava a casa, però no li feia gaire cas quan ella deixava anar frases amenaçadores *com tot se sabrà algun dia, prou que ho saps Marcel...* llavors la nora fixava els seus ulls al Marcel que es feia el desentès i rabiava de curiositat, sense gosar mai de preguntar a l'àvia a què es referia per por a una revelació incòmoda per a tots. El Marcel movia lleugerament el cap d'una banda a l'altra i girava cua cap al despatx, el seu cau, quan la vella insistia.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of fluid, connected loops and curves, positioned in the bottom right corner of the page.

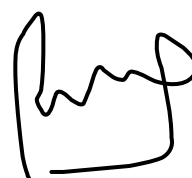
La Carme volia pensar que la dona ja repapiejava i que per això el seu marit, el seu estimat marit, un bon home on mai no s'ha vist, no li feia cas i posava cara de circumstàncies davant una imminent desaparició de la mare.

La Carme no tenia cap motiu per desconfiar del seu marit, sempre s'havia sentit afortunada per tenir un marit fidel, honest, treballador, reservat, però tendre a la seva manera.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'A' followed by a series of smaller, connected loops and a final flourish.

El Dídac creixia sa i fort i demostrava ésser un xicot intel·ligent, car tot ho copsava amb facilitat i ho sintetitzava sense cap mena d'esforç, Mantingué sempre un gran respecte i admiració pel seu pare fins i tot en els anys juvenils. Un bon dia expressà el seu desig d'estudiar una carrera universitària. La mare feia algunes feines de modista encara i el pare era redactor de l'editorial Espasa-Calpe a més de col·laborar en diverses revistes literàries, com era el seu costum. Així doncs, amb alguns esforços es posaren tots els mitjans per tal que el noi estudiés Filosofia i Lletres. Freqüentava, però, un taller d'artistes joves, avantguardistes, que li proposaren en acabada la carrera que s'associés amb ells per representar-los i presentar-los a les galeries d'art. Li asseguraren que les obres es vendrien en aquells moments en què l'art trencador es pagava i es valorava com mai. Observaren que el Dídac tenia dots comercials, que sabia persuadir amb el seu posat encantador. Els seus amics van explotar-lo fins que es dissolgué el grup del taller per desavinences derivades de l'èxit de la seva obra en l'àmbit internacional. Començaren els seus viatges i les coneixences. Així fou que el Dídac no trigà a aprendre a estimar l'art, a entendre'l, i va fer seu l'ofici de marxant d'art, que li oferia no solament l'ocasió de conèixer molts artistes i altres professionals del ram, sinó també l'excusa de no tenir temps per altra cosa. Mai no li faltà feina. Assistia a conferències, a exposicions, immers cada cop més en el món de l'art. Quan era a Barcelona, s'estava a casa dels pares.

Quan el noi tenia vint-i-tants anys, la mare li començà a preguntar si havia conegut alguna noia. La resposta era sempre la mateixa *mare, no tinc temps per a aquestes coses*. I la mare insistia cada

cop que tornava a casa. I el fill li repetia *mare, tinc molta feina, no hi penso en noies*. I la mare persistia capficada per l'endemà del noi, però la resposta quan ja tenia trenta-i-cinc anys fou *mare, encara no l'he trobada*. I ella resà perquè un dia el fill trobés la noia que el fes feliç. Volia ser àvia i no hi havia manera. Cap dels fills es casava.

Un dia mentre sopaven, la Carme expressà la seva preocupació al Marcel:

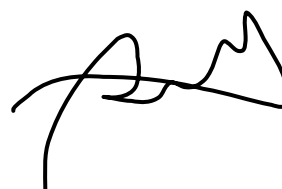
-Vés, que aquests nois no sembla que vulguin casar-se i tenir fills... estic capficada. Sobretot pel Dídac, que ja és gran, i essent intel·ligent i agraciat com és, no sé què espera, les noies li deuen anar darrera. No et sembla?

-No cal que et capfiquis pel Dídac -respongué sec el Marcel.

La Carme no va entendre la seva reacció. I el Marcel no en va tenir prou, perquè afegí un comentari que deixà garratibada la Carme:

- I el dia que la trobi, se l'haurà d'espolsar.

Fou com si hagués parlat el mateix destí a través de la seva veu. Com posseït per una premonició fatal. La Carme recordà les paraules de l'àvia *tot se sabrà* i li va córrer per tot el cos un calfred aterrador. Però un cop més, restà en silenci, no gosà preguntar. Des d'aquell dia, no obstant això, es dedicà a observar el seu fill de la manera més objectiva que li era possible. Es dedicà a fer càbales per entendre les paraules del marit i relacionar-les amb les de l'àvia i les del fill. Però no trobà l'explicació. Sospità fins i tot que el fill tenia inclinacions sexuals anormals. L'observà bé un cop i un altre, sempre que en tenia ocasió. Va desterrar-ne la possibilitat, però més per vergonya aliena que no pas per absoluta convicció. I un dia, després de moltes cavil·lacions, aprofitant la visita del germà li preguntà que en sabia de la vida amorosa del Dídac. El Ferran no li amagà res perquè no tenia res per amagar:

-Mare, amb prou feines el veig, no sé què fa ni amb qui surt. Només sé que treballa molt i és fora gairebé sempre. Ens saludem de tant en tant i ja està. Crec que és feliç així.

-Ai, fill, no sé si és feliç, la feina és un refugi per a ell.

-Això ho hereditat del pare, no creus? No et capfiquis tant, mare, ja és prou grandet i sap què es fa. Un bon dia s'enamorarà i tot solucionat... o no.

-No ho sé pas.

-Escolta, mare, no té res d'estrany que els joves i no tant joves d'avui dia no ens enamorem i ens casem com fèieu vosaltres sense pensar-ho dues vegades. Tenim la nostra feina i anem fent amb els amics o amigues, sense compromisos innecessaris ni lligams eterns. Ho entens? Som d'una altra generació, pensem i sentim diferent.

-Ja ho veig, ja... però si tots feu igual el món s'acabarà!

-No em facis riure, mare. Tant se val! Parlant d'una altra cosa, em pots deixar mil pessetes?. Ja te les tornaré.

-Per què les vols, fill? No has cobrat aquest mes?

-Sí, però necessito una rentadora nova a l'apartament i no en tinc prou. Ja ho saps, amb la hipoteca, el cotxe... tot plegat no arribo per a extres.

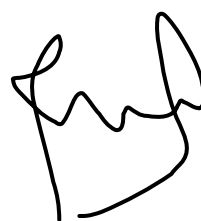
-Si no haguessis marxat de casa, no et faltaria res.

-Però, mare, arriba un moment en què vols volar... vosaltres us casàveu per marxar de casa. O no? Al capdavant era el mateix. Me'ls deixes? No li diguis al papa, eh...

-No li diré res, ni cal que me'ls tornis. Però acostumat a no estirar més el braç que la màniga. Oi que m'entens?

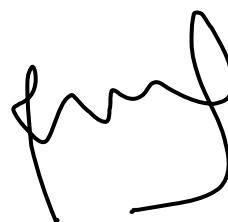
-Sí, mama, gràcies. I li féu un petó.

La Carme continuà amb les seves cabòries i decidí finalment recuperar el tema i preguntar-li al Marcel què havia volgut dir amb

aquelles paraules seves i *quan la trobi, se l'haurà d'espolsar*. Ell fugí d'estudi amb una altra resposta que donà més motius de reflexió a la mare. Li semblà fins i tot que jugava amb ella. Prou ho sabia, el Marcel, perquè la coneixa bé, després de tants anys de convivència, que cada mot seu referent al fill era analitzat escrupolosament durant dies. La resposta fou breu però determinant: *Perquè és el seu destí*. Quan insistí amb un altre perquè, el Marcel ja havia girat cua i anuncià després, durant el sopar, que s'anava a Girona per assumptes de família i va afegir que no calia que l'acompanyés, aviat tornaria. En alguna altra ocasió ho havia dit i fet. Sempre hi anava sol amb la mateixa excusa. La Carme se sentia exclosa i s'empipava amb ell i amb ella mateixa per no enfrontar-s'hi, per la seva actitud covarda davant d'aquestes reaccions del Marcel. Li deixava només l'opció de sospitar, de pensar malament. Arribà a creure que potser hi tenia una amant, però ho descartava després i s'avergonyia d'haver-s'ho ni tan sols imaginat. Ella que sempre l'havia considerat fins llavors un home fidel i honest. Hi aniria més sovint... es digué per convèncer-se del seu error i tingué mala consciència per la seva desconfiança súbita i poc fonamentada. Perquè havia de pensar malament? El Marcel sempre ha estat molt seu... com el Dídac. Forma part del seu encant, el d'ambdós, el seu tarannà de severa inescrutabilitat que convida al respecte i a l'admiració, que els fa impenetrables i alhora atractius, magnànims quan volen, captivadors amb les paraules, amb els ulls, cruels també, de vegades.

La mare també s'acostumà a les anades i tornades del seu fill, a les seves evasives i respostes taxatives. També gaudí del seu afecte incondicional, de la seva generositat a hores convingudes.

Un bon dia el Dídac volgué donar-li una alegria a la mare en veure-la ja molt castigada per la vida i l'experiència, en copsar-li una tediosa i paulatina complicitat amb la mort. I li confessà que havia conegut un noia, bé, ja era una senyora d'uns quaranta anys, potser els mateixos que ell tenia, en una conferència i que havia estat parlant amb ella durant hores i... I què més, fill, preguntà la mare ansiosa, amb el rostre transformat, com si la despertessin de cop a la vida. Res més, li he demanat el telèfon i potser la trucaré algun dia. Sí, és clar. A què es dedica? Com es diu? És soltera? -li preguntà amb ànsia. Es diu Mercè, munta exposicions d'art i no sé res de la seva vida privada. Sobretot hem parlat d'art, dels nostres pintors i escriptors preferits... coses de la professió. No ho sé, si la trucaré, ja ho veurem... -va concloure escèptic el Dídac, que en tingué prou amb l'alegria poc dissimulada de la mare pel sol fet d'esmentar-li una noia.

El Dídac havia volgut donar un motiu per viure a sa mare. I ho havia aconseguit. Mentrestant veia com la mare es refeia força des de la notícia que li havia creat força expectatives, més de la que convenia; rumiava on podia haver vist abans aquell rostre que li resultà conegut i atraient des del primer moment en què la veié dormint a la conferència. No resistí la temptació de mirar-se-la i parlar-li després. Quan es presentà amb el nom de Mercè, el Dídac recordà aquella noia adolescent gironina. Però no trobà entre elles cap semblança. Havien transcorregut molts anys i quasi l'havia oblidada. Recordà el viatge de son pare a Girona, la visita a aquella casa on el rebé una cosina llunyana però potser no ho era, amb la seva filla preciosa que li havia picat l'ullet esquerre abans de marxar, o li ho havia semblat. No sabia que son pare hi havia

tornat en alguna altra ocasió tot sol i que el darrer cop fou per acomiadar-se d'aquella dona misteriosa jacent en un llit amb les mans creuades davant del pit, lívida, però amb un somrís als llavis. Li digué adéu amb pena i donà un sobre amb un feix de diners a aquella noieta que ja era una dona madura, amb alguns cabells blancs, per a les despeses d'un bonic recordatori, una làpida o el que fes falta. Ella l'havia rebutjat, per a ella era gairebé un desconegut, no en sabia res, només que era un cosí llunyà... però ell insistí i, finalment, deixà un petit feix de bitllets damunt la taula del menjador després d'estrènyer les mans de la filla de la morta amb afecte i consolar-la amb un petó al front. Per a la seva cosina no volia escatimar, li digué. Me la vaig estimar -afegí quasi mormolant-. I la Mercè no havia entès la veritat de les seves paraules. El Marcel havia tornat a casa pàl·lid, moix, envellit, convençut que ja ho havia fet tot en aquesta vida.

El Dídac, encuriós, atret per aquella dona com d'un forat negre, atractiu i perillós alhora, desitjós i temorenc al mateix temps, decidí esperar una ocasió millor per trucar la Mercè abans de marxar a Munic. Desistí i es donà més temps per reflexionar i decidir, com si es tractés d'una qüestió de vida o mort.

A Munic, les casualitats també van dependre de l'atzar capritxós. El cas és que se la trobà allí i no l'importà gens, ben al contrari, l'ajudà a decidir-se i finalment es posà en contacte amb ella quinze dies després. Intuïa que ella també ho desitjava, endevinava que s'entendrien bé, que serien bons amics.

La Mercè ho celebrà, sobretot perquè li havia costat tant! Ella prou que s'havia fixat en aquell noi d'ulls cerulis que li recordaven algú. En tornar de Munic, la mare del Dídac volgué saber l'estat de la qüestió i li preguntà al fill si havia tornat a veure aquella noia.

-No encara- respongué sense voler avançar esdeveniments.

I la mare mogué el cap d'una banda a l'altra però no gosà a dir res. Li comentà que el pare estava decaigut, que mai no l'havia vist així. Em sembla que està així des que tornà d'una visita familiar a Girona. No volgué que l'acompanyés. De vegades, fill, penso que li faig nosa.

-Què dius, mare? No agafis manies, ja saps com és el pare... això és que es fa gran. No ets preocupis, ja li passarà... tots passem per mals moments. Però si t'has de quedar més tranquil·la parlaré amb ell -li contestà. I ho va fer. Efectivament, observà que el pare es trobava en hores baixes; però no aconseguí esbrinar el motiu. El Marcel no li podia revelar la veritat, volia evitar preguntes incòmodes del fill. Volia que oblidés aquella visita, aquella casa i aquella noia, de moment. S'havia d'empassar sol aquella pena feixuga.

Els pares no parlaven gaire durant el dia, ella cosia, feia tapetes de ganxet o altres feines de casa i ell llegia i escrivia tot el dia, tot i que anava perdent la vista de mica en mica. Unes cataractes li enterbolaven la vista. Dels fills, no comentaven gaire cosa. La Carme volia per a ella sola el goig de saber que el Didac s'havia fixat en una noia. Li semblava que al Marcel no li interessava el tema i a més temia una altra resposta esfereïdora com aquella que no havia pogut oblidar *I el dia que la trobi, se l'espolsarà*.

Trobava estrany que el Marcel no es preocupés per la felicitat del fill primogènit, o potser considerava que ja ho era així? Ho era ell també, seguint una rutina de treball que arrossegava des de feia anys i vivint aquella vida monòtona però plàcida en què s'havia convertit la convivència del matrimoni? Ja en tenia prou? D'altra banda, potser tenia raó, potser el fill podia evitar l'error del pare, l'error de caure en el parany de l'home comú, ordinari, que es casa i té fills i sobreviu any darrera any en la mateixa situació, malgrat

la seva feina d'home de lletres. I per primera vegada es preguntà si ella havia contribuït inconscientment a la infelicitat del seu marit pel fet d'esforçar-se a ser una bona esposa per convenciment. I amb aquestes reflexions s'entristí també.

Tornà la seva alegria quan el fill li féu saber que havia trucat la Mercè. Es callà, però, les trobades posteriors i sobretot la seva invitació a la casa de la platja un cap de setmana. No volia donar a entendre més del que calia. Amistat, res més. Això era tot. De moment. La Mercè el volia pintar i ell volia esbrinar per on anava ella. Sospitava sense desgrat que amb l'amistat ella no en tenia prou. La mare va perdre el fil dels esdeveniments, perquè el Dídac va deixar d'explicar-li res de la noia quan els dubtes l'acosaven. No volia que el parer maternal l'empenyès a fer quelcom de què pogués penedir-se més tard. Era molt cautelós, la intuïció li deia que amb la Mercè havia d'anar amb peus de plom. Però les seves mirades molts cops el traïen. La mare no gosà preguntar més per no ferir-lo en el cas que ella l'hagués rebutjat i s'entristí un altre cop.

El Dídac veié més cops la Mercè abans del convit a la casa de la costa i havia advertit no solament en ella sinó també en ell mateix, una mica a contracor sense saber exactament per què, una transformació lenta però decidida dels sentiments de confiança i amistat en quelcom que havia d'aturar fos com fos per por a ser absorbit i deglutit totalment per la fúria amorosa que amenaçava en explotar un bon dia. Es preguntava com frenar allò que estava sorgint de forma natural sense ferir-la. Els seus sentiments també es veien frenats pel temor a no poder tornar a temps enrere.

La seva prudència es tornà en angoixa quan després de parlar un dia amb el pare vers la noia que havia conegut un dia a Girona i que es deia Mercè descobrí que era la mateixa a qui sense voler ja

s'estimava. I decidí pel bé de la Mercè i el seu allunyar-se d'aquell sentiment preciós que li estava prohibit. Ell mateix no podria mai cauteritzar la seva nafra. I el pitjor era no poder donar mai les explicacions consoladores. Potser era ell només el que experimentava la metamorfosi, potser. L'esperança no desaparegué fins que la Mercè el pintà. El seu retrat li confessà allò que el Dídac no podia admetre. Llavors es mostrà disposat a sacrificar el seu amor sense més. Fóra difícil, molt difícil, però no hi podia posar altre remei. Comprovà amb una barreja de goig i profunda aflicció que la Mercè també n'estava enamorada, d'ell.

Li havia deixat que el pintés per donar-li el goig, però amb certa malícia derivada de l'orgull de ser estimat. El retrat parlà per sí sol. Un retrat perfecte. Era ell, el seu neguit i la seva bellesa, el seu dolor i el seu encant plegats. Confirmà que ella ja el duia dintre. I el Dídac pensà amb dolor amarat d'orgull joiós que havia de tallar en sec aquella inclinació. Només amb una mirada intensa, cerúlea, només amb el seu silenci esfereïdor, en tingué prou per dir-li que era una fita impossible, sense cap altra explicació.

Però fou ella, amarada de suor i d'angúnia, qui intuïtiva, dolguda, avergonyida, decidí callar també i fugir d'allí com si fos possible esmunyir-se d'un mateix, com un assassí que havia mort un tresor valuós.... Per a ell fóra difícil deixar anar tot l'amor que li oferia incondicionalment. Per a ella, fóra impossible, car l'arrossegaria tota la seva vida, regalimant sempre com l'oli de la setrillera massa plena.

Des d'aquell moment, el Dídac es dedicà a afavorir la Mercè en allò que podia: en el terreny professional. Li procurà feines de comissariat i encàrrecs de quadres que després comprava, sense que mai ella no ho sabés. Sempre ho va fer amb discreció, amb secretisme. I es sentia orgullós de la felicitat que podia

proporcionar-li. Quan s'assabentà que la Mercè es casava, se n'alegrà tant com es lamentà. No pogué evitar un estrany sentiment de zels que el va corsecar durant un temps. Després desitjà veure-la un altre cop amb l'esperança que ella ja tingués només ulls per al seu marit i això l'ajudés també a ell a deslliurar-se dels seus malsons. I l'atzar volgué que fos així a Pàdua. La va veure i sense rumiar-s'ho dues vegades l'anà a trobar. Desitjava compartir amb ella unes hores però es reduïren a uns minuts. La Mercè continuava estimant-lo. I ell féu el cor fort un cop més. L'hauria abraçada fort, li hauria donat explicacions, hauria plorat amb ella; però no fou capaç. Es mossegà els llavis i es va fer mal; però el mocador se l'havia quedat ella.

La mare del Dídac no aconseguia el seu somni de ser àvia. Cap dels dos fills es casava. Ni volien saber res de xicotetes. Quan el Dídac tornà del viatge a Pàdua anà a veure els pares. La mare copsà el malestar del fill i volgué saber què havia passat.

-Com ha anat el viatge, fill? Sembles cansat.

-Sí, ho estic, l'avió ha sortit amb retard.

-Això és tot, fill?

-Sí, és clar.

-Escolta, fa temps que no em parles d'aquella dona que vas conèixer...

-Quina? -respongué sense ganes el Dídac.

-Sí, home, aquella que treballava amb tu, bé, alguna cosa similar... ah sí, muntava exposicions, no?

- No l'he tornada a veure i volgué canviar de tema sense èxit.

-No us aveníeu prou? -tafanejà la mare, percebent que alguna cosa li amagava.

-Sí, érem bons amics però ella té feina i jo també, no hem coincidit més -dissimulà ell. Després de fer un petó, s'anà a veure el pare

que com sempre era tancat dins el seu despatx. A la mare li pujà la mosca al nas.

El Marcel escoltava les lamentacions de la dona i callava. Quan la Carme li expressava la seva preocupació per treure'l del seu embadaliment constant, només aconseguia *Ja t'ho vaig dir, què passaria*. I ella recordava molt bé les seves paraules esfereïdores "Quan la trobi, se l'espolsarà" i, les paraules amenaçadores de la sogra "Un dia tot se sabrà", però mai no ho va saber la Carme que deixà aquest món en un tres i no res tres anys més tard, un quinze de desembre. El Marcel es tancà al despatx a l'endemà i resistí uns quants anys més. Els fills continuaren treballant i de tant en tant anaven a veure'l. Després que l'operessin de les cataractes tornà a treballar intensament dins del seu món tancat, aïllat.

Dos anys després de la mort de la Carme, el seu fill Ferran trobaria finalment una noia força més jove que li donaria una filla. L'avi no mostrà mai gran interès per la nova família. Amb qui tenia més contacte i s'hi entenia millor era amb el Dídac. Era el seu confident. No esperava que el compregués ni l'aprovés, ni el Dídac va pretendre mai jutjar-lo per res que hauria fet en el passat. Eren capaços de fer-se companyia en silenci, de parlar de llibres i gustos diferents amb calma. Fou el Dídac qui més el trobà a faltar. Amb els anys, faria companyia el germà, vidu i decaigut.

El Dídac era el més actiu, no gosava aturar les seves activitats, amunt i avall, als seus setanta i llargs, fugint d'ell mateix, de la soledat que li portés records i dolor.

La Mercè va néixer durant la guerra civil en una masia de l'antic municipi gironí Palau-Sacosta. Sa mare, la Raquel, prima i baixeta, era allí fins al moment del part, el qual per ser el primer es preveia difícil i arriscat. El seu germà, l'únic de la família que l'ajudà en saber la notícia de l'embaràs, li procurà tot el menjar que trobà per tal que no hagués de sortir caminant sis quilòmetres fins al poble més proper en el seu estat i amb les circumstàncies més adverses del moment. Però després se'n va anar al front i d'ell, ja no en tornaria. Els pares marxaren a una casa d'a prop de la frontera francesa que fins llavors tenien arrendada i amb la nova situació bèl·lica havia estat desallotjada de cop i volta. Només una veïna d'una altra casa de pagès que tingué pietat de la jove Raquel anà a ajudar-la les darreres setmanes i l'assistí en el part tant bé com va saber, com feia amb les vaques i les eugues. Sense el marit, ferit a l'hospital militar, i sense el fill, ben amagat a les golfes per les seves idees revolucionàries, necessitava estar ocupada per haver de cavil·lar menys i la seva distracció fou tenir cura d'aquella criatura deixada de la mà de Déu per tots, començant pel pare de la criatura -desaparegut després d'haver procreat sense cap intenció, posseït per la passió del moment- i per la família que, avergonyida, l'havia rebutjada per acabar-ho d'adobar.

La Mercè va néixer, però, amb normalitat i fins i tot, amb més empena de la que es podia esperar. Quan va fer tres mesos, tot i ser petita, una mica escanyolida i pàl·lida com sa mare, gaudia de bona salut i resistí millor que la mare un viatge a Osca, on per mitjà d'un antic company de col·legi i amic del germà, aconseguí una feina en una granja. La mare de l'amic, una dona viuda d'avançada edat i amb problemes greus de salut, necessitava una

dona que l'ajudés ara que els fills havien d'anar a fer la guerra tot i que eren unes criatures i no sabien res de la vida, segons deia la mare tristoia i adolorida. La Raquel advertí que havia de criar la nena, però això no fou inconvenient i l'acolliren amb afecte. La Raquel procurava compaginar les dues feines el millor que sabia i la vella Serafina li agraiïa. De menjar no en tenien gaire, però conservaven al rebost bona part de la collita que no havien pogut vendre i amb això anaven tirant. De vegades podien intercanviar-ho per altres productes i evitaven de menjar sempre el mateix mentre van poder.

La Serafina es feia càrrec de la nena mentre la Raquel treballava amb total confiança, fent la bugada o netejant, com si fos a casa seva. La vella Serafina observava la nena mentre dormia i en més d'una ocasió recordava que en un altre temps havia tingut enveja de les mares que parien nenes sanes, perquè havia estat el seu desig i la seva frustració. El seu fill primogènit havia estat una nena, però com era molt usual en aquella època, morí d'un mal desconegut abans de complir l'any. Així doncs, després de vint anys encara es dolia de la seva dissort en veure la nena als braços de sa mare. La Raquel copsà l'interès de la mestressa per la nena i la deixà estar amb ella mentre feia altres tasques. La Mercè anà creixent una mica escarransida, però sense malalties fora de les comunes infantils i de la miopia que des de molt aviat se li manifestà.

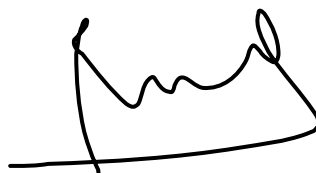
Quan acabà la guerra, el fill de la Serafina, en Serafí, tornà fet un home i la Raquel volgué marxar en considerar que compartir la casa amb un home jove sense estar casada donaria a parlar. I ja en tenia prou amb la nena il·legítima a ulls de tothom. Això és el que adduí, però el cert és que el noi fet home clavà la mirada en més d'una ocasió en els pits de la Raquel i ella va témer que

sortiria per cames un dia. Per no perjudicar la Serafina, digué que els donava temps per a què es busquessin algú altre. Fer aquest comentari en aquells moments semblava fora de lloc, perquè ja feia mesos que la mantenien sense poder-li pagar ni un ral i, amb la retirada de circulació de les monedes d'argent i de les *rúbies* el 1939, es quedaren sense res com la majoria de la gent. Finalment, la Raquel no volgué mostrar desagraïment vers a la família i va romandre a la casa -defugint les mirades i pretensions del fill de la Serafina- fins a la mort de la seva mestressa, cosa que lamentà de tot cor per l'afecte que li tenia.

Després de l'enterrament, a l'endemà a la matinada, la Raquel marxà, tot i plovent fort, sense acomiadar-se del Serafí. Procurà fer-ho sense soroll, quan encara la petita Mercè dormia en els seus braços profundament. El vespre anterior l'havia hagut d'esquivar, perquè trist i ensems alliberat de les carenes maternals, el Serafí havia begut massa per ofegar la seva pena i alhora envalentonar-se davant d'aquella dona encara jove i bella, malgrat la seva lividesa, per convèncer-la que es quedés per sempre amb ell. La Raquel el veié a venir i com que no tenia cap intenció de comprometre's amb aquell home que havia estat bo i generós, però no es veia capaç d'estimar, fugí cap a casa seva enfrontant-se a la tempesta i misèria que l'esperaven.

Quan el Serafí s'adonà, anà a buscar-la corrents a camp obert i encara la trobà donant el pit a la nena al costat del riu sota l'aixopluc d'un arbre. Plovia poc, però tenia la roba molla i tremolava. La Raquel s'espantà en sentir soroll de trepig i s'aixecà de sobte atemorida quan era a l'esguard d'aquell home fort i rabassut. Es tapà el pit que era objecte d'observació i es col·locà el mocador gros sobre les espatlles molles tapant també la nena.

-Tranquil·la Raquel, per què t'escapoleixes de casa meva com una criminal? Que em tens por? T'he fet mai mal perquè me'n tinguis ?

-No, no és això... és que he sentit soroll, no t'esperava. Perdona que no t'hagi dit res, no et volia despertar... he pensat que era millor així.

-Escolta, Raquel, no he pretès mai fer res contra la teva voluntat, ja m'entens. Potser ahir vaig beure massa i no era responsable dels meus fets... Però no vaig fer res mal fet, oi? Escolta, et respecto molt, creu-me, però... -afegeix vacil·lant-, m'agrades i no m'importa que tinguis una filla. M'agraden les criatures. Si tu volguessis, Raquel, podries quedar-te tot el temps que fes falta a casa. Jo buscaré feina, ara n'hi haurà molta, i tu ets pots fer càrrec de la granja, ja hi estàs avesada. Si amb el temps m'arribessis a estimar algun dia... un cop t'haguessis acostumat a mi, a la meva toixesa, ja ho saps que vull dir. Fins i tot estic disposat anar a l'escola nocturna per aprendre de lletra si això t'ha de fer feliç...

La Raquel sospirà i intentà respondre serena:

-No cal... T'agraeixo molt que comptis amb mi per construir el teu futur; de fet, donada la meva situació, és una proposta molt generosa i fóra el més pràctic per a mi i la nena. Però et seré franca, tot i que pensaràs de mi que sóc una bleada i potser tinguis raó, m'estimo el pare de la Mercè i no estic preparada per trair-lo. Això és tot.

No podia dir-li que no li esqueien les seves celles gruixudes, els seus ulls foscos, el seu nas d'àliga i els seus llavis prims. Ni era ningú per retreure-li el seu posat ni que fos massa agrest. No podia dir-li que somiava en un rostre ben diferent, en un home més intel·ligent, però li fou sincera per no ofendre'l tant.

-Doncs sí, crec que si ho fas per això ets una beneita. Oblida't d'aquest home, sigui com sigui, que no t'ha fet cap favor... has de

reemprendre la teva vida sense ell. No ho veus? Pel bé de la teva filla. No hi comptis més amb aquest desvergonyat, té una dona i un fill ben lluny d'ací...

-On és? Com ho saps això? Qui t'ho ha dit? -va interrompre curiosa i amb fúria. M'enganyes perquè vingui amb tu, és clar, ja ho veig clar!

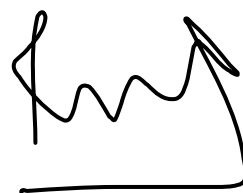
-Déu meu, Raquel, no ho veus que aquest home s'ho va passar bé amb tu i et va prenyar i et va abandonar? Tant i fa com ho sé! El fet és que no tornarà a buscar-te, ni tan sols sap que tens una filla, oi? Reprèn la vida sense ell, és un consell d'amic... d'un bon amic, creu-me. Tothom t'ho dirà.

-No, és clar que no ho sap -respongué amb el cap cot, però ara que la guerra és acabada, el buscaré i li ho diré i vindrà... segur que vindrà! I serem feliços -afegí sense convenciment, aclaparada per un sentiment d'impotència i avergonyiment. Després sanglotà amb les mans al rostre.

El Serafí donà un pas endavant amb els braços estesos aprofitant la seva debilitat per consolar-la amb l'esperança que ella hi confiés, però no s'hi pogué atansar més perquè ella retrocedí i el rebutjà instintivament, amb l'orgull ferit.

-Veig que encara n'estàs enamorada... tens raó, no podràs estimar de debò cap altre home fins que no et passi aquesta absurda follia. Vés-te'n si és això el que vols, i si mai vols tornar a casa meva, seràs benvinguda si cap altra ja ha ocupat el teu lloc. No et tinc cap rancúnia, vull que ho sàpigues. M'agrades, ara ja t'ho he dit i em quedo més tranquil.

-T'agraeixo el teu ajut, la teva amistat... però no puc deixondir-me d'aquest son. L'esperaré a casa per si torna. I ho farà, no sé quan... però el dia que em busqui, vull ser-hi. Hi serem les dues -afegí, mirant-se la nena que tornava a dormir.

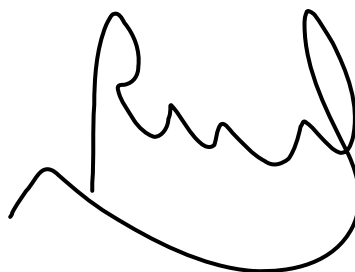
-Està bé, et comprenc perquè diuen que l'amor no atén a raons, tot i que no puc compartir el teu parer. Us desitjo molta sort. Que Déu us acompanyi...

-Adéu, Serafí, gràcies per tot.

-Si et cal ajut, ja saps on sóc -afegí el Serafí.

La Raquel s'eixugà les llàgrimes amb la mà lliure, car amb l'altra sostenia la nena i somriugué finalment. Continuà decidida el seu camí. Ja havia sortit el sol i començava a fer calor. El Serafí se'n tornà per on havia anat tot remugant coi de dona! Què faré jo ara tot sol?

La Raquel i la petita Mercè arribaren tres dies després a casa seva. La va trobar mig derruïda i li va caure l'ànima als peus. Per uns instants es penedí de no haver acceptat la proposta del Serafí i es culpà de no donar el millor a la seva filla que necessitava alimentar-se per créixer amb bona salut. Gemegà i ploriquejà una estona entre les runes i després fent el cor fort començà a adecentar la casa per dins. A l'endemà cercà llenya i començà a refer la casa amb una mena de bastida improvisada. Lamentà que son germà no fos allí per ajudar-la. No en sabia res. Considerà la possibilitat remota que els pares tornessin i fessin les paus, però això era improbable perquè s'averkonyien massa de la filla i no volien cedir. Ells van romandre després de la guerra prop de França, vells i malalts. Per la qual cosa, la Raquel va haver de tirar endavant sola amb l'únic consol de la seva filla, per a qui lluitava, i amb l'esperança de tornar a veure el seu amor, foll i alhora creador, perquè li donava forces per viure, la mantenia desperta i activa. Se'n va anar a Girona a buscar feina.

A Girona, la Raquel trobà feina de modista. Sabia cosir i ho feia bé, la mare li havia ensenyat i l'àvia també fins que morí i la deixà tristoia perquè amb ella s'hi entenia millor que amb ningú altre.

La mestressa d'un taller de confecció li donava la roba per fer vestits cada setmana, les destinatàries dels quals eren senyores de famílies benestants. Dels retalls sobrants, en feia mocadors i els venia al mercat el dissabte. De vegades treballava dia i nit, diumenges i festius. Així aconseguí que la filla rebés una educació adient. Havia copsat que la nena era estudiosa i intel·ligent, a més li agradava dibuixar i ho feia força bé. No volia que a la Mercè li manquessin oportunitats per fer carrera, malgrat ser una noia, ni que s'hagués de quedar tota la vida com ella al poble o en una ciutat de províncies amb poc futur.

Quan va parlar amb el seu pare, catorze anys després de no saber-ne res, li féu saber que la seva filla havia sortit a ell, que per ella i solament per ella, no per l'amor que es profesaren en un altre temps, ja llunyà i quasi oblidat, sinó per la responsabilitat que li devia, se'n fes càrrec, que li procurés una educació més completa i refinada que la que ella podia proporcionar-li. I el pare, que mai no havia oblidat la Raquel, li respongué que solament per l'amor que havia sentit per ella i que no havia oblidat del tot ja faria tot el que li demanés. Se'n faria càrrec, és clar, de la nena que era també filla seva. No podia garantir-li la felicitat, però sí uns estudis universitaris si així ho desitjava la noia. Només hi posà una condició: que la noia no s'assabentés mai de qui era el pare i qui la mantenia. I amb la promesa de la mare, el pare va fer tot el que va caler... Durant tota la seva vida, fins que la Mercè fou adulta i ja treballava de comissària, procurà que estudiés el que volgués i no li

faltés de res. El que no va poder evitar fou el seu amor, perquè els pares no poden controlar els sentiments dels seus fills, tot i que hi va intentar controlar-ne el seu desenllaç.

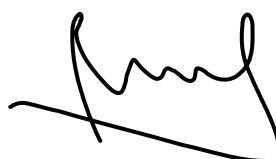
La Mercè mostrà precoçment la seva habilitat creativa i el seu interès per l'art. Quan va poder desllorigar-se de les derivades i les integrals, de la trigonometria, de les lleis de refracció i el principi d'Arquímedes es dedicà per sempre a les llengües, a l'art i especialment a la pintura que practicava regularment de forma autodidacta, primer, i després en un taller, un cop instal·lada a Barcelona.

A la capital, gràcies a una beca, hi estudià Història de l'Art. En el darrer curs, gràcies a una professora que l'aconsellà bé en el moment adient, aconseguí una borsa d'estudi per anar a München. A la mare, no li agradà gaire la idea que la filla marxés a Alemanya durant un any, però no ho impedí perquè comprenia que era una excel·lent oportunitat per a la filla i desitjava abans que res la seva felicitat i que s'obrís un bon futur. No volia pas que es quedés enclaustrada. Considerà que son pare també estaria orgullós de la seva filla i la deixà volar lliurement.

Aquell viatge per la regió de Baviera fou molt fructífer per a la Mercè. Aprenqué l'alemany i es posà en contacte amb el personal dels museus que trepitjaria un altre cop anys més tard en qualitat de comissària.

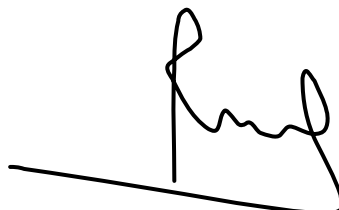
El professor que tutoritzà la Mercè durant la seva estada a München l'acollí amb interès i li facilità la relació amb altres estudiants i professors. L'única cosa que no suportava la Mercè de la terra germànica era el clima. L'hivern gèlid se li féu molt llarg; però tot i així se sentia afortunada i treballava amb il·lusió.

En tornar a Barcelona, la professora li aconseguí la col·laboració en un parell d'exposicions. Descobrí que sabia treballar en equip, però

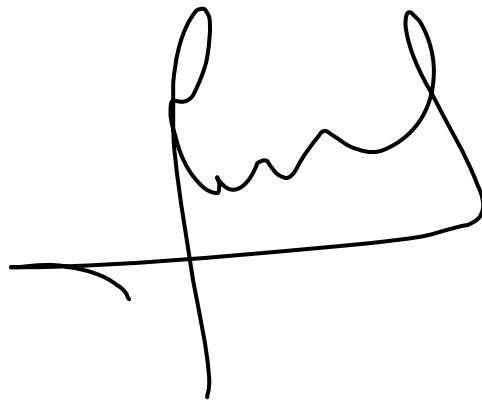
A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

tenia les seves idees particulars i lluità per fer-se un lloc en la professió. Després d'algunes feines en terra catalana, vingueren els encàrrecs per muntar exposicions a l'estranger. Començà a viatjar i a conèixer molta gent. No obstant això, sempre anava a veure a la mare entre viatge i viatge, li portava regals, i es lamentava del seu estat de salut precari, de l'artrosi que li afectava les mans, amb aquelles mans que havien llaurat el seu futur. Les hi observava, les veia ja pansides i fetes malbé, les hi agafava com un tresor entre les seves i les hi besava. Sa mare no li digué mai que cosint i cosint, dia i nit, no n'hauria tingut prou per proporcionar-li els estudis i el lloguer en un apartament de Barcelona. Mai no li digué que son pare era tan responsable com ella de la seva educació, perquè de petita li havia fet creure que l'engendrà un heroi mort a la guerra. I per quina raó no s'ho havia de creure la Mercè? No volia que s'assabentés de la veritat, perquè li feia vergonya, perquè no volia que pensés d'ella qui sap què, però potser no podria evitar-ho després de morta. Tot se sap! La Mercè no l'hauria mai criticat, essent com era una dona moderna i progressista.

Quan la feina li permetia, la Mercè anava a conferències, pintava, sortia d'excursió o s'apropava a la platja. Li agradaven els ambients càlids i tranquils, on s'inspirava i on somiava. Enlloc trobà cap home que la fes tremolar, que l'esglaiés, que la conquerís amb la seva generositat, amb la seva humanitat. No hi pensava gaire, però de vegades se sentia sola. Molt sola. Enlloc, fins que conegué un xicot en una conferència. No fou de sobte, però la seva presència, els seus ulls cerulis, quasi grisos, la seva veu, les seves mans... la seva intel·ligència i ironia es van anar adherint en el cor de la Mercè des del primer dia, des d'aquella primera conversa llarga amb aquell desconegut que no ho semblava. Parlaren des del primer moment com si es coneguessin de tota la vida. Li era

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

familiar i no obstant això, no havia coincidit mai amb ell. O si? Se'n recordaria. O potser no. En abandonar l'adolescència, el rostre i la veu es transformen. I això mateix havia succeït. El Dídac era un home ja adult que havia deixat enrere el maleït acné juvenil i s'havia engreixat una mica malgrat l'exercici físic. S'havia embellit amb els anys, sobretot havia madurat com un bon vi negre de reserva. Per a la Mercè aquell xicot era diferent als altres que havia conegut, era justament allò que cercava i, en canvi, per prudència i respecte es mostrà cautelosa.

A handwritten signature in black ink, consisting of a horizontal line with a small hook on the left, a vertical line extending downwards, and a large, stylized, cursive flourish on the right that loops back to the vertical line.

SEGONA PART

1

-En un dia assolellat de primavera com el d'avui no em sap greu anar al cementiri perquè les flors guarneixen les làpides i els colors vius dels crisantems i dels pensaments, el roig dels clavells i el lila dels gladiols em fan oblidar per uns instants que allí on reposen ara els morts en un altre temps hi ploraven quan eren vius. En fi, a la meva edat, ja es pot imaginar. N'he enterrat molts, massa! Però li confesso que mai no he desitjat trobar-me en el seu lloc. Per sort, he gaudit d'una excel·lent salut que m'ha ajudat a ser optimista i alhora resistent enfront els contratemps.

La Mercè escolta la senyora que té al costat a l'autobús sense massa interès, perquè la desvia dels seus pensaments. Ella també va al cementiri, però allí no hi descansa cap familiar, sinó un vell amic. Assabentada de la seva mort només fa quatre dies no pot resistir la temptació d'anar a acomiadar-se d'ell malgrat ha de travessar tota la ciutat i amb prou feines pot caminar adolorida com sempre està.

-I vostè, també va al cementiri a posar flors al seu marit? - pregunta la dona del seu costat-

-No, no es tracta del meu marit... -sospira profundament i afegeix- no, no ho era -respon mig somrient-.

La senyora pren nota de la brevetat i alhora un pèl misteriosa de la resposta de la Mercè i li deixa de fer preguntes per por de no emportar-se'n un moc. Ambdues resten en silenci fins al final del

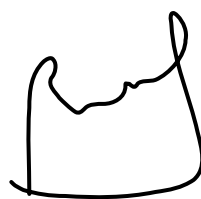

trajecte. La Mercè continua mirant per la finestra i recorda el seu amic, els seus ulls cerulis sobretot, els recorda encara molt bé, el seu somrís, el seu posat involuntari de perdonavides.

La Mercè no sap on és la seva tomba, però descarta les més velles i deixades, les més oblidades, envoltades de flors marcides o de males herbes. Creu que molta gent va assistir al seu enterrament i que, damunt la làpida, hi deu tenir encara moltes corones de flors fresques i oloroses.

La Mercè duu a les mans dos clavells, un de roig amarant i un de blanc, i mira amb menyspreu les màquines expenedores de flors seques que hi ha a cadascun dels passadissos que recorren de forma estrellada el cementiri. Passant per un d'ells, veu la senyora de l'autobús parlant sola davant una tomba. Poc a poc continua cercant pels camins paral·lels i després els diagonals el nom del seu vell amic. Com que es cansa de caminar, s'asseu per recuperar l'alè. Mentrestant contempla altres escenes de dones que agenollades netegen amb fervor la làpida i després hi deixen unes flors abans d'acomiar-se amb un gest de salutació o constrenyiment, un mot, una frase o un plor. Fins i tot un somriure de confiança eterna. Som en un país de vídues -pensà la Mercè-. Després d'haver reposat cinc minuts, prossegueix en la seva recerca i finalment, en el darrer passadís, troba el nom conegut. Es sorprèn que només decori la seva làpida de marbre una corona de flors blanques i roges una mica pansides amb una cinta lila on llegeix. *De la teva neboda i família.* Cap altra dedicatòria l'acompanya. I dessota, una flor de pensament d'algú altre que s'identifica mitjançant un llaç discret amb el nom de Joan.

A la Mercè, li sap greu que no estigui envoltat de més manifestacions d'afecte després de tot el que va fer pels amics. Creu que, malgrat tot, no es mereixia la soledat amb què va viure i

s'esforçava de dissimular, ni la tristor amb què morí -pensa la Mercè-.

Resta asseguda en una banqueta de fusta col·locada davant de la làpida durant uns minuts. Pensarosa, nostàlgica, però serena, recorda el dia que el va conèixer, les primeres paraules que bescanviaren, després les primeres trobades, fins i tot recorda com anava vestit, el color blau turquí del seu polo de màniga curta, la seva mirada cerúlea... i també, és inevitable, les darreres vegades que el veié. Repassa la història d'una vida fins allí on sap, fins on n'ha tingut notícia i coneixement, menys del que hauria desitjat. Repassa, en fi, una vida que ha estat també la seva.

Ara ja està tot dit, ni podem aclarir els malentesos, ni ens podem perdonar, ni podem tirar enrere i rectificar, solament puc recordar-te i mirar endavant... per poc temps, això sí. Llavors tot s'esvairà en el buit. Qui ens recordarà? -es pregunta melangiosa. No em tingut fills que ens posin flors ni s'aprofitin dels nostres guanys o els malmetin... ni fills que heredin els nostres defectes o les nostres virtuts, que de tot tenim els éssers humans, per bé o per malament. Qui heretarà el teu orgull i la teva bondat? La teva tossudesia i la teva bellesa? Els teus ulls, la teva intel·ligència... ho eres tot i ara. Vell amic i estimat, només ets un bon record.

La Mercè s'aixeca amb dificultat després de deixar els clavells roig i blanc sobre la làpida i li adreça un petó, el darrer. Després torna pel mateix camí cap a la sortida, assegurant cada pas amb el bastó. Sent que les cames li flauegen i una llàgrima dels seus ulls se'n vol escapolar, però es resisteix i pot retenir-la. Tracta d'accelerar una mica el pas fins a la parada de l'autobús. Allí troba un altre cop la dona d'abans. La vol esquivar, però és impossible. Les dues seuen amb la mirada perduda al seient de la parada i es disposen a esperar l'autobús. La dona no resisteix gaire el silenci i

comença a parla-li del seu marit que en pau descansi. La Mercè fa l'esforç d'escoltar-la, per educació no pas per ganes. Ara voldria estar ja a casa, a la seva butaca, descansant com cada matí després d'anar a comprar fruita i verdura, el que pot menjar un cop passada pel túrmix. Necessita aquest moment de pau tot i haver estat en un cementiri, on aparentment senyoreja la calma i la tranquil·litat. Però s'ha emocionat més que no pas volia i esperava, cosa que li ha fet trontollar per unes hores la seva pròpia parsimònia. Per sort, la senyora de l'autobús troba una coneguda i prefereix acabar el trajecte al seu costat, deixant la Mercè en el seu seient al costat de la finestra.

En arribar a casa, la Mercè recorda algunes escenes de pel·lícules en què la dona que ha perdut el seu estimat obre un cofre o un calaix, una capsa de sabates o un amagatall per treure'n unes cartes manuscrites lligades amb un llaç de seda o setí. A continuació, llegeix amb llàgrimes als ulls les cartes més amoroses del seu estimat i no en té prou amb elles sinó que d'un sobre vell i groguenc sol treure'n una fotografia d'ell encara jove i vigorós i la besa com si fos a ell mateix que li fes el darrer petó, amb tanta passió com el primer perquè la imaginació tot ho pot.

Pensa la Mercè que no és el seu cas, perquè del seu amic no ha rebut mai cap carta, cap ni una, ni tan sols una postal tot i que ell viatjà per tot el món, com ella. Tampoc no en té fotografies, perquè no li agradava que li fessin, ni altre record que evoqués cap experiència amorosa. Això sí, recorda el retrat que li va deixar pintar però que es quedà ell. I ara, què se n'haurà fet! -pensa-.

En té records, és clar, dels seus gestos i les seves paraules, i li feia malícia no haver oblidat del tot algunes que la van ferir. Però d'això ja feia molt de temps i ella no és pas rancuniosa. S'estima més conservar, ara que és mort, aquells altres records amables,

aquelles paraules que la captivaren, l'encant que en una altra època de forma inevitable, irresistible, quasi l'embogiren i li ompliren el cap de falses il·lusions -no del tot inconscients-, però li eren necessàries per viure.

Cinc anys abans la Mercè s'estava recuperant d'una ruptura de fémur en una clínica-residència. No pot evitar l'evocació del record dels dos mesos que va ser allí. Una eternitat. Encara té present aquell espai immaculat, de parets blanques, i alhora funcional, amb mobiliari modern i auster. Li hauria agradat pintar-la amb algunes pinzellades de color per fer-la més alegre i humana. Al capdavant, a la vida no les veiem de tots colors? Però ja feia anys que no agafava els pinzells. Recorda aquella llum artificial tènue de les habitacions i el porxo, la part més alegre i preferida per les internes. Algunes hi feien mitja o ganxet, assegudes en unes cadires lletges, grises, que imitaven la pell; però còmodes, òptimes per passar-hi hores. Algunes s'hi endormiscaven i tot. Sobretot a l'estiu. Potser era per fugir de la basarda... D'altres miraven cap al jardí o cap a l'horitzó, sense fer res més que relaxar-se de la constant tensió que potser el dolor els provocava. Recorda amb claredat aquell temps d'espera que suportà gràcies a les freqüents i llargues converses amb una amiga, i a una esperança que no l'abandonà mai. Era una qüestió de supervivència. I sobretot rememora aquells dies en què tingué lloc la darrera trobada.

A la residència, hi havia un nombre determinat d'interns dels dos sexes, i sempre es respectava aquest nombre. Quan un se n'anava -a millor vida, normalment- el buit era ocupat de nou, la seva cambra -un cop desinfectada i perfumada amb olor de flor de tarongina tornava a ser el refugi d'algú altre. Això creava una expectativa en els interns, de manera que un cop superat el tràngol d'haver tingut la mort a tocar, més que el d'haver perdut un company o companya, la incògnita del futur immediat o a mig plaç es convertia en un joc divertit d'apostes.

La Mercè recorda algunes escenes.

-Què li passa a la Pura, que ploriqueja tot el dia? -pregunta la Berta encuriosida un vespre d'un dilluns de mitjans de novembre.

-Què no ho saps? -li respon la Conxita, sabedora de tot el que passava a la clínica, perquè no s'hi podia moure més que amb una cadira de rodes.

-Què haig de saber, m'he perdut alguna cosa aquest cap de setmana? Ja saps que em van venir a buscar les nétes per celebrar el meu aniversari.

-És clar! Llavors no t'has assabentat que s'ha mort el Ricard. Ahir se'l van endur. Però ja saps que aquí les defuncions no es fan públiques, tot i així tots ho sabem. És una cosa natural, no haurien d'amagar-les. La mort forma part de la vida, altrament quin sentit tindria viure? D'altra banda ja sabem què hi passa ací dins, oi?

-Sí, això de morir és molt natural, però hi ha qui no en vol sentir a parlar. Ja ho saps. El senyor que ens ha deixat era aquell que duia

sempre una bata gris de seda? Anava molt polit, feia goig pobre!.
Llàstima!

-Sí, sí, ell mateix. Sembla ser que el dissabte no es va trobar bé i que començà dient *ai que em moro, ai que em moro*, els metges no van saber què fer-li, cosa força normal, quan és l'hora... però se l'emportaren a l'hospital de seguida per si encara el podien reviscolar d'una expiració segura -perquè sens dubte era la seva hora- segons ens ha explicat la Pura que era allí -n'estava molt d'ell, això ho sabies, oi?- i res, dit i fet; perquè a la matinada digué amb la veu molt baixa, com si la vida se li anés per aquell fil de veu, que tenia molta son, que estava molt cansat i el deixessin en pau. La Pura veié que tancava els ulls i el rostre se li transformà en un altre que ja li era desconegut. El pobre Ricard ja no els obrí més i la Pura, que crec que se l'estimava de debò, més que qualsevol altre d'aquesta casa, ha estat plorant d'ençà que li digué el darrer bona nit. Pobra Pura! Què hi farem!

-Mala cara quan morirem... -i afegeix després més seriosa:

-Al marge de la ironia, entenc que estigui trista, a la nostra edat sobretot, qualsevol pèrdua d'un conegut ens afecta molt -comenta la Berta. Però ens ho hem saber prendre fins que ens toqui.

-Sí noia, és dur, però de vells no passem i ens en podem anar fent la idea de... en fi, que som de camí... bé, potser allí on anirem serà fantàstic! -pontifica la Conxita.

-Això ja ho sentit abans i encara no m'ha convençut... saps què et dic? Que mentre ens passin davant els altres...

-És una manera de veure-ho, és clar. Però crec que el millor és preparar-se, no t'ho sembla, Berta? -li pregunta la Conxita mirant-se ara als ulls.

-No crec que a l'hora de la veritat ens agafi gaire previnguts... bé, potser hi ha qui sí que pensa que n'està. En fi, parlem d'una altra

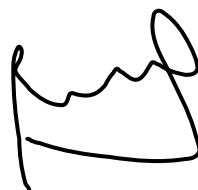
cosa més alegre. Amb el dolor i la mort ja ens hi trobarem tant si volem com si no, no cal avançar-se als esdeveniments -conclou la Berta.

-Tens raó. A veure qui vindrà ara... hi ha una plaça lliure i està molt perseguida, segur.

Al cap de quatre dies ja corre la notícia entre els interns que l'habitació número 6 serà novament ocupada per un altre senyor, del qual no triguen gaire a saber-ne la identitat i el motiu de l'ingrés. S'espera amb curiositat la seva arribada. Qualsevol novetat és motiu de conversa i alegria per a les dones més joves. A la resta, ja tant els hi fa, perquè la indiferència s'ha senyorejat de les seves vides des que han perdut els seus íntims i l'alegria de viure. Les internes *joves*, és a dir, les que no arriben als 80 anys, encara somien en trobar un entreteniment masculí. Mentre el cor és jove... -afirmen encara algunes internes- Ja et fotran! -responen d'altres ja desenganyades.

L'instint encara és viu -diu la Tere amb 71 anys-. Ella mateixa és la que acull oficiosament els nous interns com a representant de les internes. Ningú no li ha demanat mai que exerceixi aquest paper, és clar, però ella com a iniciativa pròpia, fent gala de les seves dots organitzatives s'ha coronat com a la reina de la residència i de la tafaneria; per això, en entrar un de nou el sotmet a un interrogatori exhaustiu per tal que d'entrada el nou intern s'assabenti del seu poder. Qui té el coneixement, té el poder.

A tot intern, en travessar la porta, li fa saber que és la portaveu dels interns i les internes, que ho sap tot de tothom i no se li pot amagar res. Ofereix els seus serveis de mediatra en un conflicte -pel que sembla era la seva feina en edat laboral- i serveis de farmàcia a un baix cost. Té un nebot farmacèutic que li porta

medicaments sobrants de la botiga i ella els ven als interns que ho necessitin. Evidentment aquest servei el fa d'amagatotis.

-Si necessita un laxant o una pastilla per dormir, només m'ho ha dir, li puc deixar per un preu mòdic- repeteix cada cop que ingressa un nou intern.

Que alguú sol·licités el seu servei durant la seva estança a la clínica era força improbable, però sempre hi havia l'insatisfet de torn -a tot arreu n'hi ha- amb el servei mèdic la o infermeria de la clínica i s'estimava més córrer el risc d'automedicar-se i llavors la Tere entrava orgullosa en acció, perquè en el fons allò que més li agradava -malgrat la seva natura tafanera i manaire- era ajudar al pròxim. Però s'havia de cobrar el servei -es justificava- perquè la seva pensió era molt baixa i la clínica molt cara. Algunes internes deien que no hi tocava gaire i d'altres afirmaven que tenia un innegable sentit comercial d'origen genètic que havia de desenvolupar fins i tot a la vellesa. El cert és que a més de fer de medidora de conflictes, fou durant molts anys botiguera d'un negoci familiar i és molt possible que heretés la vena comercial de son pare, un empresari prou nomenat, tot i haver-la desheretat quan es casà amb el terrissaire.

La Mercè es passava els dies observant, llegint a la saleta de lectura, la més acollidora, i fent exercicis de recuperació per anar-se'n el més aviat possible de la clínica, ja que per a ella, al principi, és una mena de presó plena de recluses simples i ocioses que es passen els dies remorejant i jutjant els altres. Ella s'estima molt la independència, no pensa romandre allí més temps del necessari. Ni un dia més d'allò estrictament imprescindible, però el seu fémur necessita temps per guarir-se tant si li agrada com si no.

Arriba el dia que el nou intern fa l'ingrés a les nou del matí i la Tere ja és a punt per rebre'l amb tots els honors. Com tot el qui

s'autoconsidera poderós i està tocat de l'ala, té una mena de serventa -l'Antonieta- que ha d'anar a buscar el nouvingut a la seva habitació un cop instal·lat per portar-lo davant de la Tere. I així ho fa en arribar el Dídac. L'Antonieta es troba amb què el nouvingut va amb cadira de rodes -cosa que agrada força a la Tere, en considerar que ella físicament és superior i es presta d'acompanyar-lo, però el Dídac s'hi nega rotundament i es queda a l'habitació. No sembla tenir gaire bon humor. Desitja estar sol.

-No n'haig de fer res a l'habitació d'una senyora que desconec -diu amb dificultat, però de forma prou entenedora, car té la boca una mica torta com a conseqüència d'un atac de feridura.

L'Antonieta fa cara de sorpresa i, esperverada, se'n va a dir-ho sense demora a la seva mestressa, que s'ha posat el seu millor vestit, el verd espinac amb ratlles liles. Horrorós per a qualsevol ésser humà amb un mínim de bon gust i amb un mínim coneixement de l'estètica del color.

-Com dius? Que no vol venir a parlar amb mi? T'ha entès bé, Antonieta? Li has repetit? No serà sord? A la millor no hi sent bé, no fóra el primer... -li pregunta estranyada.

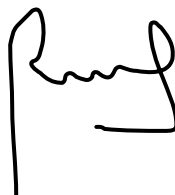
-No m'ho ha semblat pas, vol estar sol -respon l'Antonieta convençuda.

-Però, a veure, tu li has dit qui sóc jo ací, li has deixat del tot clar ?

-Tere, no es tracta d'espantar-lo...

-Espantar-lo? Què vols dir amb això, Antonieta, que espanto algú jo? No s'hi pot negar pas, quin menyspreu! -exclama la Tere ofesa- A veure, Antonieta, si no t'hauràs explicat prou bé... Què li has dit exactament?

-Doncs li he dit que tothom passava per la teva habitació-despatx en arribar per donar-li la benvinguda en nom de tots els interns... però ha fet una cara... com t'ho diria?

-Neutre? -endevena la Tere, que ja en té experiència.

-No ben bé i la seva resposta ha estat taxativa: *No n'he de res a l'habitació d'una desconeguda* o quelcom semblant. Em sembla que és molt tossut. Vaja, en fa cara! Vols que hi insisteixi?

- No, no cal! Però, tú, què saps! El darrer que es va resistir, segons tu també era tossut i després va ser dòcil com un infant. Ja li faré saber jo mateixa que no són maneres... en fi, d'un home malalt es pot esperar qualsevol cosa menys obediència de bones a primeres. Li cal un toc i després ja serà un xai mansoi com tots... Potser està cansat, deixem-lo descansar una estona i més tard ja el farem passar per l'embut, només faltaria!

La Tere no aconseguia gairebé mai aquesta mansuetud. Qui es resistia el primer dia, ho feia fins a l'últim. Però no ho voia reconèixer públicament, segons ella tenia sotmesos tots els interns. La Mercè encara no ha vist el nouvingut, però ha sentit les veus de la Tere i l'Antonieta i s'imagina que alguna cosa no els va bé. Prou sap que elles es creuen que maneguen els fils a la residència i que el protocol no sempre els funciona.

Quan ella arribà també se li va presentar l'Antonieta i la va ignorar. La Tere se li presentà després indignada, però alguna màgia exercí sobre ella fins al punt que se li doblegà sense pretendre-ho i mai més li havia volgut fer demostracions de poder davant d'ella. A la seva edat, la Mercè no està per bestieses d'aquesta mena. Ben al contrari, la Tere té molt en compte l'opinió de la Mercè i fins i tot l'admira sense saber molt bé perquè. Per a algunes internes, sabedores del cas, la Mercè és qui exerceix un autèntic poder, malgrat que no en faci mai cap ostentació. I ho fa amb una sola clavada d'ulls, amb una mirada profunda que fa expressiu el seu silenci. No cal res més per merèixer tot el respecte de tots els interns.

La Tere, que no dóna el braç a tòrcer, va decidida a conèixer el senyor Dídac abans de dinar. Pica la porta de la seva habitació, però ell no en fa cas i no obre la porta. No està per visites. Ella fa una ganyota de ràbia i desisteix perquè aviat es coneixeran al dinar. No se n'escaparà. És qüestió de temps i de paciència. No li'n falten, n'après. Ja se'n farà càrrec, què s'ha cregut! -pensa empipada la Tere-.

A la una els interns van desfilant cap al menjador i es col·loquen a les taules assignades, on ja hi troben les pastilles de cadascú al costat del plat, a excepció dels qui no estan en condicions. En aquests casos se'ls porta la safata del menjar a l'habitació. I si cal, se'ls ajuda.

A la taula, la Mercè hi pot anar encara amb dificultat, recolzant-se en unes croses, però no hi vol faltar perquè és la seva estona de distracció en copsar el tarannà dels companys. Li fan gràcia les converses i les reaccions de la gent. Amb la majoria no comparteix res més que l'espai.

El dia de l'arribada del Dídac és especialment divertit, perquè la Tere vol seure al costat del nouvingut per intimidar-lo, però no li permeten. Es pica com una mona i cedeix davant la insistència del personal, sobretot després que una enfermera a cau d'orella li diu alguna cosa que la convenç a desgrat. Així que ha de seure al lloc de sempre i el Dídac s'acosta amb la seva cadira de rodes a la taula dels interns que l'acullen amb curiositat i afecte. Tots els interns fan pinya, cosa que no es pot dir de les internes, més tafaneres i crítiques.

-Seu ací Dídac, és el teu lloc a partir d'ara. Ací som pocs i hem d'estar units -li diu el Ramon.

La Mercè no l'ha vist entrar al menjador perquè està d'esquena i no s'ha girat per educació en el moment que les companyes sí que

ho han fet, impacients com estan per conèixer al nouvingut. Però sí ha escoltat el nom. Li ve al cap com una ràfega un viu record, una glopada d'emoció, està temptada a tombar-se fins i tot, però hi ha molts homes que es diuen així -pensa immediatament-i no li concedeix cap importància a la casualitat.

El Dídac se sent observat, però no en fa cas i agraeix l'amable acollida dels companys del seu gènere, amb qui des del primer moment congenia o si més no, ho fa veure per no crear-se enemics allí on no li convé. Demuestra intel·ligència, si més no.

Les dones comenten amb veu baixa el seu parer de primera vista:

-Llàstima, pobre xicot! Veure's així... De jove devia ser maco, no us sembla? -diu l'Annita.

-Dona, jo el veig poqueta cosa. Sempre m'han agradat alts i forts. Què se'n sap, és vidu, potser? -s'interessa la Pepita.

-Calla, que et sentirà... A més, al pot petit hi ha la bona confitura - mormola una altra.

-De confitura... poca li queda -respon la Pepita rient-.

-Parleu més baix. No en sabem res encara perquè la Tere, la nostra font d'informació, no ha pogut parlar amb ell -contesta la Fina.

-No? Deu estar enrabiada! -respongué la Berta. Calleu, que entra la Pura i està molt afectada.

-Sí, respectem el seu dolor, no parlem de frivolitats ara. A més s'escolta tot -afirma l'Annita.

La Mercè es limita a escoltar i menjar. El Dídac menja amb dificultat, no parla pas. Les companyes -tret de la Conxita- no li dirigeixen gaire la paraula, a la Mercè, perquè no saben què parlar amb ella. Saben que no es fica en aquestes converses i està -en paraules de la Fina- en una altra galàxia. De tant en tant li pregunten, això sí, com va la seva recuperació del fémur. Qué menys!

Abans dels postres, s'aixeca la Tere i es dirigeix cap al Dídac. Els companys de la taula la veuen a venir, coneixen les seves intencions i adverteixen al nouvingut en un gest de solidaritat.

-Ara ve la bruixa... -murmura el Toni.

-Dídac, et presentem la Tere -s'avança per trencar el gel- el Ramon.

-Hola, què tal, com està? -la saluda amb veu baixa i tremolosa mentre li estreny la mà.

-Molt bé, no m'ha deixat que li fes els honors aquest matí -li retreu ella.

-Dispensi, no em trobava gaire bé -respon el Dídac sense més.

-El viatge el deu haver cansat, és clar. Després em ve a veure.

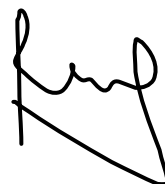
-Bé, ja ens veurem per ací -talla ell i s'adreça al company.

La Tere, enrabiada, gira cua i amb les galtes enrogides se seu a la taula, al costat de l'Antonieta que somriu per sota el nas.

-Li està bé, m'agrada aquest xicot -li murmura la Conxita a la Mercè, que no pot evitar un somris.

Després dels postres, s'enretiren de seguida la Tere, l'Antonieta i llavors les altres es van aixecant d'una en una i s'adrecen a la taula del Dídac per presentar-se també. Aquest cop, ell amb paciència i educació les va saludant totes breument. Només la Mercè, resta sola a la taula. La veu del Dídac li resulta coneguda, però la seva reduïda capacitat auditiva i les dificultats de parla del nouvingut fan difícil la seva identificació.

A la taula dels homes, resta encara assegut el Dídac i el Ramon. El Dídac s'interessa per l'única dona que no l'ha saludat encara. En el fons, per pura vanitat, li ha agradat ser el protagonista del dinar i que tothom estigués pendent d'ell fins el punt d'haver de presenciar una còmica desfilada de dones interessades en fer-se

veure davant d'ell. A la seva edat, amb la fila que faig, i encara els agrada coquetejar!-pensa amb certa malevolència-.

-Qui és ella? -li pregunta el Dídac amb veu baixa al Ramon-.

-Vols dir la dona que s'ha quedat sola a la taula?

-Sí. Em resulta familiar.

-Però vols dir que així d'esquena pots reconèixer algú? La tinc vista des de fa poc, però no sé qui és, ni com es diu ni des de quan és ací... Només l'he vista alguns cops durant els àpats. Tens curiositat perquè no t'ha vingut a veure, eh? Doncs, perquè no hi vas tu i et presentes? Bé, si no necessites ajut, me'n vaig perquè puguis decidir amb tota llibertat.

El Dídac pensa que el company ha estat molt amable amb ell el primer dia. Potser té raó... -pensa mogut per la curiositat- desplaça la cadira cap endavant amb dificultat perquè li manca força, però s'estima més esforçar-s'hi per agafar-ne, car no vol dependre de ningú si no és estrictament necessari, tot i que la seva neboda pensi justament el contrari.

La Mercè és a punt d'aixecar-se, però també li resulta difícil i els seus moviments s'han tornat lents per no fer un mal pas que fóra fatal per a la seva recuperació. Així que dóna temps al Dídac, el qual s'acosta de mica en mica. En veure-la de perfil, li resulta encara més coneguda. Quasi no s'ho poc creure: i tant que la coneix! És ella, la Mercè!, després de tant de temps, és allí. Sorprenent. El món és un mocador. No sap si avançar més o seguir el camí invers i sortir per la porta passant desapercebut. Si pogués córrer, ho faria. Ara més que mai.

Però la Mercè aconsegueix finalment posar-se dreta i girar-se en direcció a la porta. Llavors la trobada és inevitable. Els ulls d'ella es claven de sobte en aquells altres, blaus cerulis, quasi grisos i profunds, que coneix molt bé des de fa molt de temps. Aquells ulls

que l'han fet somiar i l'han fet enrabiari, aquells que no han canviat malgrat els anys, malgrat la vellesa i la transformació que comporta. És ell, ell mateix, però aquells cabells rossos que resplandien amb el sol ara ja són ben blancs, aquell cos atlètic que l'havia feta tremolar ara ja s'ha escarransit i la seva veu penetrant ara una mica escardalenca gairebé és inaudible. La Mercè fa un lleu somris, malgrat sentir llàstima no solament per la pèrdua irremeiable dels signes de la joventut del seu vell amic amb els quals fins llavors li agradava recordar, sinó pels seus evidents signes de decadència. Així doncs, ella somriu lleument de forma instintiva i en homenatge al seu bon record, però es veu incapaç de dir-li res, resta garratibada davant d'aquella aparició quasi fantasmagòrica durant uns breus moments. No resisteix la tensió gaire estona i es deixa seure amb pesantor com si tot el pes dels anys viscuts sense ell l'empenyés cap al cul de la cadira.

Per la seva banda, el Dídac no avançà més, també esparverat davant la imatge d'aquella dona que creia no tornar a veure mai més. Triga a reaccionar, ja no és el mateix, mentre la seva mirada es troba amb aquella fosca i penetrant que coneix molt bé i de la qual n'havia defugit com el gat escaldat fuig de l'aigua bullent. Una glopada de valentia, la darrera, fa que, sense moure's, obri els llavis de la seva boca torta per deixar anar molt fluixet una salutació, gairebé imperceptible. La Mercè respon d'igual manera, sense gosar de cridar més que ell.

-Hola Mercè.

-Hola Dídac.

I això és tot. Després de tants anys de silenci, de separació forçada per a ella i desitjada per a ell, cap dels dos gosa de preguntar l'altre què fas ací, què has fet aquests anys? Has estat feliç? M'has perdonat? M'has enyorat? Què t'ha passat? Cap gosa de donar les

respostes que haurien llimat les aspreses, les absurditats... Es tanquen un altre cop en les seves closques i es fa el silenci novament, un silenci que mai més es trencarà. Com dos pardalets jovenets tímids i insegurs que s'acaben de conèixer fugen vergonyosos l'un de l'altre. S'escapoleixen de qualsevol responsabilitat vers l'altre. El Dídac, visiblement incòmode, potser violent fins i tot, decideix sortir del menjador al seu pas lent en entrar les noies per netejar-lo. Darrera fa el mateix la Mercè, treient forces dels seus records.

La tarda la transcorren tots dos en les seves habitacions. Pensarosos. Fugitius. El Dídac s'hi refugia tot el temps que pot. La Mercè en surt de tant en tant, desitjosa de coincidir amb el Dídac. Cal que trenquem el gel si hem de compartir aquest espai -pensa la Mercè després d'una bona estona de reflexió sobre el sorprenent esdeveniment. En canvi, el Dídac pensa que és millor guardar-ne les distàncies.

A l'hora de sopar, abans d'entrar al menjador, el Dídac no pot evitar que el Ramon li preguntí com ha anat l'anterior trobada amb aquella interna de la qual desconeix el nom.

-Què ja has parlat amb aquella dona? Com es diu?

-Quina? -respon el Dídac fent-se el despistat.

-Sí, home! aquella dels cabells arrissats que s'ha quedat sola a la taula al migdia i m'has preguntat qui era, que no te'n recordes? -insisteix el Ramon, desconeixedor de la seva incomoditat.

-No ho sé, se n'ha anat abans que li digués res -talla el Dídac deixant el Ramon amb la curiositat insatisfeta.

Mentrestant, la Mercè fa temps per entrar al menjador. S'espera en una butaca amb un llibre obert a les mans, des d'on pot veure la desfilada dels interns cap al seu interior. Quan veu el Dídac amb la seva cadira de rodes vol dissimular i fer veure que no el mira, però

el Dídac fa el mateix i, com els pols oposats que s'atrauen l'un a l'altre, no poden evitar durant uns segons mantenir les mirades creuades un cop més en un silenci esfereïdor per ambdós. Ni s'adonen que les tafaneres de torn els observen curioses. El Dídac és el primer en reaccionar. La Mercè voldria aixecar-se i acompanyar-lo empenyent la cadira, però no gosa i es queda immòbil, avergonyida. Després entra al menjador i seu al seu lloc. Les tafaneres xiuxiuegen i se la miren. Gairebé no la coneixen, però ara s'interessaran més per ella. No trigaran gaire a fer-li preguntes. I ella se les espolsarà amb habilitat.

-Mercè, què fa la cama? -li pregunta la Tere, mostrant un interès que fins en aquell moment no havia manifestat en gaires ocasions

-Va bé, però és una recuperació molt lenta amb l'osteoporosi que pateixo...

-És clar... ja coneixes el nouvingut? -li pregunta directament-

-Ah, hi ha un nouvingut? No ho sabia pas... -intenta respondre el més fredament possible.

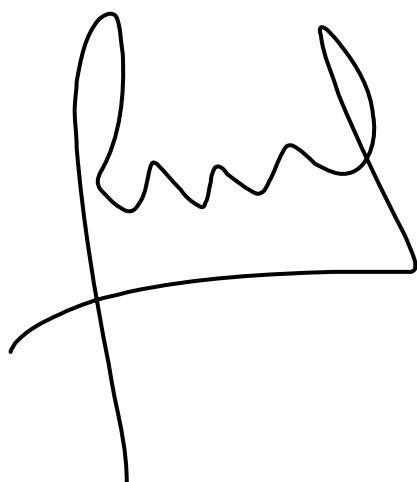
-Apa! Totes l'hem saludat per educació, és clar. Es diu Dídac... em sembla que és molt seu. De jove devia ésser un xicot de bon veure -li afegeix a cau d'orella-

-Ah, sí? Bé, com molts altres, però la vellesa -ja ho veus- ens passa factura a tots els que hi arribem. Els que som ací no som altra cosa que cossos eixerreïts i ruïnosos. I tot allò que vam ésser en la joventut s'ha esfondrat... només queden els records amb regust de fel.

-Sí, però no hi penso en aquestes coses -respon la Tere, sense més ganes de seguir preguntant. Ha percebut que, de moment, no en treurà res. Però s'ensuma quelcom no vol revelar.

El Dídac aconsegueix esquivar la Mercè la resta del dia, però a l'endemà el fisioterapeuta els convoca per separat per fer exercicis

de recuperació al gimnàs a la mateixa hora. Inevitablement hauran de compartir un espai petit dia rera dia.

-Benvingut! Em dic Guillem -saluda el fisioterapeuta en arribar el Dídac amb la seva cadira de rodes a la sala de gimnàs, petita però acollidora.

El nostre objectiu és que tornis a caminar i deixis aquest estri -afegeix assenyalant la cadira-. Per això cal molta voluntat, perquè vol esforç, paciència i confiança en un mateix. Mentre li llançava aquest discurs al Dídac, entra la Mercè a la sala que ja feia setmanes que trepitjava diàriament-.

-Hola, Mercè! Avui tenim companyia. Mira Dídac, et presento la dona amb més voluntat que he conegut mai. En dues setmanes ha millorat moltíssim, gràcies a l'esforç, a la seva constància. L'has de prendre com a model. Saps per què? -li diu a cau d'orella- perquè vol marxar el més aviat possible.

El Dídac i la Mercè es miren i gairebé s'han d'esforçar per no riure.

-Que us coneixeu, potser? -li pregunta el Guillem al Dídac en advertir quelcom estrany entre ells dos que no pot definir però intueix que té molta força i servirà d'estímul per a ambdós a l'hora de superar les seves deficiències de mobilitat.

El Dídac es a punt de respondre, però la Mercè interromp.

-Gràcies, Guillem; ja saps que la meva fita és valer-me per mi mateixa i per aconseguir-ho m'haig d'esforçar. Estic segura que el Dídac també vol el mateix i no caldrà que li recordis d'ara endavant les obligacions que té amb ell mateix.

Per fi, el Dídac, es veu obligat a intervenir.

-En pots estar segur, Guillem, que faré tot el que calgui per sortir d'ací el més aviat possible -respon mirant la Mercè de reüll.

-Així, estàs de passada ací? -li pregunta estranyat el Guillem.

-És clar, me'n puc anar quan vulgui... quan pugui caminar un altre cop.

Mentrestant, la Mercè ja ha començat a fer els seus exercicis, en silenci, escoltant amb interès la conversa per esbrinar què li ha succeït al Dídac.

-Em creia que la teva neboda t'havia portat ací després del atac d'apoplexia, perquè...

-Sí, però un cop recuperat tornaré a casa. Em vindrà a buscar quan jo li digui -talla el Dídac.

-Ah, bé... doncs, anem per feina! -respon el fisioterapeuta poc convençut, perquè els informes que en té són uns altres.

-I tu Mercè, quan de temps et quedaràs? -li pregunta a ella encuriós. Ha copsat una relació tensa entre els dos pacients, un interès mutu que s'amaga sota una mal dissimulada indiferència. Copsa una competència, una rivalitat ridícula a les seves edats i amb el seu estat de salut que el comença a divertir. A més té la impressió que fa d'intermediari, de pont entre els dos vells desitjosos, d'una banda, d'establir un diàleg; i d'altra, per un absurd orgull potser, cap dels dos gosa de començar. Està disposat a jugar a fer d'intercessor.

-Doncs, ja t'ho deia, quan pugui fer les meves activitats a casa tota sola, com ho estat fent els darrers anys, des que... -interromp expressament per estimular la curiositat del Dídac- en fi, no depenc de ningú. Com ho veus?

-Potser en tindràs prou amb tres setmanes més, però no tinguis pressa... sortir al carrer és més perillós si vas insegura. El terra del carrer no és pla com aquest, la gent va atabalada i va donant cops... has d'anar amb molt de compte, ja ho saps. Ací la gent sempre es queda més temps del que vol. Que no et cuidem bé, ací? -li pregunta somrient el Guillem.

-Sí, per això pago. Però més temps del que calgui, no m'hi estaré...
crec.

-I tú, Dídac, vius sol també? -li pregunta al Dídac per tal que la Mercè també obtingui informació, conscient del seu rol de déu mercuri.

-Sí, i quan em vingui a buscar la meva neboda tornaré a casa meva. No canviarà res -respon el Dídac defensant la seva independència i llibertat, com ha fet sempre-.

-Però, ja te'n sortiràs tu sol?

-És clar -respon gairebé ofès, perquè en el fons dubta que la neboda el deixi tornar a casa-. Tant el Guillem com la Mercè també ho dubten i es miren. La Mercè sent llàstima, perquè sospita que la neboda del Dídac decidirà per ell si no ho ha fet ja i no arribarà mai el dia d'emportar-se'l de la residència. Comprèn que fóra terrible per al Dídac haver de restar ací, confinat a aquest espai tancat, consumint-se, com un ocell de bosc engabiat. I encara més si ha de compartir el bosc amb ella. El Dídac se la mira, aprofitant un moment en què el Guillem es gira d'esquena i atén la Mercè, ha endevinat els seus pensaments, li dóna la raó amb la seva mirada. El coneix prou per saber-ho.

En acabada la sessió al gimnàs, a la seva habitació, recorda els fets que el portaren a la clínica.

Aquell dia era a casa del seu germà, per sort, perquè l'havia anat a veure aquella tarda. El va trobar, com en les darreres visites, assegut a la butaca al costat de la finestra, mig endormiscat, sentint òpera com anys enrere. No li donava gaire conversa, el seu germà, perquè mai entre ells dos no hi havia hagut massa a comentar. Sempre havien defensat gustos i criteris diferents, formes i concepcions de vida dissemblants; però l'amor fraternal va més enllà de la competència entre els germans o la seva

disconformitat i, per això, el Dídac -que per la família, segons les seves pròpies paraules, hauria fet qualsevol cosa- no havia deixat de visitar el seu germà cada setmana des que enviudà i emmalaltí després. No hi faltava mai, fes calor, fred o plougués. S'imaginava que son germà, malgrat no li ho manifestés mai, li ho agraïa i voldria per a ell el mateix tracte si arribés el cas de necessitar companyia. D'això, ja no n'estava segur; perquè l'única família directa que li restava excloent el seu germà, era la seva neboda que no semblava molt disposada a sacrificar res i en tot cas, treballant tot el dia i amb l'educació dels seus fills prou feina té. Així doncs, pensa el Dídac que està condemnat a la soledat.

Tot i havent viscut sol molts anys, encara no s'hi ha acostumat del tot. I probablement per això, des de ben jove, fos per fugir de la Mercè des que fou necessari fugir-ne, fos perquè ha estat hiperactiu, viatger i emprenedor, el Dídac ha estat sempre treballant en mil i un projectes, movent-se d'ací a allà, sempre amb ple optimisme, malgrat els fracassos, que també n'ha conegut com tothom però se'n guarda prou de reconèixer-los i parlar-ne. Durant molts anys no s'ha concedit prou temps per trobar-se amb si mateix i prendre consciència de la seva soledat. Per temença a la veritat, sempre ha ajornat la solució al problema i n'ha buscat excuses. Així han transcorregut els seus dies, els seus anys, cap dia d'oci que li recordés l'absència de una veritable i autèntica companyia que no fos ella, la Mercè, aquella per la qual també hauria donat la vida i a la qual ha hagut de renunciar. I ha cercat en va qui la substituís, una dona perfecta que, dissortadament, no existeix.

Ara que ja és vell, hi pensa sovint en aquestes coses; però no deixa de fer el que sempre ha fet: treballar d'una manera o altra.

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long vertical stroke on the left side.

Aquella tarda freda d'hivern, a casa del seu germà hi feia molt de fred perquè s'havia espatllat la calefacció i va trobar el seu germà folrat de roba i amb una manta als peus. La dona que en tenia cura, ja ha avisat al tècnic, però aquell hivern era especialment cru i el Dídac, fredolíc de mena, es quedà glaçat a la cadira de l'habitació. De sobte, tingué un mal de cap i va caure a terra. La Rita, la senyora que tenia cura del Ferran, va sentir un cop fort a terra i va córrer cap a l'habitació tement algun dany. El germà del Dídac féu un esforç per cridar-la. En entrar a la cambra, va trobar el Dídac a terra, immòbil, sense coneixement, amb les extremitats del costat esquerre rígides i encongides. Un filet de sang sortia del cap. La dona espantada trucà immediatament una ambulància i per sort no trigà a venir. També van assistir al germà, visiblement alterat i amb un terrible sentiment d'impotència. La Rita trucà la neboda i tornà de seguida de la feina per fer-se càrrec de la situació.

A l'hospital, el Dídac es recuperà força aviat de l'atac de feridura, però es féu evident que en el seu estat de salut no podia tornar a casa sol. Llavors fou quan la neboda, amb el consentiment del Dídac, obligat per les circumstàncies i posant com a condició que fos temporalment, ingressà el seu oncle a la clínica-residència. El Dídac tenia l'esperança d'arribar a caminar un altre cop i amb l'ajut de la senyora que li feia la casa, tornar a fer la seva pròpia vida com fins llavors, potser una mica més reposada, això sí. Mai no hauria acceptat quedar-se a la residència.

El Dídac intenta donar les primeres passes agafant-se fort a les paral·leles, li pesen molt les cames, com sacs de patates, i se li flauegen, doblegant-se involuntariament.

-No pateixis, ara les tens molt fluixes de no fer-les servir darrerament, però ja veuràs com de mica en mica aniràs

recuperant la força i la mobilitat. Cada dia avançaràs una mica, cada dia tindràs una petita satisfacció. Oi, Mercè? -li diu el Guillem en la següent sessió al gimnàs.

-Sí, certament, és com aprendre a caminar un altre cop, amb la diferència que nosaltres no ens podem permetre un mal pas perquè no som de goma com les criatures -respon la Mercè dirigint la mirada al Dídac, que aparentment resta impassible a les seves paraules, però les agraeix. La coneix prou bé, a ella, per saber que la seva voluntat fèrria i constància han estat sempre admirables. És curiós que després de tants anys d'allunyament encara l'admiri, la temi, l'esquivi.

La Mercè espera amb ànsia un senyal de renúncia, ni que sigui temporal, per descuit o per relaxació de Dídac, un mot que surti dels seus llavis adreçat a ella, solament a ella, no cal que sigui amable, però si ho fóra!.

Mentrestant, el Guillem s'ho passa bé observant les actituds d'ambdós pacients. Li sorprèn que cadascú s'esforci fins a l'impossible per mantenir-se en el seu lloc mentre es miren de reüll l'un a l'altre, desitjosos com criatures de ser lloats i motivar-se mútuament. Cadascú té la seva lluita personal i amb l'altre, cosa que el Guillem en copsar-ho ho explota al màxim.

-Vinga Mercè, que el Dídac encara et passarà davant o -Vinga Dídac, deixaràs que una dona et guanyi? -els diu per punxar-los i aconseguir els millors resultats.

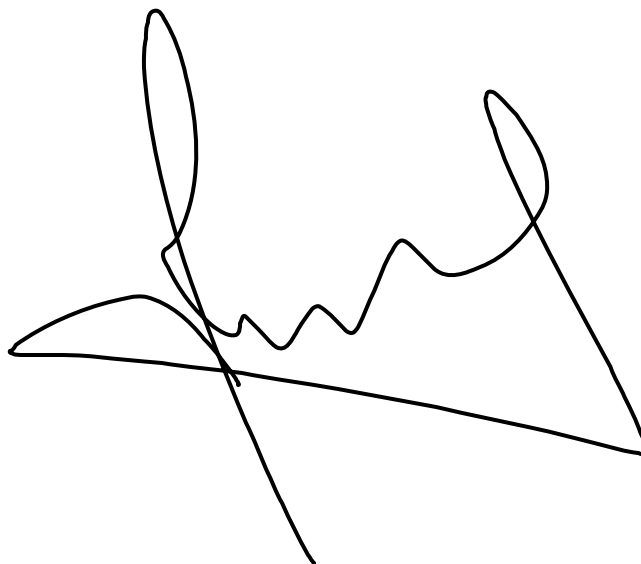
Però ni per un breu instant es regalen cap somris visible entre ells, cap mot de reconciliació, cap concessió -pensa el Guillem- quina tossuderia en estat pur!, i en canvi, quanta passió oculta i reprimida percep entre aquestes dues ànimes turmentades!

Un cop acabada la sessió al gimnàs, cadascú se n'ha anat cap a la seva habitació procurant no coincidir amb l'altre. La Mercè es diu

que és massa aviat, necessita temps, però no se'n vol anar d'aquesta vida fins que no li hagi arrencat una paraula dels llavis que no sigui de menyspreu.

-Amb que hagi pronunciat el meu nom no n'hi ha prou -conclou la Mercè-.

L'endemà és un dia festiu. Fa sol, però el vent és de llevant i s'esperen tempestes a la tard. Els interns es col·loquen flors a les taules de la sala gran de visites. Els familiars, que no solen venir en dies laborables, es presenten amb objectes, roba o d'altres estris que necessiten els interns. A la residència, no els falta res imprescindible. Però els manca un espai propi prou gran per col·locar-hi els típics objectes inútils acumulats en el transcurs del temps que sovint estimulen els records i donen sentit a una vida que es va estingint poc a poc.

És el dia de rebre visites per a uns, per als més afortunats un dia feliç perquè surten durant unes hores i veuen els fills i els néts, i per a altres un dia més de tristor perquè s'han de quedar a la residència sense més companyia que l'acostumada.

El Dídac confia rebre la visita de la neboda. La Mercè no rep visites normalment, però sovint la truca la cunyada. Molts cops es queda llegint a la seva habitació, després de la sessió de teràpia. Però en aquesta ocasió, moguda per la curiositat, es queda en una sala amb el llibre a la mà des d'on pot controlar qui entra i qui surt. Vol saber si el Dídac rep visites. La curiositat és poderosa i, controlada per un mateix, no fa cap mal.

Després d'un esmorzar especial pels qui poden menjar de tot, que són ben pocs, els interns que esperen les visites es col·loquen al porxo per rebre'ls, tot formant una filera horitzontal com en un expositor per veure-les arribar.

Les visites solen desfilat des de mig matí. Alguns venen a emportar-se'ls unes hores, per a un dinar de família, i a mitja tarda els tornen, potser ja una mica tips i de vegades malalts perquè s'han excedit. Llavors ja tenen històries per explicar, sempre des

de la seva perspectiva, és clar, -la més vàlida i vertadera perquè ve avalada per l'experiència-, narracions que duren uns dies, fins el pròxim diumenge o el dia festiu en què es renoven. Llavors la jove està més grassa o potser embarassada, la néta ha aprovat els exàmens i s'anirà a l'estranger a treballar perquè l'han cridada pels seus coneixements i el fill ha canviat de feina per millorar o el nebot s'ha comprat un cotxe més gros. Se solen explicar les grandeses, els èxits, mai els fracassos, mai les hipoteques que s'han de pagar no se sap com, potser amb els diners de la venda del pis de l'àvia que ja no n'ha de fer res ara que és a la residència, mai el fracàs escolar dels néts que fan el ronso tot el dia ni expliquen que el nebot és a l'atur i ja no pot percebre cap altre ajut, si més no es minimitzen les desgràcies i en qualsevol cas, sempre poden recórrer a una mala gestió de les institucions i es responsabilitza de tot plegat a un govern inoperant del partit que un dia va votar sense gaire reflexió o els ha traït la confiança. Fins i tot a la vellesa es capfiquen per les aparences, de les quals per natura els altres desconfien perquè saben per pròpia experiència que sovint tot és una vertadera farsa. La farsa de la vida.

El Dídac pensa recordar-li a la seva neboda que allí no s'hi quedarà pas. No vol pas que se n'oblidi.

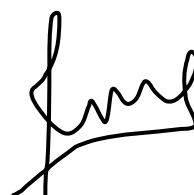
La Mercè, vigilant, contempla les escenes de les visites fins al migdia, però es fa l'hora de dinar i no ha vist cap moviment vers al Dídac, el qual vol creure que potser un imprevís ha obligat la neboda a ajornar la visita. -Però no l'ha avisat pas... m'ho podria haver dit -pensa cavil·lós-. A veure si el meu germà ha empitjorat... D'altra banda, s'ha ensuma que la Mercè l'observa. I sap que ella no rep visites, perquè també s'hi ha fixat, el molt murri. Ell es volia

sentir més afortunat... però la neboda el farà quedar malament i això el fa enrabiatar.

En efecte, transcorren les hores, hores que es fan llargues, transcorre el dia, cada cop siennuvola més, i el Dídac no ha rebut cap trucada ni cap visita. Està empipat. Comença a tronar. Quan el Ramon, amb qui ha agafat una mica de confiança, li pregunta si ha vist la neboda a poca distància de la Mercè, senzillament li respon seriós que què n'ha de fer. El Ramon, molt tallat, però alhora comprensiu, compta fins a cent mentalment i decideix donar-li dos copets a l'esquena sense respondre-li res. Ho atribueix al mal temps. Ell que era meteoròleg, sap que el vent de llevant ens fa estar irascibles. Ja li passarà després de la tempesta. Què anava a pensar que s'havia posat de peus a la galleda, el Ramon. La Mercè gosa de mirar-se el Dídac davant d'aquella resposta que considera de mala educació, ella que sempre mesura les seves paraules, i mou el cap com a mostra de reprovació. Ell la veu, abaixa el cap i s'enutja encara més. Però la Mercè sap per què ha respost així, s'ho imagina. No obstant això, sospita que amb els anys l'amargor l'ha corsecat i s'ha tornat un vell rondinaire. El Dídac ha de reprimir les ganes de plorar de ràbia, per no poder fugir-ne, per haver de resistir aquella situació incòmoda, indigna. Plou amb força i després d'una ràfega de llamps i trons que semblen fer tremolar la terra es calma l'esperit del Dídac i de tots els interns que contemplen l'espectacle.

Però s'han de trobar en més ocasions l'un davant de l'altre, és inevitable: al gimnàs, al menjador, a les sales comunes, malgrat que el Dídac esquiva la Mercè sempre que pot. Quan hi ha alguna celebració, el Ramon, que no és pas ranconiós i segueix donant conversa el Dídac, el convida a anar-hi i la Conxita fa el mateix amb la Mercè. No poden dir que no, perquè tothom hi participa

d'una manera o altra i pensen que ningú ha de sospitar de les seves relacions enrarides per evitar tafaneries. Ningú n'ha de fer res... -pensa sobretot el Dídac, reservat fins a la medul·la, com son pare.

A l'endemà, el Ramon el convida a una festa.

-Dídac, has de venir a la festa d'aniversari de la Conxita, encara que no la coneguis gaire, perquè la dona és tan afectuosa amb tots que no es mereix cap menyspreu -li diu el Ramon.

-Està bé, vindré -li respon amb recança per compensar-li l'estupidesa de l'altre dia. El Dídac és conscient que fou injust amb el Ramon, no és la seva manera habitual d'actuar; però sap que quan té la Mercè davant perd el senderi, que el treu de polleguera, i llavors oblida les bones formes que normalment respecta amb convenciment. De vegades, després de donar-li moltes voltes, es pregunta per què a aquestes alçades encara fuig d'ella. No podria fer les paus amb la Mercè i amb ell mateix abans de deixar aquest món? És l'ocasió. No cal confessar res, solament deixar que flueixi l'amistat, allò que fóra natural, quan no corre ja cap perill. No cal que sàpiga res de moment. Però no se'n veu capaç, no encara.

La Conxita mateixa convida la Mercè. Elles s'entenen força des del primer dia que es van conèixer. És una de les internes amb qui té més confiança i amb qui parla més. Ella també llegeix molt i sovint es deixen llibres i després els comenten. Així passen unes estones agradables. La Conxita acaba essent amb el temps més que una amiga, serà una confident.

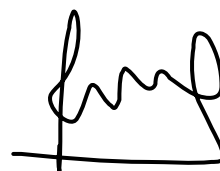
La Conxita vol celebrar amb la gent de la residència el seu setantè aniversari. Malgrat la seva incapacitat, que l'ha obligada a dependre de la seva germana tota la vida fins que es morí, i malgrat no tenir cap altra família; s'ha estimat molt sempre la vida i li ha sabut treure un fruit que ningú altre en les seves

circumstàncies ho hauria fet. A la residència, la més animosa i optimista, la qui més escolta i aconsella, probablement la més estimada, és ella; tot i que deixa el respecte i l'admiració per a la Mercè. La Conxita suavitza les tensions i aspors allí on es produeixen, aixeca els ànims allí on les llàgrimes i la desesperació regnen, pronunciant només quatre paraules o dues frases ben dites. La seva funció balsàmica li reporta una satisfacció plena.

-I per ser feliç, en tinc prou -li diu a la Mercè- amb trobar-me a gust allí on sóc, amb tenir relacions d'afecte amb la gent que m'envolta, amb la lectura de llibres que m'enriqueixen, amb el dia a dia... de vegades, en tinc prou amb gaudir de la posta de sol que afortunadament puc contemplar des del finestral de l'habitació. Aquest moment de placidesa, de delectació, és suficient per a mi - creu-me- perquè vaig nèixer amb una incapacitat que m'ha impedit veure la vida com la consecució de fites que són importants per a la gent -ja saps, enamorar-se, casar-se, tenir un fill, una bona feina o un cotxe, en fi, tot allò que dóna llibertat i independència- i lluny de perturbar-me, Mercè, m'ha donat les eines per ser feliç resguardant-me en allò que la gent no sol valorar, amb les coses més petites del món que, en canvi, jo he magnificat per tenir sempre una raó de viure.

La festa té lloc una tarda. Entre quatre internes amb millor mobilitat que la resta adornen el menjador amb paperets de colors i munten un berenar amb el vist-i-plau i ajut de la direcció i el personal de la residència. També es posa música de l'època d'esplendor per a ells, quan anaven a ballar i cercaven parella, vetllades que tots recorden amb nostàlgia.

-Això sí que era música! -diuen tots-. I les seves memòries conserven els moments en què van conèixer el marit o la muller o aquell altre xicot o xicota amb qui el destí no volgué que arribés a

res, malgrat que era als seus ulls més atractiu o més atractiva que aquell altre o altra que es fixà en ell o en ella i amb qui es quedà per por de vestir sants. A moltes internes se'ls escapoleix una llàgrima. La sensibilitat és a flor de pell.

El Dídac ha deixat la cadira de rodes a l'habitació i ha fet l'esforç d'anar a la festa amb el caminador. La Mercè ho ha vist i se n'ha alegrat. A petició de la Conxita, l'acompanya a saludar un per un. El Dídac és en un racó, vol passar desapercbut per poder marxar quan en tingui l'ocasió. Però la Conxita ha observat la seva bona evolució en pocs dies i vol felicitar-lo. Sempre està pendent dels moviments dels altres, no per tiferania com la Tere sinó per animar o felicitar a qui cal. Demana la Mercè que l'acosti a ell. El Dídac no veu la Conxita, només veu que s'acosta la Mercè i és a punt de girar cua, quan el Ramon l'atura.

-Ep! On vas ara? La Conxita et vol saludar, ve cap ací, no ho veus?

-l'adverteix sorprès de la reacció del Dídac. -De vegades no l'entenc aquest noi- pensa el Ramon.

-No m'havia adonat, pensava en les meves coses -dissimulà en veure's descobert.

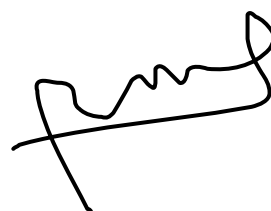
La Conxita també ha vist el gest i té interès en saber el motiu de la seva reacció. No li'n passa cap per alt. La Mercè es fa la despistada, en silenci.

-Dídac, m'ha semblat que fugia... no li agrada la festa, potser? - parlant-li de vostè-.

-No, no fugia pas... senyora Conxita. Felicitats -afegí per educació, però amb brevetat i no sense dificultat en pronunciar bé els mots-.

-Gràcies, jo també el vull felicitar pels avenços que ha fet. Ja veurà que sortirà d'ací corrents -respon irònicament, seguit d'una rialla-.

-No cal que sigui corrents, però sí al més aviat possible.

-Això em recorda algú... i es mira la Mercè. Per què, no s'hi està bé? Miri, la Mercè al començament tampoc s'hi volia quedar gaire temps, però ara ja no té pressa.

-Què dius, Conxita? -està a punt d'exclamar; però s'ho calla, no la vol interrompre.

-Amb més raó -mormoreja el Dídac, però la Conxita una mica dura d'oïda, no l'ha sentit bé. Només el Ramon se n'assabenta, però discret, es limita a mirar-se'l de reüll, detall que adverteix la Mercè. A ella, no li ha agradat el comentari innocent de la Conxita per la mala interpretació que en podria fer el Dídac de les seves paraules. I vol corregir-la. Ho fa després que el Dídac ha donat una resposta breu i concisa en veu més alta per ser escoltada:

-Cadascú sap el que li convé.

-És clar, -respon la Conxita-. A més, per Nadal cada ovella al seu corral... I ja falta menys.

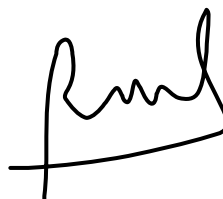
-Conxita, -intervé per fi la Mercè- tinc la mateixa pressa que abans, però pel meu bé no m'haig de precipitar, si caigués un altre cop... - sospira profundament- llavors m'hauria de quedar ací per sempre, cosa que no voldria mai de la vida -respongué mirant-se-la amb la cara enrojolada-.

La Conxita s'estranya de la reacció de la Mercè i encara més del posat del Dídac que se l'està mirant fixament mentre sap que ella no se'l mira. Una mirada així -pensa la Conxita- amaga alguna cosa. Amor, tendresa i defici!

El Ramon que està presenciant l'escena també percep una tibantor entre el Dídac i la Mercè que mai no ha vist entre altres interns.

La Conxita no ho vol deixar així i encuriosida li pregunta al Dídac:

-Llàstima, que volgueu marxar... Aquesta residència és diferent a les altres, us ho ben asseguro. Estem ben atesos, hi ha bon ambient... L'espera algú a casa seva, Dídac?

-No... de fet, no. Visc sol però no necessito ningú més. Sempre he estat molt actiu i no m'he avorrit mai. Més val estar sol que mal acompanyat -pontifica el Dídac-, molt propi d'ell.

-Això diuen... -respon la Conxita- però jo he hagut de compartir sempre el meu espai amb la meva família, amb algú que tingués cura de mi; no sé com es viu amb un marit i amb uns fills. Li confesso, però, que no m'hauria importat provar-ho. L'amor ho fa tot possible. Ara bé, cadascú té les seves limitacions, els seus vicis i defectes i s'han d'acceptar. Si un mateix s'accepta com a ésser imperfecte, tinc entès que és més fàcil compartir.

-De vegades no es té temps per compartir... -respon ell defensant-se. Alhora que pensa que la conversa és absurda perquè els qui ara l'envolten ignoren el vertader problema.

-Excuses! Temps sempre n'hi ha si es vol...; això sí, s'ha de ser generós.

-Potser no es troba la persona ideal... -afegeix ell mig empipat per les insinuacions.

-Potser és aquest el problema, la recerca de quelcom que no existeix! -conclou ella-. Això ja ho sentit abans. En fi, com vostè mateix ha dit, cadascú sap el que li convé, i si més no, s'ho pensa. Ara, si em dispensa, a la seva edat, a la nostra edat, la de tots plegats que som aci, hi ha lluites que ja fan gràcia. No sé si m'entén, no voldria importunar-lo...

-No ho fa pas, senyora Conxita, té raó. Però cadascú és com és, del bressol a la sepultura, diuen.

-Mai és tard, cregui'm, per segons quines coses, per a altres sempre és aviat.

La Mercè se sent una mica violenta per la conversa, tant com ell, perquè tem que pensi que li ha explicat a l'amiga històries que ambdós coneixen. De moment no ho ha ft. La Conxita té un sisè

sentit -pensa la Mercè- l'ha copsat. Ell s'ha sentit descobert, n'estic segura; però no era la meva intenció... com puc esmenar-ho?

-Conxita, cadascú fa allò que creu més convenient en el moment en què s'hi troba, no som ningú per jutjar les accions del pròxim, i ara anem, has de saludar a la Tere i a l'Antonieta o es posaran geloses -respon en defensa del Dídac per tal que no s'empipi més amb ella i ho acabi d'espatllar-.

La Conxita ha intuït només una perspectiva del problema, el que podria tenir la Mercè, ha parlat per ella. Per això la Conxita es sorprèn un altre cop de la reacció de la Mercè, que aquest cop ha parlat posant èmfasi en les seves paraules mentre mirava també fixament al Dídac, com si a la sala no hi fos ningú més. I la seva mirada insondable era corresposta.

-Tens raó, Mercè, com sempre, perdoni Dídac pels meus comentaris, no era pas la meva intenció jutjar-lo, parlava en general. Desconec les seves circumstàncies i per tant, li demano que obliidi les meves paraules si li han resultat desagradoses -es disculpà formalment-. Sovint els vells parlem massa...

-No es preocupi, Conxita; no m'he ofès per res, tots podem opinar i no cal que estiguem d'acord...

-Gràcies, em deixa més tranquil·la. Au, anem, Mercè. Ja ens veurem per ací.

-Quin remei, -mormoreja ell-. El Ramon també se n'allunya arrossegant la cadira de la Conxita.

El Ramon ha entès la conversa a mitges, la Mercè ha pogut desxifrar-la fàcilment segons la seva pròpia perspectiva parcial. Creu que en aquesta ocasió, la Conxita no ha estat tan discreta com de costum. No obstant això, considera que, al Dídac, li ha estat bé la reflexió de l'amiga. Potser li farà servei.

Després el Dídac se'n va de la festa, aprofitant que el Ramon ha marxat del seu costat acompanyant la Conxita i la Mercè.

-Té reaccions estranyes aques xicot -li diu el Ramon a cau d'orella a la Mercè-. De vegades et deixa anar uns mocs...

-Sí? No ho he notat -talla ella per no donar peu.

Transcorren dues setmanes més en què el Dídac i la Mercè coincideixen al gimnàs, però malgrat els seus esforços, el fisioterapeuta no aconsegueix que es dirigeixin cap paraula. Ambdós fan grans avenços. La competició és efectiva -pensa amb satisfacció el Guillem-.

Setmanes després, la Mercè creu que ja està en condicions de tornar a casa, però no vol marxar encara i deixar de veure el Dídac, potser per últim cop, sense haver parlat amb ell. Rumia com ho pot fer, sense que ningú ho sàpiga, sense que ell ho impideixi i s'empipi. Decideix anar a acomiadar-se directament a la seva habitació.

Ha de dir a la Conxita que se'n va. No li costarà tant com entrar a l'habitació del Dídac. Però com s'ho farà?

-Conxita, t'haig de dir una cosa -li diu la Mercè-.

-Què, maca? Vols que anem a l'habitació? -li pregunta en veure l'actitud de la Mercè-.

-Sí, m'estimo més...

La Mercè li exposa el seu problema, per buscar-ne consell-.

-Conxita, jaestic bé i me'n vull anar el diumenge vinent.

-Dintre de vuit dies, molt aviat ens deixes. Amb qui parlaré de literatura i d'art? Et trobaré a faltar, Mercè. De debò. Però, me n'alegro per tu, si és el que vols. Em vindràs a veure algun dia, espero.

-Sí, és clar... però em vull acomiadar d'una persona que ni tan sols em vol veure.

-Qui? -li pregunta estranyada- i es queda rumiant, mentre la Mercè resta en silenci alguns minuts. Ah, ja sé qui és, a veure si ho endevino!

-Sí, segur... que saps de què parlo.

-Per què, que hi ha entre vosaltres o hi hagut? Us coneixíeu d'abans, oi?

-Sí. Fa molts anys que ens coneixem, cinquanta!

-No vols marxar sense parlar abans amb ell, m'equivoco?

-Això mateix.

La Mercè comença a explicar-li com es van conèixer, en quines circumstàncies van iniciar unes relacions d'amistat.

-Vam coincidir en una conferència, érem l'un al costat de l'altre. Potser havia dormit poc aquella nit -no ho sé, fa tants anys!- però sí recordo que era després de dinar. El conferenciant tenia una veu greu i esmorteïda. Així que malgrat m'interessava el tema, em vaig endormiscar a la meitat fins al final. No m'hi hauria fixat, en ell, si no m'hagués despertat i m'hagués dirigit la paraula en acabar la conferència. Irònicament em digué: quina conferència més interessant, oi? I va somriure. Aquells ulls cerulis se'm clavaren com sagetes en els meus i vaig sentir vergonya, crec que em vaig enrojolar. I vaig respondre-li:

-Sí que ho era, fins on he pogut seguir-la. Me'n podries fer cinc cèntims de la resta? -vaig gosar de preguntar-li en veure'l en bona disposició.

-És clar, jo anava a fer un cafè, m'hi acompanyes?

Després de mirar el rellotge, encara que no tenia pressa, vaig acceptar la seva invitació. El cas és que vam parlar de tot menys de la conferència. Ens vam passar una bona estona a la cafeteria, fins que s'aixecà de sobte adduint assumptes per resoldre i s'acomiadà

molt amablement després de donar-me el seu telèfon per continuar parlant sobre la conferència un altre dia.

La Conxita la interromp:

-Perdona, Mercè, no sents cridòria allí fora?

La Mercè no se n'ha adonat perquè els records de la nostra primera trobada l'han absorbt i només sentia la seva veu i la d'ell cinquanta anys enrere. En posar atenció, escolta efectivament corredisses pel passadís i obre la porta. Llavors sent que unes internes comenten -Mare de déu Senyor! És el Dídac, ha caigut, que s'ha fet mal?

La Mercè surt tant de pressa com li és possible de l'habitació i veu un grup formant rotllana d'interns i de bates blanques al passadís, davant de l'habitació del Dídac. S'hi acosta i s'obre pas entre la gent com pot. Veu el Dídac a terra, sense coneixement. Una infermera intenta fer-lo reaccionar sense èxit, mentre li mira el pols. Una altra intenta adreçar la gent al menjador. Llavors hi acut un metge de guàrdia i ordena que el portin a urgències en comprovar que és inconscient i no reacciona.

La conversa amb la Conxita s'ajorna, perquè la Mercè no té pas ganes de continuar. Tem que el Dídac no es refaci.

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a wavy line, positioned centrally at the bottom of the page.

Han transcorregut els anys i la Mercè tanca els ulls en recordar aquells instants d'angoixa en què el Dídac estava inconscient i en què l'hauria agafat entre els seus braços, i l'hauria acaronat com una criatura fins que obrís els ulls amb un somriure. No fou així, però per què recordar-ho? -es pregunta- de res serveix mirar enrere i turmentar-se en allò que hauria pogut ésser o hauria desitjat que fos.

Com que és hivern, un altre cop un hivern molt fred, la Mercè decideix sortir a prendre una mica el sol al migdia. Se seu en un banc de la plaça propera a casa i observa tothom qui passa. A la tarda, per no perdre el costum, com ha fet els darrers anys, se'n va una estona a la biblioteca del barri a llegir el diari i fullejar revistes. Malgrat la seva avançada edat, no ha perdut encara l'interès pel món que l'envolta. Segueix intel·lectualment activa. Sempre que les seves cames li permeten, va a veure exposicions d'art. Sempre s'ha envoltat d'art i literatura. Ella no hauria pogut dedicar-se a altra cosa, ho portava de cap des de petita: escriure i pintar. Per això va marxar de Girona i s'allunyà de la mare que restà sola fins a la seva mort malgrat algunes visites d'un home alt i esvelt, però força miop, que es feia passar per cosí, però ella dubtava que ho fos. La mare mai no li havia volgut dir qui era.

Sa mare havia permès la filla a estudiar a Barcelona, conscient que ella tenia bones aptituds per a l'estudi i les arts. La dona treballava molt per fer-ho possible. Però al final la Mercè es féu comissària per guanyar-se les garrofes, perquè de la creació únicament no podia viure. Ara lamenta no poder viatjar com ho feia abans per contemplar i dibuixar les obres d'art que la fascinen. Tot s'acaba - pensa nostàlgica-. Sovint es mira les fotografies realitzades en els

països que visitava per feina o per plaer sola o amb el seu marit. Fotos d'edificis, palaus o cases de totes les èpoques i estils, fotos d'escultures. S'extasia encara davant d'alguns quadres que veu en llibres d'art o a la pantalla de l'ordinador. L'ínternet és un gran finestral obert al món -es diu-. Gràcies a ell ara gaudeixo de les imatges que ja no puc veure en persona.

I recorda sovint una anècdota en un dels seus viatges a München que fou determinant en el seu futur personal.

Quan començà a treballar com a comissària i muntava exposicions per tot arreu es veia obligada a viatjar per negociar el préstec de peces d'art conservades gelosament en els museus o per fer propostes i els muntatges de les exposicions. Tenia contacte amb artistes i col·leccionistes, amb marxants, conservadors i restauradors. Per muntar una exposició d'escultura a Barcelona, va haver d'anar a Munic per gestionar el préstec d'una peça excepcional que es troba a la gliptoteca de la ciutat alemanya: *El gran sàtir dorment* d'època hel·lenística. Coincidí amb un simposi sobre la pràctica del galerista d'art contemporani. Com que fins a l'endemà no havia de parlar amb el conservador de la gliptoteca, hi va assistir. Es va seure a les primeres files, perquè l'òide no ha estat mai el seu sentit més aguditzat. Ni la vista, perquè segons li havia dit un dia la mare, son pare era miop també. El cas és que es va endormiscar, com en altres ocasions. Un cop acabada la ponència, s'aixecà i sortí fent fila cap a l'exterior. A fora veié més gent, però tampoc no va reconèixer ningú. Decidí caminar una estona abans d'anar a l'hotel. Passà per Sendlinger Tor cap a Fraunhoferstrasse fins arribar al riu Isar i a l'illa dels Museus, on hi havia encara molta animació, després girà cap a Zweibruckenstrasse i continuà fins a l'Ajuntament a Marienplatz. Tenia gana i entrà a menjar un bratwurst en un cafè. Fou a la

primera mossegada que notà una mà damunt la seva espatlla. Es girà sobtadament i veié abans que res aquells ulls cerulis, quasi grisos, que li resultaren molt familiars, era aquell xicot que quatre mesos enrere la va despertar a la fi d'una conferència. Era ell mateix, el xicot al qual li havia donat el telèfon; però de qui no havia sabut res més. I ara era allí també, casualment.

-Ei, què hi fas ací? -li pregunta sorpresa la Mercè.

-Això et volia preguntar jo... -li respon ell, somrient-.

-Això no se val! Jo he preguntat primer -bromeja la Mercè, encuriosida.

-Està bé, començo jo... he vingut al simposi de galeristes, i tu?

-Ara en vinc, no ens hem vist pas. Però jo vinc per feina.

El Dídac es va asseure a la taula amb la Mercè i començaren una conversa que duraria hores, fins que ell decidí que ja era hora de marxar. Sempre portava ell l'alternativa -pensà la Mercè-. I un altre cop s'acomiadà donant-li esperances de tornar-se a veure.

-Quan tornes a Barcelona? -preguntà interessat el Dídac.

-Demà passat, i tu?

-Demà mateix, llàstima que no coincidim... està bé, ja ens trucarem a Barcelona, aviat, no et sembla? -respongué aparentment il·lusionat.

-És clar, a veure si és veritat! -respongué la Mercè, desconfiant.

En cap moment confià que ell la trucaria a Barcelona, però la va trucar sorprenentment quinze dies després. Busca amistat -va pensar ella- res més, no et mira amb ulls de desig, tranquil·la. Ja som grandets, no estem per galindaines. De fet, en molt poques ocasions una persona de l'altre gènere s'havia interessat per la seva feina i els seus projectes... La Mercè suposa que els uneix en certa manera la feina, el món de l'art. Llavors, quin mal hi ha en fer una nova amistat? És absolutament normal. Però en el fons

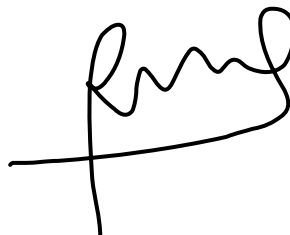
desitjaria que per una vegada la nova relació d'amistat anés per altres camins.

Aquell dia també parlaren durant hores, sense pressa. La conversa era en bona part sobre el tema professional, semblava que ell no sabés parlar d'una altra cosa. Però cap moment de silenci delatava incomoditat per part de la Mercè i encara menys del Dídac que acabà acomiadant-se de la Mercè lamentant que per motius laborals, descrits amb anterioritat amb tot detall, estarien un temps sense veure's. Havia de viatjar a Xicago i Nova York. Es van desitjar sort en els seus ambiciosos projectes i per primer cop es van fer dos petons a les galtes com bons amics.

-Ja et trucaré a la tornada -va assegurar ell.

I així ho féu al cap d'un mes. Tornà més optimista que mai, perquè els seus negocis marxaven molt bé. Els seus ulls brillaven i transmetien alegria. La Mercè escoltava sobretot, però hi estava a gust amb aquell xicot, del qual ja se n'havia assabentat que era solter i tenia un germà més petit que ell. Cada cop anaven intimant més, però ell ho feia des d'una postura quelcom vanitosa, com si sense voler s'imposés com a ésser superior a l'altra. Potser no ho feia expressament, era la seva manera de ser i parlar. La seva opinió semblava ser l'única vertadera en moltes ocasions, no obstant això, la Mercè -pacient i tolerant de mena- no advertia cap defecte imperdonable en el xicot, que li anava confiant cada cop més els seus assumptes personals i professionals. Ella en canvi no explicava gaire cosa de la família ni de la seva infància i adolescència. Era molt hàbil en desviar el tema.

La Mercè recorda aquestes relacions primerenques, innocents, amb nostàlgia. No hauria hagut de passar res més -es lamenta-. En fi, ja és massa tard per rectificar errors si n'hi hagut per les dues bandes.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

S'ha fet fosc i és hora d'anar a fer el sopar. És a la cuina, on hi té una tauleta per fer-hi els àpats, no necessita embrutar la taula grossa, per ella sola, no val la pena -es repetiex cada nit, mentre recorda els sopars de primer, segon plats i postres amb el seu marit a la taula del menjador.

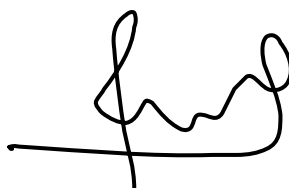
Llavors truca el telèfon i com que no té temps d'agafar-lo, ha d'escoltar el missatge que li deixen al contestador.

Es tracta de la neboda del Dídac, que vol saber quan pot visitar-la. Què deu voler, com ha sabut de la seva existència, com l'ha localitzada -es pregunta sorpresa. Dubto que ell parlés d'ella a ningú de la família, era molt reservat, ni tan sols amb el seu germà no parlava de certes qüestions -pensa la Mercè-. Com que li ha deixat un telèfon, la truca immediatament, encuriosida. Després d'agrair-li la trucada, li fa saber el motiu de la seva.

-El meu oncle Dídac va morir fa poc més d'una setmana, no sé si ho sabia... Desconeixia la seva amistat amb l'oncle. Si ho hagués sabut, cregui'm, l'hauria avisada abans. El cas és que entre les seves coses, hi ha un sobre d'una carta dirigida a vostè. He cercat el seu telèfon i per això l'he trucada, per donar-li la carta. A més, li retornaré els quadres seus que hi havia a casa seva. M'encanten, però jo no me'ls puc emportar i em sabia greu llençar-los. Crec que a vostè li farà més gràcia tenir-los per ser-ne la seva autora, segurament li portarà records -li comunica la neboda. A ell, suposo, que l'hauria agradat.

La Mercè mostra sorpresa en saber que el Dídac tenia quadres d'ella.

-Ja sabia que era mort, m'ho van dir a la residència. Allí el vaig veure per últim cop, fa quasi tres anys. Però he mantingut contacte amb una interna. A ella li he anat preguntant durant tot aquest temps per la seva salut. El que ignorava completament era que el

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Dídac tingués quadres meus a casa seva. Tret d'un, la resta no els hi vaig pas regalar jo... -fa una pausa, recorda el retrat que li va pintar sense la seva presència, i continua-. És clar que m'agradarà conservar-los. Jo em vaig estimar molt el seu oncle, massa. Si vol, pot venir demà mateix a la tarda i en parlem.

-Està bé, aquests dies sóc a Barcelona, endreçant el pis de l'oncle. Vindré cap a les cinc si li va bé. Digui'm si us plau la seva adreça.

La Mercè viu en una barriada tranquil·la de la perifèria, de difícil accés, per això li dóna unes orientacions de com arribar-hi amb cotxe.

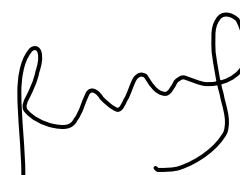
La neboda del Dídac arriba puntual a l'endemà l'hora prevista. Quan la Mercè li obre la porta, per uns instants, li sembla veure el seu oncle. És clar -pensa- son pare i el Dídac s'assemblaven molt. Ella té els mateixos ulls blau, quasi grisos, una mirada profunda i alhora trista. La noia li estreny la mà i a continuació es fan un petó. La neboda es presenta amb el nom de Laura, deixa a terra amb molt de compte uns quadres ben embolcallats i duu a les mans un sobre blanc.

-Em recordes molt al teu oncle -li diu la Mercè.

-Sí ja m'ho han dit, que m'hi assemblo. Però vostè, és curiós, em recorda el meu avi, el pare de mon pare, en té una retirada. Però no vaig conèixer-lo gaire, morí quan era petita. No obstant he vist algunes fotos. Portava ulleres, gruixudes. En fi, el món és ple de casualitats i curiositats, oi? -roman en silenci uns segons que aprofita per donar una ullada ràpida a la sala i després continua-.

-Miri, senyora Mercè, aquests quadres els vaig trobar a casa seva. No sé què se n'haurien fet, si no l'hagués trobada... però jo no puc fer-me'n càrrec. A casa no tinc espai, vivim en una mena de capsa de mistos.

-A què et dediques, Laura? -li pregunta encuriosida la Mercè.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and curves, likely representing the name 'Laura'.

-Sóc ballarina No he tingut mai cap horari fix de feina, viatjo molt arreu amb la companyia. Tinc dos fills, vaig tenir-los encara no sé com, atabalada com vaig sempre, d'ells se'n fa càrrec el meu marit més que no pas jo. I sort en tinc, de la meva cunyada també. No tinc mare que em pugui ajudar.

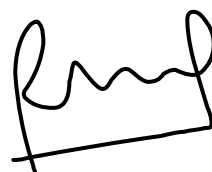
Quant a mon pare, es va quedar sol en morir de sobte la meva mare, i ell, molt afectat, no va fer res més de bo. Una senyora el cuidava. Ell es morí quan era l'oncle a la residència.

-Com va anar tot, Laura? Em refereixo al teu oncle.

-Bé, el meu oncle visitava cada setmana el meu pare, li feia companyia. Mon pare estava molt afectat per tot el que succeí, perquè el darrer dia que es van veure va ser el de l'atac de l'oncle. Vaig anar a buscar-lo a la residència per assistir a l'enterrament. Ell em demanà de no tornar-hi...

-Estic assabentada de tot això, tot i que jo ja havia marxat d'allí. La meva amiga Conxita m'ho explicà. No va tornar a ser el mateix. Però no vull responsabilitzar-te, no m'interpretis malament.

-El cas és que havia de resoldre moltes coses i no podia en aquells moments retornar-lo a casa. El meu marit i jo no teníem prou diners per pagar dues persones que en tinguessin cura tot el dia. I a casa no tenim espai ni per als quadres! Li vaig buscar un bon lloc, crec, fins i tot, vaig ajudar-lo a pagar la seva estància. És clar que ell no ho va saber mai, perquè no m'ho hauria permès. I en canvi, crec que no m'ho va perdonar mai, que el deixés allí. Ell estava convençut que jo li havia donat la meva paraula de treure'l quan s'espavilés sol. Després la seva salut empitjorà, ja ho deu saber. Ell estava ressentit amb mi... sí, li confessaré que encara me'n sento responsable. En fi, hauré de viure amb un càrrec de consciència... però jo tenia una vida complicada i encara la tinc, ell no es podia valdre per si mateix. No n'era conscient de la meva

situació, només es lamentava de la seva. Vostè, doncs, va veure'l després de l'atac a la residència?.

-Sí, vaig veure'l força envellit, però s'esforçava en millorar la seva mobilitat. Al començament tenia voluntat. Després de la caiguda crec que ja no va fer res més de bo, segons m'han explicat. Però, Laura, no visquis amb aquest càrrec de consciència. L'atac d'apoplexia no fou pas culpa teva, i ell no tenia ningú més. Les circumstàncies foren adverses i en fi, la vida és així... - interromp la Mercè.

-Sí, és clar, però ara m'adono que la feina no m'importa tant com abans, fa un parell d'anys. No podia renunciar-hi llavors, estava intentant fer-me un lloc en la companyia. Després d'un profund sospir i una ganyota lletja que li recordà a la que feia el Dídac de vegades, afegí: Ara ja no hi ha res a fer.

-Tots hem de prendre decisions a contracor, Laura. Les circumstàncies ens hi obliguen. No hi pensis més, no et turmentis o no viuràs tranquil·la. Pensa que vas fer el millor en aquell moment. El que no entenc és que ell no tingués prou diners per pagar la residència. Sé que era força cara, però ell devia guanyar molts diners amb la seva feina i les mil coses en què estava ficat. No tenia una bona jubilació?

-Senyora Mercè, ell era extremadament generós -ho deu saber si se'l coneixia prou bé- i tenia moltes despeses per satisfer els gustos dels seus amics, els finançava projectes, els quals no sortien bé i donava molt a fundacions solidàries. Es convertí en un mecenes i al final, com que no era un treballador assalariat, es va quedar amb una jubilació molt modesta. Però ell no va deixar de fer donatius.

-Laura, el teu oncle era una excel·lent persona, n'estic convençuda.

-Quina relació tenien vostès, si m'ho permet preguntar? -interromp la neboda-.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Rosa', written over a horizontal line.

-Vam ser amics, vam coincidir en diverses ocasions a la feina. Jo feia de comissària. Però no fou solament això. Jo me l'estimava d'una manera que ell no podia entendre ni tolerar. El meu cos trontollava en veure'l, com amb ningú altre. No va voler o poder acceptar tot l'amor que jo era capaç de donar-li. Potser a la carta trobaré alguna explicació. Crec que això el turmentà, el meu amor era per a ell un maldecap que arrossegà fins al darrer sospir -la Mercè agafa aire profundament i un cop recuperat l'alè segueix parlant amb veu més baixa-.

-Veus, Laura, jo també sóc responsable del seu dolor i sobretot quan ens vam trobar a la residència... en fi, intueixo que no li va agradar gens que ens hi trobéssim. No va donar el braç a tòrcer ni estant tan fomet com estava!

-Crec que no va ser l'única, si li serveix de consol. El meu pare em digué que moltes noies s'enamoraven d'ell però se les espolsava quan veia que se li acostaven massa. Llavors es podia tornar molt esquerp, té raó. Mon pare ho sabia perquè li havien demanat ajut algunes noies, però ell mai no va fer d'intercessor.

El perquè de la seva reacció no el sabrem mai... ni tan sols el meu pare ho sabia. Ells no en parlaven mai, d'aquestes coses. El meu oncle era un misteri per a mi i potser per a molta gent.

-Per a molta gent, probablement, tot i que parlés molt d'ell mateix i aparentment fos sociable i extrovertit; en realitat era molt reservat quant als seus sentiments més íntims. De vegades tenia la impressió que l'havia ferit amb les meves paraules. En comptadíssimes ocasions confessava sentir-se insegur, però llavors era molt jove encara. Fou al principi de conèixer-nos que tenia més inquietuds que certeses, fou llavors quan em tenia més confiança, tot i mantenir-se a certa distància. Després s'envalentonà i es transformà en un home més altiu, pedant fins i tot, però per a mi

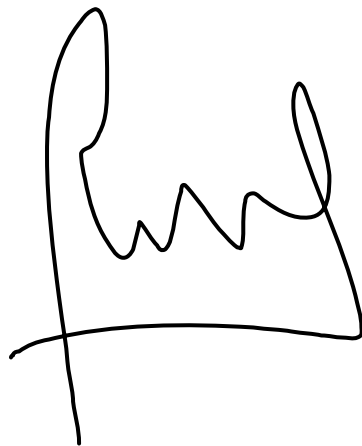

conservava un encant... vaig somiar en ell durant molts anys! En fi, ja no és amb nosaltres; tot és temporal en aquesta vida... és un tòpic però és així, oi?

-I tant que sí! Cuidi's senyora Mercè, lamento no haver-la conegut abans, potser hauria entès millor el meu oncle. Crec que vostè el coneixia millor que jo.

La Laura li dóna el sobre blanc, l'única carta que li ha escrit el Dídac.

La neboda se'n va i la Mercè es queda cavil·losa en el seu sofà, contemplant amb un somris nostàlgic el retrat que li féu un dia marevellós de primavera. A l'altra mà, el sobre. Encara no vol obrir-lo, no pot, malgrat la seva curiositat i en el fons també la seva necessitat d'establir un últim diàleg amb ell. S'ha fet tard, ha de fer-se el sopar, deixa la carta damunt el moble del menjador i entra a la cuina. No el tocarà de moment.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized initial 'P' followed by several smaller, connected loops and a long horizontal stroke at the bottom.

A l'endemà, la Valentina, que l'ajuda en les feines de la casa, li pregunta en veure el retrat del Dídac, recolzat a la paret del menjador, d'on ha sortit aquella obra d'art que no havia vist fins llavors.

-Senyora Mercè, aquest retrat l'ha fet vostè ? No l'havia fins ara... És tan expressiu aquest rostre!

-Sí, Valentina, vaig retratar-lo... llavors ell era jove, alegre, amable, i em feia il·lusions, saps?

-Ah... s'ho tenia molt calladet... expliqui, expliqui, mentres planxo, si vol, es clar, potser li dolen els records...

-Ah, Valentina, i tants records que tinc d'aquest home que veus retratat... és mort, fa unes setmanes només...

-Vaja, em sap greu... no li havia d'haver preguntat...

-I ara, no t'amoïnis. Ahir vaig conèixer la neboda i em portà aquests quadres que ell tenia i volgué tornar-me'ls.

-Però no els volia la família com a record?

-La seva neboda no té lloc per guardar-los i a més creu que ell ho volia així... que desitjava que ho sabés, que els tenia.

-I per quina raó? -li pregunta estranyada la Valentina.

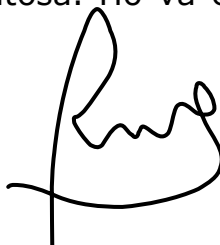
-Doncs, em penso que ell ha viscut sempre capficat per l'opinió que els amics tenien d'ell. No hauria marxat tranquil d'aquest món sense fer-me saber que... en fi, veuràs... tret del seu retrat, els altres me'ls va comprar sense que jo ho sabés-. La Mercè sospira fons i continua explicant.

-Entre nosaltres van passar coses, saps? i potser volia que, al capdavant, de la nostra relació, en conservés els bons records i sobretot un bon concepte d'ell. Tornant al seu retrat... sí, recordo molt bé quan vaig pintar-lo. Érem joves, amics encara, i vaig

proposar-li de fer-li un retrat com a regal perquè m'havia ajudat a aconseguir una feina, ara és llarg d'explicar com va anar tot aquell assumpte... en fi, que li estava molt agraïda i ell accedí, amb la condició que no el veuria ningú més. Bé, com tu vulguis, vaig respondre-li. I amb un parell de sessions vaig tenir-ne prou, Valentina, per captar la seva energia, alhora la tristor de la seva mirada cerúlea, quasi grisa, profunda, però ensems el seu optimisme, la seva encantadora pretensió i la seva intel·ligència; la seva ironia, de vegades fins i tot amb un vel sarcàstic i tanmateix, la seva vulnerabilitat. No calia que fos bell ni pintar-lo com a tal, perquè del seu interior irradiava tota la llum i el color que necessitaven els meus pinzells.

-Ai senyora, ja veig que vostè n'estava molt, d'ell.

-És clar, Valentina, no vaig poder evitar-ho. Em vaig enamorar aprofitant la seva ambigüitat de les trobades anteriors i la bellesa del moment. Per pintar-lo, em convidà un cap de setmana a la caseta de la costa que tenien els seus pares. Era l'estiu. Em semblà meravellós pintar-lo a l'aire lliure, al jardí de casa. Els pares no van aparèixer, tot i que estava previst que ho fessin; però un imprevist d'última hora va canviar els seus plans segons va dir-me. Vaig anar amb molt de compte, creu-me, per no demostrar-li cap dels sentiments ocults que em rondaven. Jo copsava la distància que em marcava com un felí el seu territori, malgrat la seva amabilitat. Copsava la seva por a ser envaït d'emocions que no es podia permetre; però alhora semblava confiat. I jo no volia traïr la seva confiança. Van transcórrer dos dies de passió artística i veient-me posseïda ja per uns sentiments irrefrenables que m'anaven corsecant, vaig dir-li que ja en tenia prou. No vaig deixar veure-li el retrat fins que va estar acabat. Vaig expressar-li el meu desig d'anar-me'n amb una precipitació sospitosa. Ho va entendre quan

veié el seu retrat. Em digué que el conexia millor que ningú i no posà cap excusa ni cap entrebanc a la meva fugida. Ho va entendre, n'estic segura.

-I es van tornar a veure després? -pregunta la Valentina.

-Sí, el diumenge al vespre em portà a l'estació d'autobús en silenci. Quin silenci més esfereïdor! Sentia que sense haver pronunciat cap paraula, m'havia confessat i havia traït la nostra amistat. Amb els pinzells li ho havia dit tot! Vam estar un temps sense dir-nos res. Jo no gosava de trucar-lo i m'ocupava de feina tot el dia per distreure'm. Tot i així, sentia el telèfon i el veia pel carrer com un fantasma... finalment, va donar senyals de vida i vaig recuperar l'alè. En el seu to de veu, no vaig copsar cap malfiança, però no ens vam retrobar fins transcorreguts tres mesos, quan tornà d'un viatge de feina. Tot aquell temps sense veure'l fou la llavor de la meva desesperació. Compte, Valentina, no em cremis la brusa!

-Ai, perdoni, senyora, amb aquesta història em distreia!

-Bé, s'ha fet l'hora, oi? Ja t'ho acabaré d'explicar un altre dia... jo també me n'he d'anar...

-I em deixa així ara... està bé, ja m'ho explicarà... Per cert, té una carta sense obrir damunt el moble.

-Ja ho sé, gràcies.

La Valentina se'n va i la Mercè es vesteix per anar a veure la Conxita a la residència, car en les darreres setmanes no està gaire bé. Agafa un taxi i durant el camí va cavil·lant en l'última vegada que va parlar amb la seva amiga. Aquella notícia de la mort del Dídac era previsible, però tot i així l'havia trasbalsada. Ell no s'havia recuperat del tot després de la caiguda que havia presenciada ella mateixa abans de marxar de la residència, segons li comentà la Conxita.

En arribar, algunes internes la reconeixen i la saluden.

-Vostè és la senyora Mercè, oi? Va ser ací... com està? -li pregunta la Pura amablement.

-Força bé, gràcies, vinc a veure la Conxita, tinc entès que no està gaire animada darrerament.

-La Conxita? Pobreta, no es refà, no, després de la pneumònia.

-És ací, a la seva habitació? -pregunta amb la intenció d'anar-hi.

-No, és a la clínica encara.

Altres internes en sentir la conversa interrompen per saludar-la també.

-Una abraçada, Mercè! -li diu la Berta agafant-la de la mà. Vens a veure'ns?

-Ve a veure la Conxita, oi? -respon la Tere abans que la Mercè ho faci.

-Bé, m'agradaria veure-la si és possible, però m'alegro de veure-us a totes.

-El senyor aquell... va morir fa poc -interromp l'Antonieta-.

-Quin senyor? -pregunta la Mercè simulant no saber-ne res.

-Aquell senyor que anava amb cadira de rodes i va caure enmig del passadís...

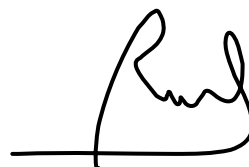
-Ah, sí? Doncs... -dubte empassant saliva- que descansi en pau -afegeix finalment abaixant el cap per no trobar-se amb la mirada de les dones que l'estan observant atentament.

-Sí, tinc entès que va demanar per tu abans de morir -afegeix l'Antonieta, malgrat que la Berta li fa un gest amb el colze perquè calli.

-A mi? No sé per quina raó... bé, me'n vaig a veure la Conxita.

La Mercè fa unes passes i la Berta es separa de les altres i la segueix.

-Mercè -l'atura la Berta- no li facis cas, creu-me, té demència senil... Ell va morir en pau, em sents?

-Gràcies, Berta -li respon amb un lleu somris als llavis, preferint el silenci en aquell moment d'abatiment.

Però les paraules de l'Antonieta l'han colpida. I si fos cert? Llavors l'hauria fallat, per segon cop -pensa-. No pot evitar per uns instants el remordiment d'haver marxat quan ell potser, finalment, la necessitava. L'havia cridat i ella no hi era, no s'ho perdonaria mai si era veritat... Tant de temps esperant una paraula seva que no fos d'indiferència o menyspreu!

-La senyora Conxita no la pot rebre en aquests moments, les infermeres estan amb ella. Esperis a la saleta, ja l'avisarem -li diu una infermera.

-Gràcies, m'espero.

Mentrestant, rumia en les paraules de l'Antonieta, no se les pot treure del cap. Si fos veritat tampoc m'ho diria la Conxita, pensa, no és just que ara li ho faci confessar.

Després de deu minuts llargs, pot passar a veure-la.

-Conxita, com anem ? M'han dit que estàs una mica tova.

-Tova! Sí, és una manera delicada de dir-ho, en realitat estic defallint, faig figa... estic arribant a la meva data de caducitat... però tu com estàs, Mercè?

-Físicament bé, per la meva edat, és clar. Les cames em fallen cada cop més, els ossos em cruixen i cada cop em torturen més els dolors, però això no em matarà...

-I anímicament? -li pregunta mirant-li els ulls. Et veig pansida.

-Em sap greu veure't així, amb l'oxígen...

-Gràcies, sé que m'aprecies, però no m'enganyis, Mercè, no és això, oi?

-Ahir vaig conèixer la neboda del Dídac, em va portar uns quadres que jo havia pintat, un retrat seu i d'altres que m'havia comprat sense que jo ho sabés. He remogut records, sentiments... això és

tot -conclou la Mercè mirant cap al sostre amb una llàgrima a punt d'escapolir-se. I una carta. Em va dur una carta que va escriure per mi. No he tingut valor d'obrir-la encara.

-T'entenc.

-Conxita, crec que al final va voler estrènyer-me la seva mà...

-Per què ho dius?

-No sé, me'n fa l'efecte...

-Has vist les companyes abans de venir ací? -li pregunta la Conxita, ensumant-se que la bocamolla de l'Antonieta li ha dit allò que havia de callar.

-Sí, he saludat la Berta, la Tere, l'Antonieta...

-Mercè, després d'anar-te'n tu, el Dídac no es recuperà del tot, ja ho saps, t'ho havia dit, semblava una ànima en pena, gairebé vivia d'esma perquè el seu cos encara resistia, però se sentia com un ocell engabiat, trist, frustrat. Es refiava que d'ací se'n sortiria bé, que podria tornar a casa, però no va ser així i no s'ho va poder empassar. Veure un home com ell en aquell estat de decaïment -tu saps millor que tots nosaltres com era, segurament atractiu, elegant, actiu, en altres temps- era vertaderament llastimós. Ho suportà dignament fins que tingué un altre atac i morí amb pau. El seu rostre reflectia serenor de l'ànima, de debò, Mercè. No et corsequis amb cap altre pensament. Em sents?

-Ai, Conxita, no ho sé... hi eres tu en el seu darrer sospir?

-No, tens raó, ni jo ni ningú que tu coneguis. Però, repeteixo, no et turmentis, Mercè, de què et serveix aquest turment ara? Ell és mort i el teu amor ja és cosa del passat... Acaba els teus dies amb la consciència ben tranquil·la, creu-me, acceptaràs allò que vindrà amb aplom, amb fortitud.

-On era, qui estava amb ell en els darrers moments?

-Era a l'hospital. Sol. Tots venim sols i ens anem de la mateixa manera. Oblida-ho, ara, Mercè, fes-te aquest bé a tu mateixa.

-Potser tens raó... -respon sense convèncer l'amiga. Perdona, t'he atabalat amb la conversa, millora't Conxita, me n'he d'anar.

-Adéu Mercè, cuida't.

En sortir de l'habitació topa amb el Ramon.

-Ei, vostè és... ara no em ve al cap el seu nom... ha vingut a veure la Conxita?

-Sóc la Mercè. Sí, he vingut a veure-la, però vostè què hi fa ací? També està malalt?

-Vaig tenir un còlic, però ara ja estic bé, encara em retenen per fer-me més proves... són uns pesats aquests metges! No en tenen mai prou. Em sembla que els diré que no m'atabalin més. De vegades em dóna la impressió que gaudeixin torturant-me aquests medicastres i ja no diguem les infermeres, que estan fetes unes bruixes!

-No exageri, Ramon, només volen el seu bé. Ja veurà com el posen a to.

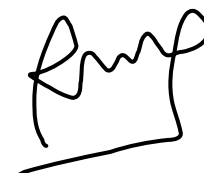
-Per cert, -continua ell- es va assabentar que aquell xicot, el Dídac, es va morir?

-Quin xicot? -pregunta la Mercè fent-se la desentesa per treure'n informació.

-Sí, dona, aquell que anava amb cadira de rodes i feia recuperació amb vostè. El Dídac, sap qui vull dir? Em va saber molt greu, però en fi, de vells no passem... tots anirem desfilant, oi? Més tard o més d'hora...

-Sí, em temo que això és irremeiable. Vostè hi era quan ell...?

-Doncs, miri, vaig anar a visitar-lo, tot i que tenia molt poques estones de consciència i bé, vaig ser amb ell una estona fins que el

xivato va començar a donar avis... ja m'entén, llavors van entrar les infermeres i van avisar el metge i ja no vam veure'l més viu.

-Així doncs, vostè fou l'últim... li parlava ?

-Parlar... no, no estava prou conscient per construir una frase amb sentit. Murmurava algunes paraules que amb prou feines s'entenen... estava agònic, pobre, a més ja parlava amb dificultat quan va venir aquí.

-Sí, ja li era difícil expressar-se. No va demanar per ningú, per la neboda o per algú altre?

-No ho recordo. No estava en condicions, crec.

- N'està segur, Ramon?

-És clar.

-Doncs bé, que es millori Ramon, m'alegro d'haver-lo saludat. Tornaré per aquí un altre dia per veure la Conxita -respon dissimulant el seu disgust-.

La Mercè surt de la clínica amb la sospita que l'enganyen i agafa un dels taxis que hi ha a la porta.

El Ramon entra a l'habitació de la Conxita.

-Tenies raó, m'ha fet preguntes, crec que està una mica obsessionada.

-No li hauràs dit res, Ramon? -li pregunta ella amoïnada-

-No. No estic segur que fem bé, té dret a saber-ho.

-Vam quedar que no li ho diríem, perquè no es perdonaria mai no haver estat amb ell, però l'Antonieta li ha deixat anar abans que vingués aquí. M'ho temia... És una bocamolla!

-Ja saps com és, no hi pot fer més... Potser la Mercè té el dret de saber la veritat... se n'ha anat empipada, em penso que s'imagina que l'enganyem.

-És clar que s'ho deu pensar, que l'enganyem, és prou llesta. Però se sentiria pitjor si sabés la veritat, almenys ara té el benefici del

dubte. Fóra terrible per a ella saber que no ha estat quan ell l'ha cridat. De tota manera llegirà la carta que li va escriure... i llavors comprendrà moltes coses -conclou la Conxita-.

-Ja té la carta? -li pregunta en Ramon.

-M'ha explicat que la neboda li ha donat a la Mercè, però ella no l'ha obert encara, no gosa, ho farà quan estigui preparada i llavors s'assabentarà de tot.

La Mercè no deixa de pensar en les paraules de l'Antonieta, de la Conxita i del Ramon.

-M'enganyen- pensa. La Conxita no vol que sàpiga la veritat. Em coneix prou bé i sap que em capficaré amb això. Probablement el Dídac no era prou conscient, potser delirant va dir el meu nom, no ho arribaré a saber mai. Té raó la Conxita, no m'haig de turmentar. No. Me'n vaig anar d'allí el dia que va caure per no veure'l morir. Vaig prendre una decisió en aquell moment. Fou dura, però em feia molta llàstima veure'l decaït, neulit, moribund. Qui m'havia de dir que em cridaria abans d'expirar... no hi vull pensar més. I si ho va fer? Tant de bo m'hagi perdonat! La carta és anterior al segon atac -segons va dir-me la seva neboda. Després de marxar jo de la residència, potser, va tenir ocasió d'escriure-la; però ell presentia la seva mort allí, engabiat, n'estic segura, i per això es resistia a anar-hi. Em pregunto per quin motiu en aquestes circumstàncies no va atansar-se a mi, m'he preguntat molts cops perquè va mantenir el seu comportament esquerp vers a mi, el seu rebuig, el seu silenci? Questió d'orgull? Un cop més... vaig fer-li nosa. Potser -déu meu, no vull pensar-ho!- potser vaig precipitar la seva mort. No, no hi pensis més Mercè... a la teva edat, després de tant de temps, per què t'has d'amoinar així? Ell és mort i tu... tu el seguiràs... deixa-ho estar. És el nostre destí.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Deu dies després de la visita de la Mercè a la seva amiga Conxita, la truca la Berta per comunicar-li la seva mort. La Mercè es compromet a assistir a l'enterrament. En un matí fred, ventós i plujós de mitjans de novembre, un taxi la torna a portar a la clínica-residència, on saluda la gent que coneix i s'acomia amb llàgrimes als ulls de la seva amiga. És un acte trist, perquè la Conxita no tenia família, només els interns més íntims són presents. No s'hi vol estar allí gaire estona, car en aquests dies tan grisos li fan mal l'esquena, els melucs, els genolls i l'ànima.

En poc temps ha perdut dues persones que han significat molt per a ella. Dues persones que han aportat color a la seva vida. Ambdues han estat amigues, però l'amistat -pensa la Mercè, ja de tornada cap a casa- es presenta de molts colors.

La de la Conxita, sempre fou de colors clars, purs, i la pinzellada fou fina, nítida.

L'altra, la del Dídac, començà amb tons freds, blaus i verds, alhora alegres; després el colorit es va fer més càlid: la paleta es va tenyir d'ataronjats, de roig i porpra. Després d'assolir el màxim de saturació i energia, la paleta s'enfosquí de sobte, amb marronosos que arribaren al negre com el d'un forat profund sense fons, i la pinzellada, cada cop es féu més pastosa i solta. El contorn ben delimitat de la figura s'ana fent cada cop més indefinit fins arribar a la taca en les darreres obres que pintà.

Quan arriba a casa, es troba amb una veïna i la convida a passar a casa seva per ensenyar-li el seu nét de dos mesos. La Mercè desitja pujar al pis de seguida per treure's les sabates molles. Vol donar-se un bany calent i reposar; però la veïna insisteix i, com que li està agraïda perquè de vegades li porta menjar del mercat o

el marit de la qual li resol problemes domèstics, no gosa a negar-s'hi.

-Miri Mercè, quina joia tinc a casa! Es diu Bernat. Oi que és maco?

-Sí, qué bufó! -diu per quedar bé, tot i que pensa que la criatura sembla més aviat un mico de tan peludet que és i els seus moviments li recorden els d'un rèptil. La meva enhorabona, senyora Maria- afegeix.

En aquests casos la hipocresia és necessària -pensa la Mercè-.

-Quina alegria dóna una criatura a una casa!. Oi, senyora Mercè?

-I tant! -respon breument per no donar conversa i alhora fer el compliment. En realitat no ha pogut comprovar-ho per pròpia experiència, què sap ella de viure amb nens, què sap ella del patiment dels pares i què en sap ella de tot plegat? Però la dona està distreta i no s'adona que la Mercè no té ganes de parlar i encara menys de criatures. Desitja estar sola.

-Vostè ha tingut fills? -li pregunta la Maria.

-Fills jo? No, no n'he tingut.

-Quina llàstima, perquè et donen tantes satisfaccions!

-I disgustos! O ja te n'has oblidat? -respon el marit, assegut en una butaca del menjador davant el televisor, fins llavors en silenci.

-Calla home! No li faci cas... -replica la dona-. Em fa molta il·lusió fer de cangur- li diu amb veu baixa- mentre els pares treballen. Però a ell no li fa gràcia, em sembla que té zels.

-Sort tenen de les àvies! -mormola- Bé, doncs, ja tindrà prou feina, ja... me n'he d'anar ara, tinc els peus molls i no voldria refredar-me... a la meva edat fóra fatal una grip.

-No és clar! Emporti's aquests carbassons... els ha collit de l'hort el meu germà, són grossos. Ha vingut aquest matí, sap? S'hi estarà un parell de dies, però ja li he advertit que ara tindrà més feina amb el nen...

-Sí, porten molta feina les criatures. Ja me'ls donarà en un altre moment, els carbassons -i per què en vull jo, si no m'agraden!- pensa mentre puja els quatre esglaons que separen el pis de la Maria i el d'ella.

La Mercè es despulla, observa la seva pell blanca i rugosa i recorda que anys enrere totes aquelles pallaringues no hi eren, llavors la seva pell era llisa i fina. Amb molt de compte de no fer un mal pas es posa dins la banyera amb aigua calenta i tanca els ulls. Els records li venen al cap. Rememora el dia que va conèixer el seu marit, el casament i quan li digué que no podia tenir fills. I des d'aquell moment, es dedicà a autoconvèncer-se que les criatures fan més nosa que altra cosa perquè lliguen i treuen llibertat, perquè deceben i donen molts ensurts i disgustos. Es fa la idea que és millor així, perquè els nens comporten moltes despeses, -tot són problemes!- es repeteix un cop i altre fins que s'ho acaba creient. Però ella durant molt de temps mira amb enveja i llàgrimes als ulls les mares que passegen i gronxen el cotxet del nadó, les que li donen el pit i l'acaronen en un banc del parc, les que alimenten i canvien els bolquers als seus nens.

La Mercè recorda que en aquell moment de la confessió es va quedar en silenci, mirant fixament els ulls al marit, procurant trobar els mots adients. I va pensar què haig de fer ara? Què li haig de dir? I mentre ho pensava, el marit endevinant-li la decepció li suggerí la idea de l'adopció si era el seu desig. I ella no va saber què respondre, finalment decidí romandre en un silenci que ho deia tot i passà la mà pel rostre del marit, la trobà aspra, i després es tombà. No hauria volgut pensar en el Dídac, però no ho va poder remeiar. En haver fet tres passes, es girà i se'l mirà. El marit s'encongí d'espatlles i continuà llegint *Guerra i Pau*. Llavors la Mercè se n'anà al seu taller, a les golfes, i malgrat que hi feia fred i

les mans se li glaçaven, pintà fins tard. La seva paleta s'omplí de colors foscos i no estalvià pintura per empastar el llenç. Empastifada de color sortí del seu amagatall i, furiosa, però amb tota la ràbia continguda de què era capaç, es dirigí al marit i li etztibà un retret.

-Per què no m'ho havies dit abans que ens caséssim ?

-Dona, no sabia que t'importés tant... tu mai no has manifestat cap interès per les criatures. De vegades has dit que són una càrrega... a més a la nostra edat, em creia que no t'importaria. Si t'ho hagués dit, no t'hauries casat amb mi, Mercè? Que no m'estimes prou?

Ella va romandre pensadora i no respongué res. El marit s'aixecà i anà a abraçar la dona.

-Ho sento, t'ho hauria hagut de dir abans, tens raó. Però Mercè, jo t'estimo i no m'importa no tenir fills amb tu. Si m'estimes de debò... podem ser feliços igualment, no et sembla? I si tant desitges tenir una criatura, parlem-ne. D'altra banda, ja som grans per córrer darrere un marrec. Ambdós viatgem força i no sé com ens arreglaríem...

La Mercè se'n va anar a fer el sopar sense fer cap altre comentari. No en tenia pas ganes. Necessitava temps. En el fons, ell tenia raó, ja eren massa grans i la seva feina podia ser un obstacle o bé la criatura era l'obstacle per a una feina que la satisfecia?

Necessità uns dies per assimilar les paraules del marit. La seva irritació no era solament perquè el seu marit no pogués fecundar-la i no li hagués advertit abans, sinó per la seva pròpia elecció. Enamorar-se del Dídac havia estat un error, prou que ho sabia, que el seu era un amor que no podia donar fruits; s'havia esforçat en superar-ho i cercar un altre amor que la compensés, una relació més fructífera, satisfactòria. Havia volgut valorar positivament el

refús i s'havia dit potser així tindrè un marit i uns fills que m'absorbeixin completament i l'oblidaré. D'aquesta manera s'anava en orri aquesta possibilitat. Irremeiablement, hi pensaria sempre, en el Dídac i el seu amor estèril.

La Mercè no tocà mai més el tema ni el marit ho va fer. Però des de llavors, la seva pintura s'enfosquí i acceptava feines que l'obligaven a viatjar força.

Al marit, no li ensenyava mai els seus quadres; el seu taller era el seu cau, el seu refugi, on podia contemplar lliurement, amb tot el gaudiment que ofereix un amor secret, els retrats que tenia del Dídac i que un dia posaria en venda per provar d'oblidar-lo. Retrats fets sense el model, fets de memòria amb molta cura i afecte. El marit respectava el recer de la dona, perquè ell tenia també el seu en el celler. Ambdós tenien el seu espai privat, on no havien de donar explicacions i se sentien còmodes, assossegats. Tots dos tenien feines ben independents, ell viatjava pel món venent robots i ella muntant exposicions. Quan es trobaven al llar comú s'estimaven amb serenor i gaudien fins i tot de la companyia de l'altre.

Quinze dies després que la Mercè s'assabentés que mai no seria mare i encara amb el nus a la gola, anà a muntar una exposició a Pàdua, al Palazzo Zuckermann. Hi anà amb tren des de Vicenza, on aprofità l'avinentsa i es donà tres dies de vacances per visitar les villes de Palladio. A Pàdua, sis dies de treball intens foren suficients per muntar l'exposició. No renuncià a veure les pintures de Giotto a la Capella dels Scrovegni. Abans de marxar satisfeta per la seva feina, donà un tomb de nit per la Piazza dell'Erbe i la Piazza Della Fruta. Era tardor, però no feia massa fred i donava gust passejar-hi. Es va deixar emportar per la gentada fins a una zona de restaurants i va decidir sopar en un dels que tenien vistes a

l'exterior. Va demanar un plat típic, perquè estava de bon humor i tenia ganes de provar. Quan era a mig àpat va veure una silueta coneguda mirant el menú a les portes del restaurant. Una silueta que es definí en entrar al local. Era ell, el Dídac.

-Déu meu! Què coi hi fa ací? Tan petit és el món? L'atzar obre contra meu... o no -fou el seu primer pensament. Ella el veié entrar, però abaixà la mirada; com si s'avergonyís de quelcom, exactament de què?. El darrer cop que havia parlat amb ell, havia estat molt explícit i taxatiu:

-Millor que no ens truquem més... cal que refacis la teva vida sense mi. Hi ha altres homes en el món, ja veuràs. El dia de demà m'ho agrairàs el que estic fent per tu.

I ho va dir amb una prepotència que la indignà i si hagués tingut prou valor i cap escrúpol, l'hauria bufetejat.

Després de cinc anys, no havia canviat gaire la vida del Dídac; en canvi, ella s'havia casat. S'adonà a contracor que tenia ganes de parlar amb ell, per veure-li un cop més -encara que fos la darrera vegada- els seus ulls cerulis, quasi grisos, tan difícils de pintar, volia escoltar-lo un cop més, però no gosava, temia la seva reacció, entre compassiva i supèrbia.

En canvi, la Mercè vigilà tota l'estona que no la veiés, però se l'estava mirant amb tot el dissimul de què era capaç. Està igual, no ha canviat gens. Manté el seu posat, la seva figura com el primer dia -pensà-. En acabat, s'aixecà procurant no fer soroll, volia passar desapercebuda. I sortí del local convençuda que el Dídac no l'havia vist. Després anà caminant poc a poc per la via Francesco Squarcione en direcció a la Via dei Soncin i continuà per la via san Martino e Solferino fins a Via dell'Arco, on era l'hotel. Quan era a la porta, decidí seguir caminant una mica més, perquè la temperatura encara era molt bona malgrat ser quasi mitja nit i l'ambient

universitari i festiu de la ciutat convidava a vagarejar pels carrers antics. Va seure en un banc i observà la gent que passava durant una estona. En aixecar-se per tornar a l'hotel, va sentir que una veu coneguda la cridava. Es girà i era el Dídac. L'havia cridada! Ella disimulà la seva incomoditat i alhora el seu afany de parlar-li.

-Hola, Dídac -aconseguí dir fredament, malgrat el seu tremolor de cames i l'estremiment que li provocava la seva presència.

-Com estàs, Mercè? -preguntà ell amb interès.

-Bé, treballant per ací. Demà ja me'n vaig. L'exposició ja està muntada. I tu, què hi fas, has vingut a comprar Canalettos?

-No exactament -respongué amb una rialla sincera- Però estic treballant també. Què et sembla si anem a prendre una copa i m'expliques què has fet durant tot aquest temps -proposà sorprès de la seva pròpia reacció-.

-No sé, ja és tard... -respongué per calibrar l'abast de la seves paraules. Si insisteix- pensà- bon senyal.

-Anem dona, demà ja marxem i no tindrem cap més ocasió. Fa molt de temps que no parlem... -deixà la frase a mitges en recordar l'última trobada.

Ell s'havia lamentat més d'un cop de la seva aspror, però no es treia pas la raó. Era absolutament necessari. Senzillament és que aquell dia les seves paraules foren excessivament categòriques per a una dona hipersensible i enamorada com la Mercè. Però ja havia passat molt de temps, -es deu haver desenamorat -cavil·là ell- Era el més convenient... A la ciutat, el Dídac se sentia sol, com en moltes altres ocasions i se li presentà l'ocasió de tenir companyia almenys durant una estona en trobar la Mercè. Tenia el desig de parlar amb ella després de tant de temps de no fer-ho. No hi veia cap perill i a més li resultava plaent.

-Està bé, si insisteixes; però només una estona, demà m'haig d'aixecar d'hora per agafar l'avió.

-Anem a un lloc que conec -va dir amb cert entusiasme-.

La Mercè se'l va mirar i va veure en el seu rostre un relaxament que la tranquil·litzà. Més aviat semblava que no recordés les tensions passades. I li recordà el Dídac que va conèixer deu anys enrera. El seu amic Dídac, aquell amb qui podia conversar durant hores sense patiments.

-Què has fet durant aquests anys, Mercè? Tinc entès que t'has casat.

-Sí, exactament he fet això -sorpresa per la pregunta tan directa-. Com ho has sabut? Potser no m'has oblidat tant com volies.

-Tant se val, són coses que diu la gent que ens coneix i comenta. L'important és que siguis feliç sense mi... -digué amb el cap cot- Ja t'ho deia jo que trobaries algú altre -respongué seriós mirant-la fixament, alhora que s'enrabiava amb si mateix.

La Mercè lamentà que la conversa comencés així i volgué controlar-se, però no acostumada a donar el braç a tòrcer i amb l'orgull encara ferit, respongué sense fre, sense analitzar les conseqüències de les seves paraules, tenyides de ràbia per la prepotència habitual d'ell que, més tard o més d'hora, sortia a la llum en les seves converses mitjançant una sageta emmetzinada de raó.

-Dídac, no em diguis això...

-Per què no? Si ets feliç, me n'alegro -li respon encara mantenint la mirada-. Feia el cor fort.

-Dídac, si us plau, la felicitat és quelcom ideal. A la vida cerques compensacions, però de vegades no arriben com tu desitges.

-Ho sento, Mercè, només et volia demostrar que no em necessitaves.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the bottom.

-Tu no em pots demostrar res... Dídac, jo no he aconseguit oblidar-te del tot... per bé que m'hi esforço. Ja ho sé, no ets capaç de comprendre'm, et diré més: dubto que sàpigues que és estimar una dona... En tot cas, jo estic capacitada per estimar dos homes. Perquè l'amor, creu-me, té moltes cares, es presenta de moltes maneres. Un, el meu marit, d'una manera ben diferent a com estimo l'altre que ets tu. No te n'has sortit, Dídac. No -respongué satisfeta per haver guanyat la partida-. I ara parlem d'una altra cosa, si encara ho vols.

-Mal fet... Mercè. -Es controlà per no dir-li estimada Mercè ets tu que no em pots comprendre i no t'ho puc retreure- I es posà pà·lid, com si l'haguessin colpejat el fetge. Continuà dient:

-Després de tant de temps, em creia que ja t'havies guarit d'aquesta obsessió.... perquè no és altra cosa. Em sap greu que no sigui així, perquè deus patir molt i quan al teu marit, en fi, el planyo. Potser no te l'estimes tant com tu dius... -atacà sense pietat- Altrament, per a mi les coses són més senzilles. Tant senzill com assegurar-te que no t'he estimat mai ni puc estimar-te -afegí simulant un orgull que li dolia haver de fer servir-. Un cop més considerà del tot imprescindible parlar-li, a la seva benvolguda Mercè, amb contundència, com a fre per a ell mateix. Li costaria molt refer-se de l'autodisciplina que sotmetia al seu propi cor, més feble que no pas el de la Mercè.

En acabat, després de dir la seva, va fer el gest d'aixecar-se com un animal ferit que desitja tornar al seu cau i llepar-se les seves ferides. Per a ella, en canvi, havia estat un home altiu i cruel.

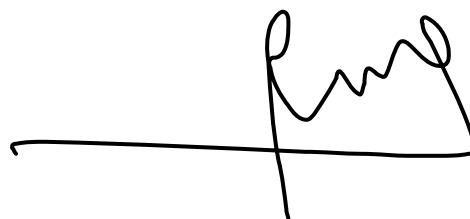
La Mercè, també ferida, penedint-se de les seves paraules, pensà que l'havia pifiada indubtablement. Per què no havia estat capaç de simular humilitat? Per què no havia estat capaç de dissimular? Capaç de fer-li creure un desamor que potser també l'hauria ferit?

Per què no li havia donat la raó senzillament i potser llavors hauria pogut conservar la seva amistat? La ràbia que havia descarregat abans contra ell, contra les seves paraules desdenyoses, se li capgirava contra ella i tancà els ulls i es mossegà els llavis fins a fer-se sang, sabedora que havia deixat perdre una oportunitat, potser l'única que se li presentaria, de fer les paus amb aquell home que malgrat tot no podia deixar d'estimar o així ella ho creia. Aquell amor que el Dídac havia qualificat en algun moment de malaltís era per a la Mercè l'únic amor autèntic que havia conegut. I no podia renunciar-hi pel sol fet que ell la rebutgés sense més.

El Dídac li donà un mocador per a què s'eixugués el llavi, abans de marxar, pagà el compte, i se n'anà dolgut i alhora empipat, també amb tristor i compadint la Mercè, conscient que ella estava també dolguda i avergonyida, però no hi podia fer res. Abans de sortir, es girà i la veié sanglotant. I ell també ho va fer en arribar a casa. No la podia consolar, hauria estat una traïció fer-ho. No es volia entendre. No volia parlar massa. Per a la Mercè, però, tot plegat era una crueltat que no es mereixia.

Un cambrer s'acostà a la Mercè, que havia romàs amb el cap entre les mans, i li preguntà si necessitava alguna cosa més. Ella contestà amb un gest i s'aixecà. Molta gent del local l'observà i mormolà, però ella no en va fer cas, el seu dolor era el més important.

A la banyera, molts anys després, aquests records encara li dolen a la Mercè. Surt de la cambra de bany, se'n va al menjador i observa la carta que segueix damunt el moble. Però no la vol llegir encara.

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal line that curves upwards and ends in a loop, with several smaller loops and flourishes above it.

Quan tornà del viatge a Pàdua, a l'aeroport l'esperava el marit amb un ram de flors. Li volia donar una sorpresa, perquè era l'aniversari de la Mercè. Quan ella el veié amb prou feines somrigué, però féu un esforç i va fer un petó al marit, una mica decebut per la fredor d'ella. Ell mai no havia entès les dones, perquè havia d'entendre la seva dona? Mai no estan satisfetes! -es deia sempre-. Aquells dies que ambdós havien estat de viatge gairebé no s'havien trucat, però el marit de la Mercè, en Toni, havia reflexionat força sobre el seu matrimoni després d'assabentar-se de la separació del seu germà. Havia decidit tenir més cura de la Mercè, dels seus sentiments, havia pensat que necessitaven més hores per estar junts, que potser unes vacances allí on ella volgués podria reviscolar una relació que en els darrers mesos s'havia refredat força. Arribà a la conclusió que volia salvar el seu matrimoni i que ho posaria tot de la seva part. Però no estava segur que ella lluités pel mateix. Així que considerà com a bon principi fer una rebuda calorosa a la dona. És clar que no comptava que la Mercè tornés adolorida.

-Com t'ha anat per Pàdua? -s'interessà el Toni.

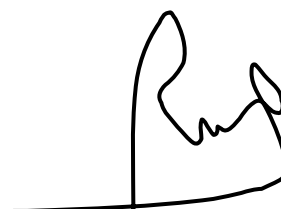
-L'expo? Molt bé...

-T'he trobat a faltar. No ens hem parlat gairebé aquests dies. Fas mala cara, et trobes bé?

-Sí, estic cansada. Anem a casa.

-Em creia que et faria gràcia que et vingués a rebre amb les flors... mormorejà ell-.

-Sí, i tant! ha estat tot un detall, sí..., una bona idea- respongué somrient, dissimulant, perquè era conscient que el marit no es

mereixia cap desdeny. Gràcies, Toni! -afegí mentre l'abraçava i li feia un altre petó.

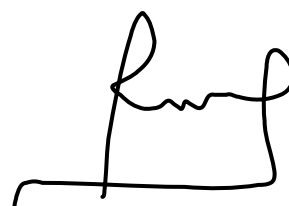
Com que la Mercè estava cansada i no tenia ganes de cuinar, però havia de menjar alguna cosa, proposà de convidar-lo a un restaurant. La resposta fou sorprenent: ell ja havia fet el dinar, només s'havia d'escalfar. Havia muntat la taula com mereixia l'ocasió especial amb les tovalles de festa i espelmes i havia comprat una ampolla de cava. La Mercè li agrai el gest i celebraren la festa de l'aniversari amb música relaxant de fons i en un clima tranquil. La Mercè elogià les qualitats culinàries del marit, que tenia fins llavors ben amagades i ell va prometre-li que ho repetiria. Després el cos de la Mercè cedí a l'esgotament dels darrers dies i s'adormí plàcidament al sofà fins a mitja tarda. El Toni se la mirà amb tendresa i pensà que havia estat una bona pensada el dinar. - Crec que vaig pel bon camí- va concloure.

Després vingué una bona temporada... -recorda la Mercè-, coincidint amb les vacances, primer, i després els encàrrecs a Barcelona. Es donà la circumstància que el Toni no havia de viatjar tant i podien sortir plegats.

-Però quan feia quasi dos anys que no veia el Dídac, vaig tornar a somiar en ell, sempre tornen aquests somnis... -li explicà en certa ocasió a la seva amiga Conxita. Sentia la necessitat imperiosa de tornar-lo a veure, encara que no em digués res. Però això depenia únicament de l'atzar i per això m'esforçava en estimar el Toni, perquè era el meu deure i el més just per a ell que no era pas responsable de la meua fal·lera pel Dídac.

El timbre del telèfon interromp el decurs dels seus records. És la seva cunyada, que la vol felicitar pel seu aniversari.

-Per molts anys- sempre li desitja de bon cor-.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Rosa', written in a cursive style.

Parlen una bona estona dels seus fills i els seus néts. Sortosament, tots treballen -li diu amb orgull la Dolors. Li promet que l'anirà a veure un dia de la setmana següent. La Mercè agraeix la felicitació i penja.

Amb la Dolors no s'ha entès gaire bé, però des que el Toni és mort, s'ha ocupat d'ella més que ningú altre. Va a visitar-la regularment i li porta hortalisses de l'hort d'un dels fills que viu al camp.

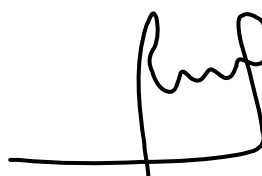
El dia que la va conèixer ja li va fer bon paper, després continuà atenta amb ella, com si es tractés d'una germana; malgrat que no han tingut converses gaire llargues i transcendents. A la Mercè mai no li han interessat especialment les històries que li ha explicat sobre el marit i els fills i després els néts, se sent fora de joc, perquè no pot compartir amb ella el sentiment joiós i dolorós al mateix temps de ser mare, de capficar-se per la febre, la varicel·la, els jocs o les notes dels fills, per les paraules malintencionades de les joves o de les veïnes, ni per la semblança del nét al fill. Què li ha de dir ella? Ella li pot parlar de pintura i d'art, de literatura, de filosofia, de l'actualitat, i sobretot de la buidor i la soledat, de l'amor i la dolorosa infidelitat. Sí, sobretot, li pot parlar d'un amor sense sortida, d'un amor frustrat, i d'una deslleialtat involuntària, egoista, però irremeiable. D'això, sí, en podria parlar molt ara que dedica molt de temps a recordar, a comprendre els seus sentiments i els dels altres. A la Dolors, la comprèn, és clar; però el seu discurs és aliè a la seva vida. Sovint troba a faltar la mena de conversa que li és pròpia i que mantenia amb el Toni, quan eren junts, quan passaven una bona temporada. Però quan a ell van diagnosticar-li aquella malaltia estranya... i va perdre primer la parla i després la memòria, progressivament, com qui refusa poc a poc la seva identitat fins anul·lar-la; la Mercè va perdre el seu interlocutor i la soledat li anà envaint novament, de mica en mica,

com l'ona gegant que desagraïda s'enduu la sorra de la costa que li dona recer.

D'això ja fa més de vint-i-cinc anys, però d'aquella pèrdua gradual de coneixement de les coses del seu voltant, dels records i de l'autonomia del seu marit, encara la reviu amb dolor. En aquells moments, hauria desitjat tenir una veu al costat que la consolés, que substituís la veu del marit que li mancava, i havia pensat en ell, en el Dídac, un altre cop, o millor dit, com sempre, perquè mai no l'havia pogut oblidar del tot.

Durant aquell temps, va deixar de treballar, per fer-se càrrec del Toni, s'aïllà com ell, per fer-li costat, per atendre'l les vint-i-quatre hores, perquè el Toni tornava a ser un nen. Potser fou llavors, quan els seus sentiments vers el seu marit s'assemblaren als d'una mare, perquè com ella, s'entregava amb tendresa a un ésser indefens i en tenia cura; malgrat que en el fons un altre sentiment li bullia, un que li remordia la consciència. I s'ho retreia. El seu instint li deia que fugís, que l'amor s'havia convertit en compassió, que necessitava la presència del Dídac, per plorar sobre la seva espatlla tants anys de desig negat, per confessar-li que malgrat tot, encara l'estimava. Però un balboteig, una nafra, una llàgrima als ulls del seu marit, la feia tornar a la realitat i descartava immediatament altra possibilitat que no fos la d'esperar el trist moment en què ella podria descansar, però en la més pregonada soledat. I així fou uns mesos després.

Tornà a la feina per recuperar la normalitat, per distreure's sobretot. I al cap d'un temps, tornà a viatjar i a muntar exposicions, amb l'esperança de retrobar un dia el Dídac. I així fou sis anys més tard. Qui ho anava a dir! L'atzar capritxós no descansa mai.

La Mercè surt a passejar una estona pel parc que té a prop de casa. Sovint seu en un banc per descansar després de caminar mitja hora, llegeix o dibuixa el que veu al seu voltant. Observa les mares amb els seus nens joganers, el senyors que passegen el gos, les parelles que es besen o es discuteixen, les dones soles com ella... observa i somriu quan li venen al cap imatges dels seus records agradables, algunes de la infància, les que percep més clarament; d'altres, amb el Dídac; sens dubte les més plaents, imatges del seu marit, que recorda amb tendresa; però de vegades el passeig es converteix en dolorós, perquè les seves evocacions són absolutament desplaents.

Amb els anys ha après a conviure amb el dolor, amb la dissort; però en fer el balanç vital, a la seva edat és força normal de fer-lo -es justifica- arriba a la conclusió que malgrat tot, ha estat afortunada. Sap molt bé que des que marxà de girona i es posà a treballar no ha hagut d'estrènyer-se mai el cinturó, que en general ha gaudit de bona salut, que ha estimat i ha estat estimada, què podia desitjar més? Ha treballat en allò que l'ha apassionada, ha rebut la consideració professional, no ha emmalaltit fins que l'edat li ha recordat la seva condició de mortal, ha tingut una família, minsa, però al capdavall, una família, una mare que es va deixar les mans per a ella, un marit que li va fer bona companyia ... I, en canvi, des de feia anys la seva pintura era fosca, potser era un reflex d'un neguit inefable, d'una angoixa i una insatisfacció evidents? Sovint els temes onírics dels seus quadres evoquen uns desitjos sensuals incompresos i mai sadollats. Per què no en tenim mai prou amb allò que tenim? És absurd, vist retrospectivament -cavil·la sovint la Mercè-.

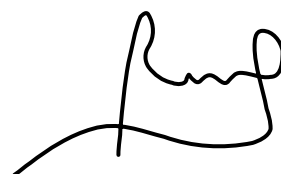
En tornar a casa, després del passeig, es troba un missatge al contestador.

Una veu d'home d'avançada edat es presenta com a Joan Galceran, amic del Dídac Serrallonga. Deixa un número de telèfon, però assegura que tornarà a trucar si ella no ho fa. La Mercè està encuriosida, però mai no li ha agradat trucar per telèfon, així que està disposada a esperar. Es pregunta com s'ha assabentat del seu nom i telèfon, l'única explicació és que el Dídac li hagués donat, però per quina raó? Després de tant de temps, de tot plegat, conservava el seu nombre de telèfon encara ? Es fa un munt de preguntes sobre el misteriós desconegut. Potser ens coneixia a tots dos de la feina... -es diu dubtosa-. Va arribar a conèixer molts artistes, marxants, gent vinculada a l'art, als museus i galeries d'art; el Dídac i la Mercè tenien amics i coneguts comuns. Gairebé tots s'havien esvaït. Recorda una galerista que havia posat l'ull en el Dídac i com que amb la Mercè tenia força confiança, li ho havia insinuat per tal que ella pogués intercedir-hi, cosa que la Mercè no podia fer per raons òbvies. La galerista ho va intentar durant una temporada, li va confessar, però sense cap èxit. La Mercè sabia que no era l'única. Però totes fracassaven sense saber per què. No sabem mai per quin motiu agradem o no agradem als altres, per quin motiu algú s'enamora de nosaltres o algú ens rebutja, és un misteri que no hem d'aclarir mai. És una qüestió de química, diuen? I qui ho sap!

El Dídac tenia un encant especial, nogensmenys atreïa com un poderós imant tant les dones com els homes.

Els amics l'admiraven, el convidaven a casa seva, al seu xalet, a la seva festa d'aniversari o a la seva boda, cap no volia prescindir de la seva presència. Potser perquè ell els ajudava molt. Els finançava projectes, els donava ànims, coratge i qui sap més. I a ell, li agradava ésser protagonista, el centre del cercle dels seus amics, l'amic amb qui comptaven tots. No obstant això, molts cops em

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal stroke on the left that curves upwards and then forms a series of loops and a final vertical stroke on the right.

donà la impressió -segons vaig deduir de les seves paraules- que es movia per sentiments de compassió i sempre des d'una atalaia. Sentir-se estimat pels amics semblava ésser el seu objectiu vital. Li obsessionava força la imatge que la gent podia tenir d'ell. I el preocupava molt el sentiment de culpabilitat. Però era ferm en les seves decisions, no donava el braç a tòrcer... Recorda amb tristesa que a la residència no el visités mai cap dels seus amics. Pel seu aniversari, va rebre una trucada. Solament una. La Mercè creié que era la de la seva neboda. Després es tancà a la seva habitació i no va sopar amb la resta. La Mercè, temptada a visitar-lo, no va gosar. No suportaria una altra resposta desdenyosa. Havia de respectar el seu silenci, el seu aïllament.

Després de tants anys, que el Dídac es comportés com un nen empipat, medita un cop i un altre la Mercè, no tenia cap sentit.

Per quina raó no li podia estrènyer la mà a les portes de l'eternitat o de l'absoluta anihilació, segons el que es cregui? L'orgull... fins al darrer moment?. La negació fins a les darreres conseqüències?. I per què hi havia de pensar tant ella en ell, per què havia de témer tant la seva reacció? Per què no pot treure-se'l del cap, ara ja mort ell i amb quatre dies de supervivència ella? Per què encara té la seva carta damunt el moble del menjador? I troba una resposta a aquest darrer interrogant que es fa mentre fulleja una revista d'art on publicà un article: -Perquè ets una covarda, al cap i a la fi... -es diu corsecant-se un cop i un altre.

La veu d'un desconegut, el nom d'un home que no identificava, havia encès un altre cop la flama del record. No, no trucaria pas ella. Prou turment. Ha de llençar la carta, oblidar-la. O obrir-la indiferent, com si fos una carta de la companyia del gas. Ell està enterrat i ella també ha de ser capaç d'enterrar la força que

l'arrossega cap al seu record. És mort i enterrat i el meu record també -es repeteix amb veu baixa, mormolant gairebé.

Se seu davant el retrat del Dídac i sense treure'n l'ull mira de reüll al moble i el sobre que és damunt. Una llambregada que enretira tot seguit sense cedir a la temptació d'agafar la carta. S'hi resisteix un cop més.

-Faré una cosa que mai no he fet -pensa la Mercè- quan truqui aquest senyor, li diré que s'equivoca, que no conec de res el tal Dídac, que ella no és qui és. No vull saber res més d'ell. No en vull parlar. Millor encara, no em posaré al telèfon -es vol autoconvèncer sense èxit. Però sap que no ho farà al capdavant. Potser el primer cop, peedò no pas ai insisteix gaire.

Al vespre, rep una trucada però no respon. Es resisteix la temptació i deixa que el timbre soni diversos cops fins que es fa el silenci.

Però la carta, l'única carta que li ha escrit el Dídac, continua tancada damunt el moble.

A handwritten signature in black ink, consisting of a large initial 'P' followed by a series of loops and a horizontal stroke at the bottom.

A l'endemà, la Mercè s'ha de quedar a casa perquè la Valentina li fa la neteja setmanal. Sovint aprofita per donar-se un bany, perquè quan és sola a casa li fa por entrar i sortir de la banyera, tot i que de vegades ho fa arriscant-se. La Valentina ja ho sap i li ho diu sempre:

-Senyora Mercè, ara vaig a netejar l'habitació del costat. Si em necessita, només ha de fer un crit.

Mentre la Mercè és dins la cambra de bany, sona el telèfon. La Valentina no l'agafa mai, però sent una veu que es grava al contestador. Quan surt la Mercè de la cambra, la Valentina li fa saber que un senyor ha deixat un missatge.

-No ha dit cap nom? -li pregunta la Mercè, sospitant que es tracta del mateix senyor que es va identificar com amic del Dídac.

-No, crec que no, només ha dit que tornarà a picar. Però vostè ja l'escoltarà...

En efecte, quan l'escolta, confirma que és ell, l'amic del Dídac.

-Déu meu, que deu voler aquest home? -pensa neguitosa. Potser serà millor que m'hi posi en contacte, del contrari no pararà de trucar. O potser sí, potser es cansarà... Bé, ja ho decidiré després. Ara no en tinc ganes.

-Senyora Mercè, què faig amb aquests quadres? Vol que li pengi algun? -li pregunta la Valentina.

-El retrat... -respon pensantosa la Mercè- podríem penjar-lo a l'estudi. Treiem el paisatge, que ja el tinc molt vist, i quant als altres, de moment guardem-los a l'altell.

-Està bé. Li puc fer una pregunta, si no ho considera una indiscreció? -vol saber encuriosida la Valentina.

-És clar, què vols saber?

-Com és que no té penjat cap retrat del seu marit, que en pau descansi?

-Bona pregunta... -respon amb un somriure als llavis, sorpresa de la seva aguda observació-. Té a veure amb l'estètica. Vull dir que el seu físic no m'inspirava, a diferència del Didac. No vaig demanar-li mai de dibuixar-lo, ni ell m'ho demanà mai. A ell, de fet, no li agradava fer-se fotos ni fer-les als altres, no en conservava ni tan sols de la seva família. No sé per quin motiu, ho vaig trobar sempre una mica estrany; però tots tenim les nostres manies i fal·leres i ell tenia aquesta fòbia. Si el seu rostre, el seu cos hagués estat bell o atractiu als meus ulls, com ho era el del Dídac, hauria pogut aprofitar alguna ocasió per dibuixar-lo d'amagat, per tenir-ne una imatge i conservar-la en el record, fóra el més normal, però no fou així i per això gairebé no conservo cap foto d'ell a excepció d'alguna foto que la seva germana m'ha facilitat i on estem tots dos. En fi, ja saps perquè no el vaig retratar mai. Et veig molt encuriosida, què vols saber més Valentina?

-Ai, senyora, potser em propasso... em dirà tafanera.

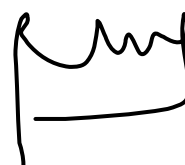
-No pateixis, la tafaneria és humana i és senyal d'interès per la vida dels homes i dones.

-Doncs, si m'ho posa tan fàcil, ara seré més agoserada, després de tants anys, potser no li farà res respondre'm...

-Vinga, endavant, què vols saber? -li pregunta amb bon humor- Avui estàs disposada a assabentar-te de tot... ja ho veig. Certament, han transcorregut ja tants anys d'ençà que el Toni és mort, que no em fa res confessar que...

-Que no se'l va estimar mai com el Dídac?

-Sí me l'estimava, i crec no enganyar-me afirmant-ho, no vaig deixar d'estimar-lo mai, malgrat la seva malaltia, però tens raó, el Toni m'inspirava uns altres sentiments, difícils de definir. I encara

més d'expressar. Amor i amistat no són dos conceptes de fàcil definició. És difícil explicar aquest sentiment, com un mal de queixal. No sempre estan ben delimitats. Tant de bo! Ens estalviariem molts maldecaps. Però les fronteres són confuses, no en tinc cap dubte, perquè hi ha moltes menes d'amor. Sempre ho dic. Tu ho saps, oi? Una mena de sentiment, diguem-li amor, car hem de nomenar-lo d'alguna manera, m'unia al Toni, efectivament; però no era el mateix que em feia vibrar i el que em convulsionava. Només el Dídac m'ha tragirat, m'ha enardit, m'ha sadollat de joia - en la imaginació- i, ahora, m'ha esfondrat. Fins i tot, Valentina, a l'endemà d'haver enterrat el meu marit, vaig somiar que ell, vull dir el Dídac, era allí, al cementiri, que m'observava de lluny; i el somni fou tan real que vaig despertar amb llàgrimes als ulls, sense saber exactament si plorava per la desaparició del meu marit o perquè el Dídac era allí. No li podia perdonar que no s'hagués atansat a mi i m'hagués consolat com qualsevol amic hauria fet. M'entens, Valentina? Comprens quin ha estat el meu dolor? Hi hauria qui s'escandalitzaria i em diria infidel, simplement.

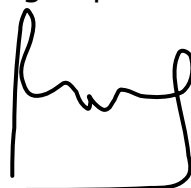
-No pas jo, senyora Mercè, perquè jo sí que la comprenc, la meva experiència ha estat similar, per això la puc entendre. Em vaig casar perquè necessitava un home, però en desitjava un altre.

-Bé, això que necessitaves un home no acabo d'entendre-ho massa. La companyia no ha de venir necessàriament d'un home que es fiqui al teu llit.

-I ara ho comparteixo, però llavors eren uns altres temps, i a més jo volia tenir fills.

-Uns fills que a l'hora de la veritat t'han deixat ben sola.

-Aquest és un altre assumpte... no els hem de lligar per sempre. Han de fer la seva vida, ho entenc. De vegades han de marxar lluny. Jo ho vaig fer en el seu moment. És lògic que ells també ho

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and curves, positioned at the bottom right of the page.

facin. No els puc retreure res. El cas és que si volia tenir relacions, necessitava un home al meu costat.

-Però tu ets més jove que jo, els temps ja canviaven. No obstant això, vas optar pel camí més fàcil o més viable, diguem-ne. En fi, el cas és que et vas voler casar i vas utilitzar el teu company per aconseguir el que volies, no ho veus així?

-Sí, ho reconec. Tanmateix, ell -l'home que vaig escollir per aquesta finalitat- no s'hi oposà gens ni mica, al contrari, s'enamorà de mi, més que jo d'ell. I es va deixar portar, mansoi, cap al meu terreny. No li feia cap mal, oi? El vaig fer feliç, al capdavant, per això no és tan reprovable... això sí, no vaig oblidar aquell altre xicot durant molt de temps.

-Suposo que el meu amor pel Dídac es podria qualificar d'obsessiu. Pensant-ho bé, aquesta mena de sentiment potser no hauria de batejar-se amb el nom d'amor. Tots creiem saber què és l'amor, l'estimació; tan errats anem tots plegats! Somiaves sovint en ell? - li pregunta a la Valentina, que s'ha aturat per pensar amb l'escombra enmig del menjador.

-És clar, molts cops vaig veure'l en somnis, un cop casada sobretot, perquè desitjava veure'l un altre cop, suposo. Era una obsessió també.

-Possiblement. Ells van ésser les nostres víctimes, Valentina. Estigues segura.

-Per què ho diu això, senyora Mercè? Jo mai no li vaig dir res, mai no ho va saber ell.

-Llavors ho vas fer millor que jo, sí, i tant millor!

-Però per a mi fou més fàcil, perquè jo no vaig veure'l més. Se'n va anar i mai no vaig arribar a confessar-li la meva estimació, ni tan sols vaig insinuar-li. Em vaig quedar amb la recança que si li ho

hagués dit potser m'hagués escoltat, m'hagués pres en consideració... no ho sé.

-Això ja mai no ho podràs saber. Millor així, creu-me. Jo vaig cometre l'error, del qual m'he penedit molts cops, d'haver-li manifestat el meu amor quan ell m'estava oferint una amistat sincera.

-Això va dir.

-Per quina raó havia de mentir?

-El secret se l'emportà a la tomba.

Què vols dir, Valentina? Que m'estimava de debò? Que no era solament amistat el que pretenia de mi? Per què s'ho havia d'amagar? No patiria ell tant com jo? Tal com em parlava, com em refusava, se'm fa difícil creure el que dius.

-Li ho dic perquè conec altres casos... en un cas concret que conec d'allí del meu poble, per exemple, ell li anà darrera durant un temps i ella el rebutjà un cop i un altre perquè no s'adonà i pensava en un altre xicot. Quan després ella s'enamorà, llavors el xicot amb l'orgull ferit hi renuncià per fer-li mal. M'entén? I en un altre cas...

-Sí, però el Dídac per molt orgullós que fos no...-interromp pensadora- hauria actuat així per desdeny. Jo no m'estimava ningú altre, no vaig donar-li zels mai. Potser fou un error també, no haver-li mostrat mai indiferència, que fa mal de debò. I l'altre cas, què va passar?

-Doncs el xicot tenia altres preferències sexuals.

-Ja, t'entenc; però mai no vaig pensar que ell fos homosexual. Tenia amics, com tots. I amigues.

-Bé, tant se val, oi? Ja és mort, vostè no ho sabrà mai. Possiblement no li agradava vostè, així de senzill. No volia la seva companyia per sempre. Així de simple. De vegades cavil·lem

massa. Deixi-ho estar, no hi pensi més. Perdoni que hagi tret el tema.

-Potser si parlés amb aquest senyor que ha trucat, amic d'ell, ho esbrinaria. No sé què vol, no sé per quin motiu vol parlar amb mi però intueixo que em pot explicar detalls que desconexo del Dídac. O potser no.

-Per què no el truca doncs, si està tan encuriosida? -li suggereix la Valentina.

-Sí, aquest vespre el trucaré.

La Valentina ja ha marxat, com sempre, a les sis de la tarda.

El dia és plujós i la Mercè no vol sortir al carrer per por a fer una relliscada. No li convé caure, ara que el cap del fémur està força recuperat. Li ve a la memòria el dia que se'l va trencar, també era un dia plujós. Era divendres i anà a comprar al mercat. La pluja l'agafà per sorpresa, carregada com anava amb les bosses de la compra, quan uns nens van passar corrents i la van fer trontollar, no va poder-se agafar-se a res i anà a terra. Els tomàquets i les taronges van sortir rodolant de les bosses i ella se'ls mirà impotent, perquè de seguida s'adonà que s'havia fet mal, que el dolor era insuportable i no s'aixecaria sola. Al seu voltant, dues senyores i un xicot li preguntaren si s'havia fet mal. És clar, que m'hi he fet mal, babaus! -volia respondre- no veieu les ganyotes que faig?- però es limità a dir amb veu baixa, tractant de suportar aquell dolor intens i desconegut, -sí, truqueu una ambulància-. El xicot trucà a urgències amb el mòbil en observar que la Mercè no es podia moure i es queixava. Mentrestant, s'acostà més gent i no trigà a venir un guardià urbà. La interrogà com és costum, com ha estat, què li fa mal... preguntes a les quals li costa respondre. L'ambulància trigà poc a venir, però a ella li semblà una eternitat. Finalment se l'emportaren. Les bosses de la compra les havia

recollides una senyora del mercat que, amablement, li digué no pateixi, jo li guardo tot això a la parada. Però ja no hi podrà tornar. A l'hospital, li diagnostiquen la fractura del coll del fèmur. Una trencadissa greu, no la vull enganyar -li diu el traumatòleg- i més a la seva edat. Les dues setmanes que va passar allí, després d'ésser intervinguda quirúrgicament per estabilitzar-li l'articulació amb dispositius mecànics, li resultaren eternes. Rebia visites de dues veïnes. I de la cunyada. Sort d'elles, que la van animar força. Però el que més desitjava era impossible: que el Dídac s'assabentés i l'anés a veure-la. No podia imaginar que ell vivia també en aquells dies els darrers de la seva vida autònoma. No sabia ni tans sols si era viu encara, però intuïa que el veuria un últim cop. En fi, d'ençà ja ha transcorregut tres anys i la Mercè celebra que encara és viva. La seva recuperació ha estat lenta, però amb el seu esforç, la seva fèrrea voluntat, ha pogut tornar a casa finalment i pot caminar de nou. Ha estat una mica miracolós, a la seva edat, poder sortir-se'n bé. Té molts records del lloc i de la gent on va fer la rehabilitació. Sobretot de la Conxita. I tampoc no pot oblidar, mai ho farà mentre visqui, aquells dies en què l'atzar volgué que es retrobés amb el Dídac i d'ell fugís per no veure'l moribund.

Ja s'ha fet de nit i pensa que ja és hora de trucar aquest senyor, amic del Dídac, que ha intentat posar-se en contacte amb ella en dues ocasions. S'ho ha rumiat molt i ha decidit escoltar el que sigui...

Agafa el telèfon decidida, però marca el número amb una basarda que no entén ni ella mateixa. Que tem? És absurd -pensa- per què se'm regira el cor com si hagués de parlar amb ell mateix? Em turmenta des d'allí on sigui, em turmentarà, déu meu, fins que em mori? -cavil·la mentre sona el telèfon-. Per fi, escolta una veu desconeguda i se sent alleugerida.

- És en Joan... l'amic del Dídac? Sóc la Mercè, m'ha trucat dos cops... -pregunta per anar al segur-.

-No, senyora, ara no hi és.

-Ah, i sap quan hi serà? -respon contrariada-.

-Doncs no ho sé, perquè ha hagut d'anar urgentment a casa de la germana, al seu poble, sap, ella està malalta i no sé quan tornarà, aquestes coses mai se saben, oi que em comprèn?

-És clar, faci'm el favor de dir-li que l'he trucat quan hi parli.

-Sí, no pateixi, ja li ho diré.

-Perdoni, vostè és amic seu o família? També coneixia el Dídac? -pregunta encuriosida.

-Nosaltres som bons amics, ells dos també ho eren, però jo no el conecia, el Dídac, tot i que me n'ha parlat molt d'ell i de vostè... Lamentà moltíssim la seva mort. En fi, ja parlaran vostès dos quan sigui possible. No pateixi que ja li farà un truc. Ell té moltes ganes de conèixer-la.

-Doncs pel que em diu, també tinc molt d'interès en conèixer-lo. Gràcies i bona nit.

La Mercè també té ànsia de conèixer aquest senyor, però haurà de prendre paciència.

Per ara decideix no obrir la carta, espera haver parlat amb aquest Joan Galceran.

Transcorreguts tres dies, el senyor Joan es posa en contacte un altre cop amb la Mercè i acorden una trobada a casa.

El senyor Galceran és un xicot agradable a la vista, alt i prim - pensa la Mercè en obrir la porta i rebre'l-

Se seuen al sofà del menjador i comencen a parlar. La conversa distesa porta a explicar en confiança algunes intimitats.

-De vegades encara somio en ell, creu vostè que això és normal?

Senyor Joan, tinc més de vuitanta anys, en fa més de quaranta que em va donar carbasses, perquè fou així, malgrat el seu silenci. Sí, un silenci que ho deia tot. Silenci i mirada penetrant, de perdonavides i alhora de qui compadeix una víctima de les circumstàncies. Un silenci esfereïdor, cregui'm... però jo hi tornava, a cercar-lo dins meu, de vegades, en el ressentiment...

-L'entenc, la seva mirada també em va ferir més d'un cop, però jo també necessitava mirar-los, endinsar-me en ells, per copsar l'essència del seu esperit...

-Així, doncs, vostè també se l'estimava...

-I qui no? Tenia un encant engrescador, una força emprenadora i...sí, la seva pell s'impregnava d'il·lusió cada cop que parlava dels seus projectes, tant se val que no sortissin tan bé com volia, perquè retornava l'esperança en un altre. I et contagiava la seva alegria. Tanmateix, sap què penso, senyora Mercè?

-Ho sé, sé què em dirà... ell no era tan feliç com volia donar a entendre.

-Això mateix! No pas perquè els seus projectes, la seva feina en general, no tinguessin l'èxit que cercava, sinó que hi havia quelcom en ell, difícil d'explicar, que el feia sentir sol. Una soledat que l'angoixava fins i tot, per més que disimulés davant dels altres. Un

sentiment potser d'arrel patològica o hereditat. El cas és que l'alegria en alguns breus instants es transformava en decaïment absolut i quan s'adonava que aflorava involuntàriament en els seus ulls, en la seva veu, en les seves paraules, es rebotava contra ell mateix i treia força de nou i tornava a ser el xicot optimista i valent de sempre.

-Com és que no va anar a veure'l mai a la residència, senyor Joan, si l'apreciava tant?

-Ell mai no va voler que el veiessin malalt, no li devia agradar gens ni mica que vostè el tornés a veure justament a les seves acaballes, lluitant contra la malaltia que el deixà inútil.

-Bé, això ho comparteixo, a mi tampoc m'agradaria... però expliqui'm com el va conèixer vostè?

-D'això ja fa molt de temps. Érem joves...

-Tant de temps fa? No m'havia parlat mai de vostè...

-No, se n'amagava, li feia vergonya tenir un amic com jo.

-Per què? Cadascú és com és i ell l'apreciava a vostè, suposo...

-Sí, és clar; però en públic no mostrava mai les seves debilitats.

-Què vol dir?

-Bé, el cas és que ell no era home que donés el braç a tòrcer, prou ho sap senyora Mercè, i la seva consciència moral cristiana no acceptava que...

-Segueixi, no em dirà ara que ell era homosexual?

-No he dit això. Però jo sí que en sóc. A vostè se l'estimava, sap?, a la seva manera. I a mi també, però ell era ell, absolut, tenia amics i els ajudava tant com podia, és clar, sí, a mi també m'ajudà quan ens vam conèixer a l'hospital. Mon germà morí molt jove, ell era allí també, visitant un amic seu, i ens vam caure bé, vam compartir aquells moments de dolor. El seu amic també morí al llit del costat del meu germà. Ens vam acompanyar l'un a l'altre i vam

començar una amistat que durà fins que se sentí massa lligat. No em digué mai amb mots que jo era massa absorbent i que ell no pertanyia a ningú. Volia sentir-se estimat pels favors que feia, però ens mantenia a distància, perquè la seva llibertat d'acció i de pensament eren prioritàries, les seves decisions sorgien de la seva aparent convicció, malgrat que de vegades demanava consell, sempre sense que fos massa evident. El seu orgull mateix li impedia reconèixer la seva ambigüitat sexual.

-No l'entenc, què vol dir ambigüitat sexual? Bé, el cert és que em donà sempre la impressió que tractava d'igual manera els amics que les amigues, que les seves mirades eren massa fugaces i fugia de tot allò que el pogués temptar. Però és absurd parlar-ne, senyor Joan, perquè és mort. No sabrem mai a qui va estimar de debò, tret de la seva família, ignorarem com eren els seus sentiments més íntims. Només sabem que nosaltres el vam estimar, possiblement cadascú a la seva manera, i que el nostre amor no el va satisfer, no en tenia prou o potser, el contrari, era més del que podia suportar. Sap, senyor Joan, a la residència, hi havia una dona que se li insinuà, no hi tocava gaire... em va fer gràcia, imaginar-me que en el seu estat lamentable fos capaç de correspondre una dona com mai no ho havia fet. I vaig pensar, noia, ho tens clar! Era una ironia, oi que m'entén?

-Sí, hauria estat graciós i injust... en fi, com vostè diu, ja no és amb nosaltres. No obstant això, és present en els nostres cors. Ens hi ha deixat una forta empremta, és evident.

-Té raó. Quan ha dit vostè que ell m'estimava, com ho sap ? Li'n va parlar?

-Mai no va dir amb totes les paraules que se l'estimés, no l'enganyaré.

-Però hauria estat bonic... portar-me a la tomba aquest dolç record.

-És clar, però miri jo sé que li va comprar quadres sense que vostè ho sabés, sé que l'admirava, que llegia els seus articles amb molt d'interès. Els col·leccionava tots, però la neboda va fer neteja del pis sense mirar prim, sap? Ell tenia molts llibres i papers de la feina. Els llibres els va donar, alguns a les biblioteques, d'altres se'ls va quedar. Va trobar els seus quadres, els va conservar -suposo- durant un temps...

-Sí, me'n va portar a casa. Juntament amb una carta -afegí amb veu més baixa i arrossegant les paraules-. Vam parlar una bona estona. Em donà la impressió que no el conexia gaire el seu oncle. Em va sorprendre molt que el Dídac tingués aquestes pintures. Les havia vist vostè algun cop?

-Sí, un sol cop vaig anar a casa seva i em va ensenyar la seva biblioteca, on també hi tenia exposats els seus quadres juntament amb d'altres, hi tenia un munt de carpetes amb articles seus i de vostè, d'altres especialistes en art i molts records. Va dir-me, ho recordo molt bé, perquè li confesso que vaig sentir-me zelós per uns instants, que una dona que significava molt per a ell era l'autora d'aquelles pintures i articles. Em vaig fixar en la signatura, vaig retenir el seu nom i, en arribar a casa, vaig sentir la necessitat de prendre'n nota. Volia saber qui era vostè. No me'n va parlar més, com si se'n penedís. Potser llavors vostès eren amics i mantenien bones relacions. Però ell sempre era fonedís en aquestes qüestions.

-Fou després de pintar el seu retrat... vam trencar sense dir-nos cap paraula, perquè no calia, les nostres relacions amistoses més estretes. No vaig trepitjar més casa seva, tot i que hi passava sovint amb l'esperança de veure'l un altre cop, ni que fos de lluny... però l'atzar, còmplice del destí, s'encarregà de fer-nos retrobar en altres ocasions. Retrobaments que ens causaren aflicció a tots dos.

Vull pensar que a ell també. Copsava el seu empal·lidiment, encara que en aquells moments de tensió màxima, l'ofuscació me la fes ignorar. I el darrer cop que ens vam retrobar, a la residència, per a ell fou un càstig per a un pecat no comès.

-Probablement, senyora Mercè, per a ell fou terrible veure-la allí, després de l'esforç que havia fet per distanciar-se'n. Però ningú n'és el responsable, no hi podien fer res, estava escrit que s'havien de retrobar en aquestes penoses circumstàncies. I estava escrit que vostè el sobreviuria. No li doni més voltes, cregui'm, la vida és així.

-Però si m'estimava... és clar, no com jo a ell. Si m'estimava... després de tants anys, encara no comprenc del tot la seva reacció a la residència. No li sembla, que a la nostra edat, en les nostres circumstàncies, en la recta final de la nostra vida, no podia almenys ser amable amb mi? Sincerar-se amb una vella amiga? Cercar consol en una veu coneguda?

-En Dídac era difícil d'entendre. Bé, tots els éssers humans ho som, però ell callava més que no parlava de sí mateix i per això el seu comportament ha estat molts cops indexifrabable per a nosaltres, que l'estimàvem, que el volíem ajudar, que el volíem correspondre.

Ell no es deixava, com si obligat a mantenir un secret, s'allunyés de tot contacte que comportés un lleuger risc de desvetllar-lo. Evitava les situacions d'excessiva confiança, de confessió. En fi, senyora Mercè, ha estat per a mi un gran plaer conèixer-la i parlar plegats del nostre estimat Dídac, l'amistat del qual ens ha commocionat profundament. El nostre Dídac misteriós és mort. Crec que ja és hora que llegeixi la carta que li va escriure, potser llavors el comprendrà millor. Ara me n'he d'anar.

-Està bé, senyor Joan, ha estat un plaer també per a mi. M'ha agradat compartir amb vostè aquesta estona, mentre la qual hem sentit a prop el Dídac, per darrer cop, suposo.

La Mercè restà pensadora la resta del vespre i llançà una llambregada a la carta que seguia damunt el moble.

Què em volia dir per escrit que no em pogués dir en persona? - pensa la Mercè- al capdavall, després de tants anys m'ho podia dir tot i en canvi es resistí fins al darrer moment a parlar-me. Potser m'havia de dir quelcom que mentre era viu no podia... potser per això em cridà abans d'expirar i jo no hi era. El senyor Joan m'ha donat entendre que m'estimava, com s'explica sinó aquesta col·lecció de quadres i articles meus a casa seva? Què amagava, quina veritat em revelarà aquesta carta? -es pregunta pensadora la Mercè que és a punt d'agafar la carta per llegir-la sense oposar ja cap resistència a la temptadora curiositat; i, un cop asseguda còmodament a la seva butaca, on tantes vegades ha recordat i ha somiat en ell, obre l'única carta que el Dídac ha escrit per a ella.

Passa els seus dits prims, tremolosos, per damunt la tinta amb què està escrit el seu nom, com si pogués amb aquell gest delicat i fonedís capir quelcom deixat pel seu autor. Tant de bò la seva essència hagués pogut persistir en les emprentes deixades al sobre i la pogués sentir!. I llegeix dos fulls de paper poc a poc, esforçant-se per sentir la seva veu, després delectant-se en la imatge del seu rostre, dels seus ulls blaus. S'atura després de l'encapçalament, tanca els ulls i somriu. Es treu les ulleres, es frega els ulls cansats i després de col·locar-se de nou les ulleres que de sempre l'han acompanyat, continua serena la lectura.

L'única carta

"Estimada Mercè,

Ja ha arribat el dia que esperava. He desitjat molt que arribés aquest dia, perquè per fi em sentiré lliure, però m'he resistit tant com he pogut a abandonar aquest món abans d'hora. Ja ha arribat el moment que em confessi, sí, com ho sents, ara que ja no hi sóc. He trigat molt, oi, Mercè? T'he fet patir, prou que ho sé. I no saps com ho lamento.

Ara que tots són morts, menys la meva neboda i tu, et diré allò que he hagut de callar a contracor.

Quant a ella, la Laura, viu en un món que no és el nostre, un món que ni tu ni jo compartim, perquè som d'una altra generació.

Pel que fa a tu, estimada Mercè, t'haurà resultat difícil comprendre la meva actitud, el meu comportament vers a tu. Ho entenc. El cas és que tot té una explicació, una causa. Sí, has de saber que has estat víctima d'una promesa que vaig fer en el seu moment al meu pare. Ja ho saps, en aquest assumpte hi té a veure ell, sobretot ell. I de retruc, nosaltres. Jo també he sofert, malgrat les aparences. Malgrat la meva crueltat. Potser fins i tot més que tu, però per un cop a la vida seré humil en reconèixer que no sóc ningú per dir qui ha patit més en aquest afer. En algun moment m'hauràs maleït. Perdona, et deus estar impacientant...

Saps? encara ara em costa molt dir-t'ho, com si traís mon pare. El veig. No, ja n'hi ha prou de misteris, és el moment de dir-t'ho, de donar-te explicacions, de fer-te entendre per quina raó malgrat la nostra amistat, malgrat el meu amor, sí, amor, com ho sents, Mercè, i ja no em fa vergonya dir-t'ho-, et vaig desdenyar fins al darrer

moment de la meva consciència. Malgrat la meva frisança per veure't i acaronar-te, et vaig desdenyar. No van caler gaire paraules, oi? amb el silenci vas comprendre allò que no tenia explicació aparent, i en silenci vas acceptar aquest desamor com el teu destí. També era el meu.

Estimada Mercè, he hagut de descansar, em dolen aquestes paraules pel dolor que t'hauran provocat... i a mi, Mercè, mai no t'has imaginat com he patit darrere la meva màscara feréstega d'amant desdenyós, com darrera la meva aspror, m'he mossegat els llavis i he saborejat la meva sang creient que era la teva. Freturós de veure't, de parlar-te i tocar-te, m'he posat al teu lloc estant en el meu, perquè els teus sentiments han estat calcats als meus.

Però Mercè, com es pot negar la paraula d'un pare quan et prega i et fa prometre que conservaràs mentre visquis la seva dignitat, la de la família, digues com es pot trair un pare sense trair-se un mateix? Vaig donar-li la paraula, no el meu cor que ha estat amb tu fins al meu darrer sospir pel dany que hem compartit.

En alguns moments vaig pensar de dir-t'ho tot i em vaig preguntar si confessant-ho tot podien canviar els nostres sentiments, si el nostre amor es podia transformar i presentar-se amb una altra cara que a ambdós ens plagués... vaig abraçar la idea d'estimar-te com una... no vaig poder. La promesa no m'ha deixat viure en pau.

Estimada Mercè, què en saps o n'has sabut mai del teu pare?(...)

La Mercè interromp la lectura, tanca els ulls i intenta recordar les paraules de sa mare el dia que trobà a faltar un pare.

Al col·legi, moltes companyes esmentaven un pare que ella desconeixia. La senyoreta Paqui els havia preguntat com es deien els pares i els germans o germanes i a què es dedicaven. Ella havia respost que la mama cosia tot el dia, però a casa no hi havia ningú més. Un company comentà amb veu alta, fent ús de la crueltat

semiconscent pròpia de l'edat infantil, que la Mercè éra *basarda* i un altre li corregí tot fent xerinola amb el mot mal pronunciat: vols dir *bastarda*! I la Mercè no sabia què volia dir, però el mot li sonà molt malament, per això no gosà de preguntar què volia dir. La senyoreta Paqui de seguida precisà la situació de la Mercè i digué seriosa "Nens, no sabeu què dieu, la Mercè és òrfena, son pare és mort. I això no fa riure, pobre Mercè, ella no té un pare que l'aixequi a collibè, que jugui amb ella i la porti a la fira". El seu pare és mort, és un caigut de la guerra. Què volia dir això de caigut? -es preguntà la Mercè, però no gosà de preguntar. Els companys van callar però algun encara reia per sota el nas i la Mercè ploriquejà en adonar-se per primer cop de l'absència d'un pare. La senyoreta Paqui donà per acabada la classe i consolà tant bé com va saber la Mercè. En arribar a casa, així que veié la mare i la va estrènyer entre els seus braços, li preguntà el nom de son pare. La mare, sorpresa per la pregunta, no tingué gaire temps per rumiar i li respongué Marcel·lí, es deia. És mort. El van matar a la guerra, amb això ja en tens prou de moment perquè ets massa petita per entendre... i li féu un petó, l'acaronà durant uns instants en silenci. La Mercè se la mirà amb ulls encuriosits, indagadors, però no obtingué res més i s'hagué d'esperar uns anys per sentir allò que volia: ton pare era molt valent i se'n va anar a la guerra per lluitar per un món millor. A ella, lectora des de petita de llibres d'aventures i novel·les romàntiques, li semblà que aquelles paraules eren extretes d'un llibre, els protagonistes del qual eren herois i lluitaven fins a la mort per a deslliurar el poble de l'opressió i es veien obligats a matar i morir per a un món més just. Però llavors, al principi de l'adolescència, ja sabia què era la guerra civil, l'exili, la mort i les conseqüències. Alguns mestres li havien facilitat uns llibres d'història i li havien donat explicacions al marge dels llibres per tal que no es cregués tot el que hi deia, en considerar que aquella nena

amb ulleres tenia una intel·ligència i una capacitat crítica poc comuns en aquelles contrades i valia la pena ajudar-la perquè en fugís quan fos gran. La Mercè conegué llavors un senyor que portava ulleres gruixudes -li va cridar l'atenció- i que visità la mare acompanyat d'un xicot de la seva edat, el rostre del qual li resultà molt agradable. Recorda que aquell senyor que es presentà com a cosí segon portava la mirà amb atenció. Ell tornà algun cop més sol i ja no el veié més fins que morí la mare. Es presentà amb uns diners que no volia acceptar, però ell insistí com si volgués pagar un vell favor. Era un senyor que inspirava respecte, tenia aspecte d'intel·lectual.

Ella havia marxat uns anys abans a Barcelona, volia estudiar i treballar per pagar-se els estudis, perquè la mare cosia i cosia, fins que l'artrosi l'envaí de dolor i li impedí agafar més l'agulla i fil.

La Mercè li enviava els diners des de Barcelona, on feia algunes feines i donava classes particulars als dos nens de la família que l'havia acollit mentre estudiava. La família es guanyava bé la vida i era generosa amb la Mercè. L'apreciaven i, coneixedors de la situació familiar, li pagaven bé la feina i a més li deixaven temps per estudiar. Quan la mare emmalaltí greument, la Mercè tornà a casa per acomiadar-se'n i fer-se càrrec de tot el que calgués. Trobà uns estalvis i els utilitzà per a l'enterrament. Uns parents de la mare també vingueren de Figueres per ajudar-la i assistir al funeral. La mare no tenia altra cosa que la casa. La Mercè se la va vendre perquè no tenia cap intenció de romandre-hi i amb els diners pogué anar a viure a un pis vell del Poble-Sec. Continuà donant classes particulars i s'espavilà aviat per trobar feina. Gràcies a la recomanació d'una professora de la facultat es posà en contacte amb un comissari. Començà a ajudar-lo en els muntatges de les exposicions i quan li arribà la jubilació, confià en ella i el substituí. Així fou que conegué artistes i també començà a pintar. Aquesta era la seva història. Del

pare, gairebé no li havien parlat, la mare era força reticent a donar-ne detalls. En preguntar-li el Dídac què en sabia d'ell, la Mercè sospità que, en realitat, de son pare, no en sabia res i que aquell heroi que havia mort lluitant per la llibertat del poble oprimat, del qual ningú altre li'n havia parlat, no era vertaderament el seu pare. Sospità que el Dídac era a punt de revelar-li quelcom sempre havia volgut saber i que mai gosà de preguntar per no ferir la mare. Però per què ell precisament? I cada cop ho veia més clar... es preparava per rebre una notícia que a la seva edat potser no sabia afrontar amb serenor... I decidí seguir llegint la carta que continuava així:

"Potser recordaràs el dia que ens vam conèixer si te'n faig memòria. No va ser el primer cop. Uns quants anys abans mon pare i jo vam visitar la teva mare, feia poc temps que havíem arribat a Barcelona. Vaig nèixer a Amposta, però els meus pares s'exiliaren a Argentina. Vaig créixer a Buenos Aires, ja t'ho havia explicat això. Després vam anar a Xile. Quan ens vam conèixer a casa de la teva mare encara parlava amb accent xilè, te'n recordes? Van transcórrer més de deu anys, havíem canviat molt. Per això aquell dia de la conferència no ens vam reconèixer, i ja havia perdut el meu accent xilè.

Ignorava llavors el motiu de la visita. Mon pare va dir-me que era una cosina, però no m'ho va semblar. Allí eres tu, allí ens vam veure per primer cop, anaves amb un vestit blau que t'afavoria, em vas agradar, recordo que ja portaves ulleres com mon pare. Em vaig fixar en tu, massa i tot. Jo també era un adolescent llavors. Érem quasi de la mateixa edat i em vas encisar. Bé, als adolescents no els costa gaire. El cas és que -coses de la joventut i del destí- em vaig enamorar de tu.

Et vaig portar al cor durant molt de temps... creu-me, fins que el pare m'explicà quelcom que em marcà tota la vida. Fou determinant en la vida d'ambdós. Ens tallà les ales de soca-rel.

Ell endevinà com un bruixot que et trobaria un dia i no et reconeixeria, però me n' enamoraria un altre cop. I així succeí. Oi que sembla una novel·la això? I se'n va assabentar, no sé com, que aquella noieta que m'havia enlluernat eres tu, la mateixa que m'havia presentat com a filla de la seva cosina segona. Vés per on. I fou llavors que em revelà una part de la seva vida que he hagut d'amagar fins ara que ja és mort ell, la mare, el meu germà i jo mateix a hores d'ara. M'explicà que abans de fugir del país, com desitjava la meua mare, temerosa que el prenguessin per col·laboracionista i el delatessin, anà a veure la Raquel -ta mare- per acomiadar-se'n. Abans que conegués ma mare, ells dos eren promesos; però les relacions entre les dues famílies - ja saps als pobles com són, pocs i mal avinguts- no eren bones i les relacions es trencaren. No obstant això, van continuar enamorats l'un de l'altre.

El meu pare s'anà del poble amb la promesa que tornaria quan, passat un temps, les coses haguessin canviat. Mentrestant, la meua mare es fixà en ell, el va convèncer i aconseguí casar-s'hi.

El meu pare no va tornar a veure la Raquel fins que, a l'inici de la guerra civil, la mare -molt persuassiva- el va convèncer per marxar a Argentina. Llavors volgué veure la Raquel -que no l'havia oblidat- i, debilitat per la tensió acumulada els darrers mesos, per la por i la ràbia davant les noves circumstàncies, o per la temença a no tornar-la a veure, la va estimar com mai i ella, que també temia de perdre'l per sempre, es deixà estimar aquell dia aprofitant que no hi eren els pares.

D'aquell vespre d'amor furiós, desmesurat per la desesperança continguda i alhora, tendre com no hi hagut cap altre -en paraules de mon pare- nasqué una criatura, de la qual mon pare no en tingué notícia fins que retornà a Catalunya una colla d'anys després i ja eres una adolescent, com jo, el teu germà.

Sàpigues que el nostre pare era un home intel·ligent, un home de lletres, un intel·lectual que per guanyar-se la vida i per mantenir als seus tres fills, renuncià molts cops a l'escriptura per feines més mecàniques i administratives o feines comercials que no el satisfieien. El seu tarannà era el d'un home senzill, humil, auster, reservat, i respectable. La mare podia convèncer-lo sense massa dificultat, perquè ens estimava molt a tots i tractava com a bon pare que tots ens sentíssim satisfets. Vam ser feliços, malgrat que sovint a casa regnava un silenci sepulcral i una malenconia inherents al seu caràcter.

Crec que la mare i nosaltres, els seus fills, hauríem volgut compartir més temps amb mon pare. De vegades els seus fills havíem desitjat jugar a pilota amb ell o a parxís amb els pares i fer xerinola, però com et dic, mon pare era un estudiós i quasi sempre es tancava al seu estudi i hi treballava durant hores i hores. Ma mare s'hi resignava i a més, tenia prou feina amb nosaltres i amb la casa. Ja ho saps, Mercè, anys enrere les mullers ho feien tot i no tenien les facilitats de què hem gaudit nosaltres per estalviar-nos temps en fer les feines de casa. Eren altres temps.

El pare no era pas autoritari, mai ens va escridassar ni ens va posar la mà a sobre, sempre es mostrà comprensiu i, si li demanàvem ajut a l'hora de fer els deures, ens donava el suport necessari per fer-los, ens animava a ser valents i confiar en les nostres capacitats. Mai no ens va imposar res, però sempre procurà que l'estudi fos per a nosaltres quelcom necessari per fer-nos adults útils a nosaltres mateixos i a la societat, ens inculcà l'interès, la curiositat, l'ànim d'esforç, i predicà amb el seu exemple. Era la seva manera peculiar d'estimar-nos. I a tu, Mercè, et va donar l'única cosa que ell considerava important en aquesta vida: una formació útil per viure dignament. Així doncs, ens procurà estudis a tots, perquè creia que

l'educació fa progressar la moralitat de l'espècie humana. Idealista, progressista, avançat al seu temps, es va haver d'adaptar a la realitat que conegué i això li provocava tristesa que dissimulava amagant-se darrere els llibres. Adjunts a la carta trobaràs alguns documents escrits per ell i algunes fotos que he conservat per a tu.

Estimada germana, ara sí, que t'ho puc dir, el destí volgué que entre nosaltres naixés un amor que no podia ser i és per això que no t'he pogut estimar com com tu has desitjat, com jo també he desitjat. És per aquest motiu -ara ho comprendràs- que m'he mostrat desdenyós i potser m'has odiat en algun moment pel patiment que t'he causat amb les meves paraules, les meves reaccions, sobretot els meus silencis. Sóc conscient de la teva incomprensió i del mal que t'he fet, però no podia ser de cap altra manera. Confesso que de vegades he estat dèbil i t'he buscat, perdona'm l'ambigüitat que et donà esperances en alguna ocasió. Sàpigues, no obstant això, que la meua vida ha estat un turment també. Et preguntaràs, i també m'ho pregunto jo, per quina raó a la residència em vaig comportar d'igual manera. Ja no hi havia perill... i a la nostra edat, en aquelles circumstàncies, amb un peu ací i un altre allí, podia haver afluixat, podria haver cedit i recuperar la teua amistat, podia i m'adono (ja massa tard) que t'havia de parlar i havíem de conciliar-nos. Errors que han malmès un final més just per a tu, per a ambdós. Estava espantat, Mercè, i em veia amb els teus ulls, neulit, acabat, i la mateixa vergonya em féu callar, no vaig tenir forces per confessar-te el meu amor. Si hagués estat amor de germà, solament, Mercè, no hauria dubtat a fer-ho. No era moment, m'entens? De fet, no ho ha estat mai. M'hauria estovat més encara, m'hauria desfet en plors, t'hauria demanat perdó de genolls si m'hagués pogut aixecar. Les meves cames ja no em responien, ja ho vas veure. Per a mi era el final. I tu ho vas entendre tan bé com jo, per això te'n vas anar,

perquè no em volies veure morir. M'equivoco? Decebuda, potser. No t'ho retrec.

Mercè, saps que he estat sempre molt actiu -sempre he fugit de mi mateix- i no vaig superar el tràngol de veure'm derrotat. El meu orgull i la vergonya em privaren de ser valent i confessar-te en les meves hores més baixes que sempre t'he estimat, potser com a germà, com a amic, segur que també com tu a mi. Finalment, tocant al meu final, se m'han barrejat els sentiments.

En canvi, a tu et vaig veure forta i vaig témer la teva compassió. Et vaig veure valenta i et vaig tenir enveja. Vaig percebre el teu desig de parlar-me, d'acaronar-me, però també vas fugir, de mi i de tu mateixa. No volies que t'arrossegés. Bé, t'entenc, al capdavall estem cridats a la supervivència abans que res. No has de tenir cap remordiment.

I ara ja ho saps tot. Aquesta carta no l'he pogut acabar jo, la teva amiga Conxita m'ha ajudat. Qui millor que ella, que era la teva confident, per fer-te arribar aquests mots, els meus darrers, adreçats amb tot el meu amor a l'única dona que he estimat.

Adéu, estimada Mercè, et porto amb mi."

En acabat, la Mercè, amb els ulls plorosos, somrigué tancant els ulls per veure un cop més la seva imatge i conservà l'única carta del Dídac com un tresor. Conservà també els documents i les fotos de son pare en un calaix, amb els records de sa mare.

L'Hospitalet de Llobregat, 25 d'abril de 2011